

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 1

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

(Alternative Asset Management System for Thai Elderly)

ภายใต้

แผนงานวิจัย การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย

(The Study of Asset Management for Thai Elderly)

สัญญาเลขที่ APA(62)62004

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย

กรกฎาคม 2563

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 1:

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย
(Alternative Asset Management System for Thai Elderly)

ภายใต้

แผนงานวิจัย การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย
(The Study of Asset Management for Thai Elderly)

คณะผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธิรพัฒน์ (หัวหน้าโครงการ)

คณะบริหารธุรกิจสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภารัตน์ ตันทองศักดิ์กุล

ภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.นราพงศ์ ศรีวิศาล

ภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.มนทกานต์ ฉิมมามี

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ปิ่นตมาศ ผดุงชอบ

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

บริหารจัดการโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย

กรกฎาคม 2563

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยด้วยทุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปี 2562 คณะนักวิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) คณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยผู้พิจารณาโครงการวิจัยและผลงานวิจัย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธีรพัฒน์ และคณะ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศไทย และความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับกลไกทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน วิธีการวิจัยใช้รูปแบบผสมวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพ ในส่วนของวิธีเชิงปริมาณได้ใช้แบบสอบถามในการสำรวจตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย จากเครือข่ายผู้สูงอายุที่เลือกแบบเจาะจงพื้นที่ใน 6 จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศไทย ประกอบกับการวิเคราะห์ผลด้วยสมการถดถอยแบบลอจิสติก ส่วนวิธีเชิงคุณภาพทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมากกว่าหนึ่งในสามที่มีความต้องการการจัดการทรัพย์สิน โดยภาระหนี้สิน รายจ่าย และการมีทรัพย์สินมากระดบหนึ่งมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการดังกล่าว ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีความสุขโดยรวมมากขึ้นจะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินน้อยลง ผลที่ได้ยังชี้ว่าปัญหาและความต้องการการจัดการทรัพย์สินมีความแตกต่างกันตามบริบทของผู้สูงอายุ การออมที่ไม่เพียงพอซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่พบมากที่สุด มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้และทรัพย์สินน้อย ในขณะที่ปัญหาเกี่ยวกับการรักษา การใช้ และการส่งต่อทรัพย์สินมักพบในกลุ่มที่มีการศึกษาสูงและมีอาชีพรับราชการ นอกจากนั้น ข้อมูลได้บ่งชี้ว่าความไว้วางใจและความเป็นส่วนตัวเป็นอีกปัจจัยสำคัญ เห็นได้จากที่ผู้สูงอายุส่วนมากมีการจัดการทรัพย์สินด้วยตนเองหรือปรึกษาคนใกล้ชิดในครอบครัวเป็นหลัก สำหรับกลไกการจัดการทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ 3 ลำดับแรก ได้แก่ บริการที่ปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา บริการที่ปรึกษาทางการเงินและการจัดการทรัพย์สิน และสินเชื่อจำนองย้อนกลับ อนึ่ง ผู้สูงอายุส่วนมากมีความเห็นว่าภาครัฐควรมีส่วนในการกำกับดูแลกลไกการจัดการทรัพย์สิน แต่ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะ ดังนั้น การกำกับดูแลให้กลไกตลาดที่มีอยู่แล้วทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงเป็นนโยบายที่เหมาะสมกว่าการดำเนินการเองโดยภาครัฐ

คำสำคัญ: การจัดการทรัพย์สิน, ผู้สูงอายุ, บริการที่ปรึกษา, สินเชื่อจำนองย้อนกลับ, กลไกตลาด

Abstract

The objective of this research is to study actual asset management of Thai elders and their demand for alternative asset management mechanisms, based on an integration of quantitative and qualitative research methods. Quantitatively, the study employs a questionnaire to survey subjects from simple random sampling within purposively selected networks of seniors in six provinces from all the regions of Thailand, along with Logistic regression analysis. The qualitative method used herein is in-depth interview. The resulting study shows that more than one-third of the subjects have demand for asset management, which is positively correlated with debt-service burden, expenditure, and a threshold level of asset possession, but negatively with subjective happiness. The demand for asset management and related problems are also found to vary across individuals' profiles. Inadequate saving, which is the most commonly-observed problem, generally links to those with low income and assets, whereas problems related to utilization, maintenance, and transfer of assets are largely corresponding to civil servants and those with higher education. In addition, trust and privacy are important, as the elders predominantly manage assets by themselves or consult their immediate family members. In term of management mechanisms, the three mostly wanted services are consulting service when having troubles, asset-management and financial consulting service, and reverse mortgage, all of which are preferred to be under government regulation. However, the elders do not see necessity of a specific law for asset management, implying that governmental policies to help reinforce existing market mechanisms to efficiently supply asset management services should be more appropriate than the government's direct supply operations.

Keywords: Asset Management, Elder, Consulting Service, Reverse Mortgage, Market Mechanism

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 ทฤษฎี สมมติฐานและ/หรือกรอบแนวความคิดของการวิจัย	3
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 การศึกษาที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ	6
2.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย	10
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล	15
3.1 วิธีการวิจัย	15
3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ	15
3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ	19
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	16
4.1 ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง	16
4.2 การจัดการทรัพยากรสินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	45
4.3 ความต้องการและรูปแบบในการจัดการทรัพยากรสินทางเลือกประเภทต่างๆ	75
4.4 แนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรสินสำหรับผู้สูงอายุ	77
4.5 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการในการจัดการทรัพยากรสิน	79
4.6 การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ	91
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	92
5.1 สรุปผลการศึกษา	103
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	108
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	125

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 4.1.1 ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุของการศึกษา	25
ตารางที่ 4.1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ	27
ตารางที่ 4.1.3 รายได้และภาระค่าใช้จ่าย	31
ตารางที่ 4.1.4 ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถของกระบวนการคิด (Cognitive Ability)	37
ตารางที่ 4.1.5 ทศนคติและเครือข่ายความช่วยเหลือ	43
ตารางที่ 4.2.1 ความต้องการและปัญหาของกระบวนการในการจัดการทรัพย์สิน	47
ตารางที่ 4.2.2 การสะสมทรัพย์สินเพื่อใช้ในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ	48
ตารางที่ 4.2.3 ปัญหาในการดูแลรักษาและการใช้ทรัพย์สิน	52
ตารางที่ 4.2.4 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 1: ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง	59
ตารางที่ 4.2.5 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 2: เงินฝากกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ	61
ตารางที่ 4.2.6 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 3: การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยง	64
ตารางที่ 4.2.7 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 4: ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อาศัย	66
ตารางที่ 4.2.8 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 5: อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อาศัย	69
ตารางที่ 4.2.9 บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ	73
ตารางที่ 4.3.1 ความต้องการกลไกการจัดการทรัพย์สินรูปแบบต่าง ๆ	76
ตารางที่ 4.4.1 ความจำเป็นในการมีกฎหมายเฉพาะ	78
ตารางที่ 4.5.1 คำอธิบายตัวแปรในแบบ Logistic Regression	80
ตารางที่ 4.5.2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ	88
ตารางที่ 4.6.1 เกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา	91
ตารางที่ 4.6.2 แสดงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูล	92

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภาพที่ 4.1 โครงสร้างของการวิเคราะห์	24

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

การที่ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมสูงวัย และกำลังจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Completed Aged Society) ในอีก 5 ปีและสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) ในอีก 15 ปีข้างหน้าเมื่อสัดส่วนประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% และ 28% ตามลำดับ ประกอบกับประเทศไทยยังไม่สามารถก้าวพ้นกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาจมีรายได้เพียงพอที่จะสะสมไว้เพื่อการใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ รวมทั้งภาครัฐยังมีโครงสร้างพื้นฐานของสวัสดิการที่ครอบคลุมเพียงพออย่างทั่วถึง ทำให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เริ่มตระหนักและให้ความสำคัญถึงผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมาในเรื่องนี้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

การศึกษาที่ผ่านมาทางด้านเศรษฐศาสตร์มักเป็นเรื่องการออมของผู้สูงอายุ (เช่น สันติ อธิพัฒน์ และคณะ 2559, 2561) หรือโครงสร้างพื้นฐานการออมของภาครัฐสำหรับผู้สูงอายุ (เช่น วรเวศม์ สุวรรณระดา 2558) สำหรับประเด็นทางด้านสังคมมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาวะการรักษายาบาลของผู้สูงอายุ หรือการถูกละเมิดสิทธิและความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (เช่น เพ็ญจันทร์ และคณะ 2557, จิราพร และคณะ 2560) จากการที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมส่งผลให้การช่วยเหลือเกื้อกูลในครัวเรือนและชุมชนลดลง ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งและถูกละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น รวมถึงการถูกเอาเปรียบทางการเงิน (financial abuse) เนื่องจากผู้สูงอายุมีความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย และความสามารถของกระบวนการคิดและตัดสินใจ (cognitive ability) นอกจากนั้น การพัฒนาของเทคโนโลยีต่างๆ ทางการเงินที่รวดเร็วส่งผลให้การจัดการทรัพย์สินมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น จึงอาจส่งผลเสียต่อผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ทัน ทำให้ผู้สูงอายุถูกละเมิดสิทธิในด้านการจัดการทรัพย์สินหรือถูกเอาเปรียบทางการเงินเพิ่มขึ้นด้วย

การละเมิดสิทธิและการเอาเปรียบทางการเงินดังกล่าว ย่อมมีผลกระทบต่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุ และจะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางซึ่งได้พยายามออมหรือสะสมทรัพย์สินเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้เพียงพอตามอัตภาพ แต่กลับถูกเอาเปรียบนำทรัพย์สินไปใช้ ความสูญเสียดังกล่าวแม้เพียงเล็กน้อยสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ย่อมมีผลกระทบที่รุนแรงกว่าผู้ที่มี

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

รายได้สูง ความสูญเสียที่เกิดจากการละเมิดทางด้านทรัพย์สินยังมีผลกระทบเกี่ยวพันต่อสภาวะและจิตใจของผู้สูงอายุ จากความสำคัญของการถูกละเมิดสิทธิในการจัดการทรัพย์สินในขณะนี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพย์สินเพื่อการบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคล เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวสามารถเป็นทางเลือกและมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการบริหารจัดการทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุไม่น้อยไปกว่าเรื่องสภาวะการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุ หรือการถูกละเมิดสิทธิและความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ การศึกษาเชิงประจักษ์ทางด้านนี้ ยังมีค่อนข้างจำกัดทั้งในต่างประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย เนื่องจากเป็นเรื่องที่อ่อนไหว การศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น Tilse et al. (2005) พบว่าผู้สูงอายุในประเทศออสเตรเลียต้องการการจัดการทรัพย์สินเนื่องจากความเสื่อมถอยทางกระบวนการคิด การไม่สนใจในการจัดการเรื่องต่างๆ และความยุ่งยากของธุรกรรม Tilse et al. (2007) ศึกษาประสบการณ์ของผู้สูงอายุของการจัดการโดยสมาชิกในครอบครัวหรือคนใกล้ชิดโดยการสัมภาษณ์ พบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพย์สิน การศึกษานี้ยังชี้ว่าการที่เน้นเรื่องการคุ้มครองการละเมิดหรือเอาเปรียบผู้สูงอายุ อาจทำให้มองข้ามความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้

Wilson et al. (2013) ศึกษาการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในฮ่องกง โดยผ่านการสำรวจผู้ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สินแก่ผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นอาชีพ (nonprofessional asset management) พบว่า ผู้สูงอายุในฮ่องกงที่มีรายได้และการศึกษาที่ไม่สูงได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลที่ค่อนข้างจำกัด จะพึ่งพาความช่วยเหลือการจัดการทรัพย์สินที่ไม่เป็นทางการจากผู้จัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว ในการจัดการทรัพย์สินใช้เครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน เช่น บัญชีร่วมเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เครื่องมือที่เป็นทางการ เช่น Enduring Power of Attorneys (EPAs) มีการใช้ค่อนข้างน้อย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้สูงอายุตัวอย่างไม่พบว่าผู้สูงอายุประสบปัญหาจากการละเมิดหรือเอาเปรียบทางการเงิน (financial abuse) ผู้สูงอายุมองว่าการจัดการทรัพย์สินนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลผู้สูงอายุ ปัจจัยที่สำคัญในการใช้บริการในการจัดการทรัพย์สิน เกิดจากความเสื่อมถอยทางด้านร่างกายและความสามารถในการกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนั้น ความเชื่อถือ (trust) เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้สูงอายุคำนึงถึง การศึกษานี้ได้สรุปว่า การจัดการทรัพย์สินควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลผู้สูงอายุ และการออกกฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องหรือคุ้มครองผู้สูงอายุนั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุ ตลอดจนความเข้าใจทัศนคติของผู้สูงอายุทางการถ่ายโอนทรัพย์สินระหว่างรุ่น (intergenerational transfer) และความต้องการในการควบคุม (control) ทางด้านการเงิน

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับกลไกทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน โดยคำนึงถึงบริบททางด้าน

สังคม และปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนการกำกับดูแลเบื้องต้นสำหรับ กลไกทางเลือก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และเป็นหนึ่งในกลุ่มที่มีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนถ่ายเทคโนโลยีทางการเงินเมื่อเทียบกับประชากรในเขต เมือง การศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินขึ้นนี้ นอกจากหลักฐานที่ใช้อ้างอิงทั่วไป (anecdotal evidence) จะเป็นประโยชน์ในการออกกฎหมายที่ครอบคลุมและตอบโต้ภัยเกี่ยวกับการปกป้อง หรือคุ้มครองผู้สูงอายุต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- 2) เพื่อประเมินความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนด ความต้องการ และรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทต่างๆ
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

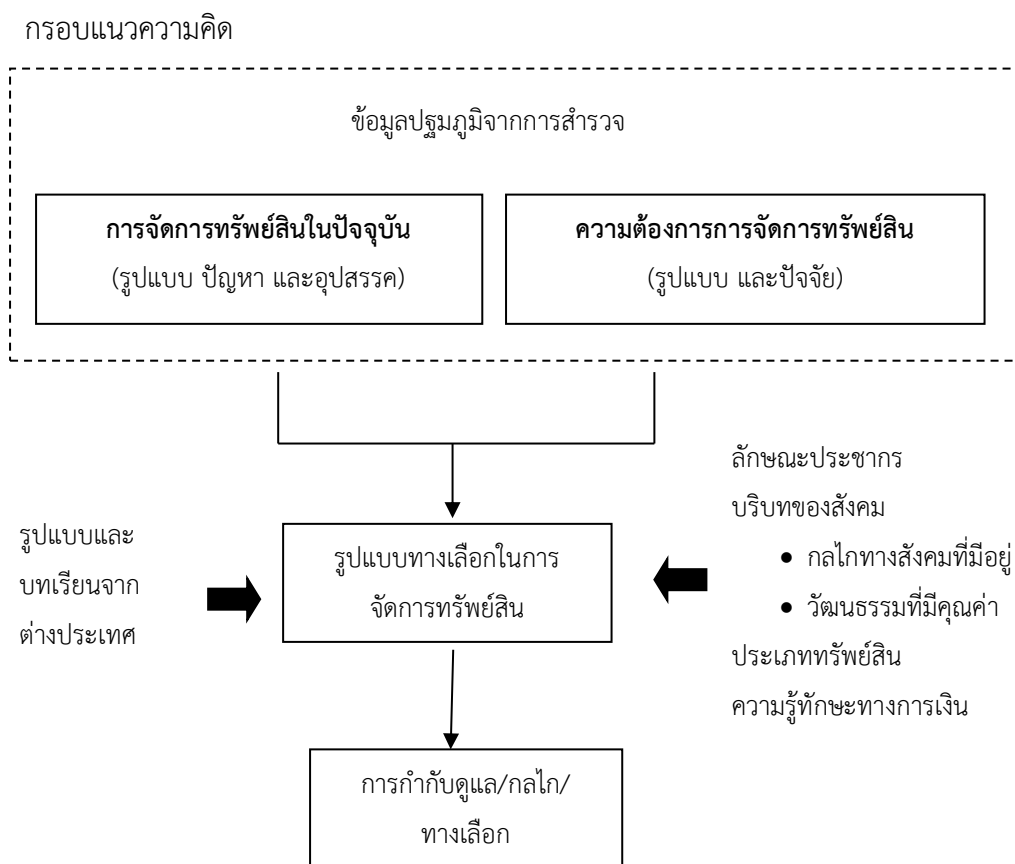
เนื่องจากความซับซ้อนของการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การศึกษานี้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงของผู้สูงอายุในชุมชน จากจังหวัดตัวแทนในแต่ละภาคเพื่อให้ ครอบคลุมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางจากพื้นที่ดังต่อไปนี้คือ กรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุในการบริหารจัดการทรัพย์สิน
- 2) ทราบถึงรูปแบบทางเลือกในการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ที่ครอบคลุมกลุ่ม ผู้สูงอายุที่เป็นชนชั้นกลางในประเทศ
- 3) เป็นข้อมูลเบื้องต้นและแนวทางสำหรับการกำหนดนโยบาย หรือหลักเกณฑ์และกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน และ/หรือ กรอบแนวความคิดของการวิจัย

การบริหารจัดการทรัพย์สินที่เหมาะสมนั้นอาจขึ้นอยู่กับลักษณะประชากรหรือบริบทของแต่ละบุคคล ทั้งทางด้านสุขภาพ ทักษะความรู้ เศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตาม ภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องอาจสามารถปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงบริบทบางประการที่ช่วยลดข้อจำกัดหรือปัญหาต่างๆ ที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพย์สินที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นโครงการวิจัยวิจัยนี้จึงเริ่มด้วยสำรวจข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับรูปแบบ ปัญหา และอุปสรรคในการจัดการทรัพย์สินในปัจจุบันของผู้สูงอายุ รวมถึงความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน และศึกษาถึงความเชื่อมโยงของรูปแบบและความต้องการดังกล่าวกับบริบทของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะด้านรูปแบบทางเลือก และกลไกในการกำกับดูแลการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุขึ้น โดยกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัยดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้ตามแผนภาพต่อไปนี้

โครงสร้างของรายงานในส่วนที่เหลือมีดังต่อไปนี้ บทที่ 2 เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ บทที่ 3 อธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยในรายละเอียด ซึ่งรวมถึงระเบียบขั้นตอนในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative) และคุณภาพ (Qualitative) จากนั้น บทที่ 4 เป็นการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยได้แก่ ผลสำรวจจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสมการถดถอยแบบลอจิสติก (Logistic Regression) รวมทั้งผลการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และท้ายที่สุด บทที่ 5 เป็นการสรุปและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและการกำกับดูแลการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

ถึงแม้ว่าการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ ไม่น้อยไปกว่าเรื่องสุขภาพ การรักษายาของของผู้สูงอายุ หรือการถูกละเมิดสิทธิและความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ การศึกษาเชิงประจักษ์ทางด้านนี้ ยังมีค่อนข้างน้อยทั้งในต่างประเทศรวมทั้งประเทศไทย เนื่องจากเป็นเรื่องที่ค่อนข้างอ่อนไหว จากข้อจำกัดดังกล่าวการศึกษาทางด้านนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และในต่างประเทศมักเป็นโครงการต่อเนื่องระยะยาว เช่น ประเทศออสเตรเลีย และเขตปกครองพิเศษฮ่องกง

2.1 การศึกษาที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

การจัดการทรัพย์สินกับสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

การจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุถือเป็นเรื่องใหม่ เพิ่งเริ่มมีการศึกษาในราวปี 2543 (2000) ในสหรัฐอเมริกา Fienstein & Ho (2000) ได้วิเคราะห์การจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูลจาก the Asset and Health Dynamics Among the Oldest Old (AHEAD) ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนในสหรัฐอเมริกาที่มีหัวหน้าครอบครัวอายุมากกว่า 70 ปี ในปี 1992 โดยการศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพย์สินใน 3 ขั้นตอน คือ การออม การใช้ และถ่ายโอนทรัพย์สิน โดยเชื่อมโยงกับสภาวะสุขภาพของหัวหน้าครอบครัว ผลการศึกษามีประเด็นที่สำคัญคือ นอกจากสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุมีผลกับการออม ใช้ รวมถึงถ่ายโอนทรัพย์สินแล้ว ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องคืออัตราภาษีที่ดิน มีผลต่อการถ่ายโอนทรัพย์สินให้ทายาท การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในโครงสร้างครอบครัวและสุขภาพเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพย์สิน โดยเฉพาะการเพ่งเป็นหม้ายเกี่ยวข้องกับการสูญเสียทรัพย์สินอย่างรวดเร็ว ส่วนตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตรหลานมีผลกระทบต่อ การให้ของขวัญน้อยกว่า จำนวนบุตรหลานไม่ได้มีผลกับการเพิ่มแนวโน้มในการถ่ายโอนทรัพย์สิน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และบุตรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการถ่ายโอนทรัพย์สินมากกว่า

งานศึกษาดังกล่าวให้ความสำคัญกับการใช้ตัวเลขเชิงประจักษ์ในการทำนายอิทธิพลของสภาวะสุขภาพกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุในบริบทต่างประเทศ ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างกับบริบทไทยๆ แต่ก็สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้ อย่างไรก็ดี ประเด็นสำคัญที่ควรนำมา

พิจารณาในบริบทสังคมไทย คือ การพิจารณาปัจจัยสุขภาพและความสัมพันธ์ในครอบครัวกับการจัดการทรัพย์สินด้วย

การละเมิดและเอาเปรียบทางการเงิน (Financial Abuse)

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทำให้ปัญหาการถูกละเมิดสิทธิหรือการถูกเอาเปรียบของผู้สูงอายุมีมากขึ้นและเป็นสิ่งที่ท้าทายทางด้านนโยบาย โดยหนึ่งในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การถูกละเมิดสิทธิหรือการถูกเอาเปรียบทางการเงิน (Financial Exploitation หรือ Financial Abuse) จากการศึกษาของ Gilhooly, et al. (2016) ซึ่งรวบรวมงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการก่อนหน้า พบว่าปัญหาการถูกละเมิดสิทธิทางการเงินนับเป็นปัญหาที่สำคัญในลำดับแรกหรือลำดับที่สองของปัญหาการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุเทียบกับการละเมิดในด้านอื่นๆ แต่การศึกษาและข้อมูลในเรื่องนี้แม้กระทั่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร เป็นต้น ยังมีค่อนข้างจำกัดและต้องการความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นทั้งในแง่ของขอบเขตและความรุนแรงของปัญหา รวมถึงกระบวนการป้องกัน (Deane (2018), Pillemer, et al. (2015) และ Whitman (2015)) การขาดการศึกษาและข้อมูลทางด้านการมั่นคงทางการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งของผู้สูงอายุในชุมชน ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นเดียวกัน ดังที่ระบุไว้ใน Ageing in Emerging Markets Report (2015) ของ University of Oxford

ในประเทศสหรัฐอเมริกา The Metlife Mature Market Institute, et al. (2009) ทำการศึกษารายงานข่าวเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิทางการเงินของผู้สูงอายุจากสื่อต่างๆ ในช่วงเวลา 3 เดือนจากเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2551 ประกอบกับบทความวิชาการเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิทางการเงินของผู้สูงอายุที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2541 ถึง 2551 และข้อมูลจากโครงการกิจกรรมใหญ่ๆ ที่มุ่งแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิทางการเงินของผู้สูงอายุในชุมชน ผลการศึกษาพบว่าความเสียหายจากการถูกละเมิดดังกล่าวประเมินเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 2,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ 78,000 ล้านบาทต่อปี โดยมูลค่าที่แท้จริงอาจจะสูงกว่าที่ประเมินได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากยังมีการถูกละเมิดสิทธิอีกหลายกรณีที่ไม่มีการเปิดเผย และหลายข่าวที่นำมาศึกษาไม่ได้รายงานตัวเลขความเสียหายที่เกิดขึ้น ผลจากการศึกษาเดียวกันนี้ยังชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่เสี่ยงต่อการเป็นเป้าหมายมักเป็นผู้ที่มีทรัพย์สินมากและเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว หรือสูญเสียความสามารถทางกระบวนการคิด (cognitive skill) เป็นต้น โดยไม่ขึ้นกับเพศหรือเชื้อชาติ ผู้ที่กระทำการละเมิดมักเป็นผู้ที่ผู้สูงอายุคุ้นเคยหรือไว้ใจ ซึ่งรวมถึงคนในครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน ผู้ที่ให้การดูแลด้านสุขภาพ และผู้เชี่ยวชาญต่างๆ ที่ผู้สูงอายุเชื่อถือ (Trusted Professionals) นอกจากนี้ คณะวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2553 และประเมินว่ามูลค่าความเสียหายเพิ่มขึ้นประมาณ 12% เทียบกับผลเดิมในปีก่อนหน้า หรือคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 2,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (The Metlife Mature Market Institute, et al. (2011)) ซึ่งแยกเป็นการละเมิดหรือหลอกลวงที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทางการแพทย์

(Medicare and Medicaid Fraud) คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยสูงที่สุดถึง 38.36 ล้านดอลลาร์ต่อครั้ง ในขณะที่ความสูญเสียเฉลี่ยต่อครั้งจากกลุ่มผู้ละเมิดในลำดับถัดมา ได้แก่ โดยภาครัฐกิจ โดยคนคุ้นเคย และโดยคนแปลกหน้า คิดเป็นมูลค่า 6.219 ล้านดอลลาร์ มูลค่า 0.145 ล้านดอลลาร์ และมูลค่า 0.095 ล้านดอลลาร์ ตามลำดับ แต่หากพิจารณาจากจำนวนครั้งของการละเมิดสิทธิทางการเงินของผู้สูงอายุ นั้น มากที่สุดคือการถูกละเมิดจากคนแปลกหน้าสูงถึง 51% ตามด้วยการละเมิดที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือโดยคนคุ้นเคยคิดเป็น 34% โดยภาครัฐกิจคิดเป็น 12% และจากการหลอกลวงที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาทางการแพทย์คิดเป็น 4%

อนึ่ง หากพิจารณาถึงความสำคัญของปัญหาจากจำนวนผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิทางการเงินนั้น การศึกษาโดย Acerno, et al. (2010), Beach, et al. (2010) และ Perterson, et al. (2014) ประเมินผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิทางการเงินอยู่ในช่วง 2.7% – 23% ของผู้สูงอายุทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา สอดคล้องกับที่ Deane (2018) ระบุไว้ในรายงานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์สหรัฐอเมริกา (Securities Exchange Commission หรือ SEC) ว่า 2.7% – 6.6% ของผู้สูงอายุถูกละเมิดสิทธิทางการเงิน แต่คาดว่าตัวเลขนี้อาจต่ำเกินไป เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้รายงานต่อทางการเมื่อถูกละเมิดหรือถูกเอาเปรียบทางการเงิน การถูกละเมิดสิทธิทางการเงินในสหรัฐอเมริกาน่าจะปัญหาที่สำคัญสืบเนื่องจากปัญหาทางด้านสุขภาพ แนวโน้มสภาพทางการเงิน และโครงสร้างประชากร การใช้เทคโนโลยีและระบบการจัดการทรัพย์สินที่มีลักษณะการบูรณาการทั้งระบบ อาจเป็นแนวทางที่ช่วยในการแก้ปัญหานี้ได้ในอนาคต แต่ต้องได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งทางด้านนโยบายของรัฐ

สำหรับในประเทศอื่นที่เคยมีการสำรวจ พบผู้สูงอายุที่เคยถูกละเมิดสิทธิทางการเงินเป็นจำนวน 0.7% ของผู้สูงอายุทั้งหมดในสหราชอาณาจักร (O’Keeffe et al. (2007)), มีจำนวน 1.1% ในประเทศออสเตรเลีย (Kurrle et al. (1992)), มีจำนวน 1.3% ในประเทศไอร์แลนด์ (Naughton et al. (2012)) และมีจำนวน 4.7% ในประเทศสเปน (Garre-Olmo et al. (2009)) ในขณะที่การศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศอินเดียและจีนพบตัวเลขที่สูงกว่า กล่าวคือ Chokkanathan and Lee (2005) ประมาณจำนวนผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิทางการเงินได้ 5.0% ในประเทศอินเดีย และ Dong et al. (2007) รายงานตัวเลขอยู่ที่ 13.6% ของผู้สูงอายุในประเทศ

อย่างไรก็ตาม การออกกฎหมายหรือนโยบายในแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิทางการเงินของผู้สูงอายุนั้น ต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง ประการแรก จากการศึกษาในต่างประเทศพบว่าการประเมินโดยคนภายนอกครอบครัวว่าผู้สูงอายุถูกละเมิดทางการเงินหรือไม่ นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย Harries, et al. (2014) ทำการทดลองให้ผู้เชี่ยวชาญทางการเงินและการเงิน 70 คน พิจารณา 35 กรณีศึกษาของผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดทางการเงินและตัดสินใจว่าเป็นการละเมิดหรือไม่ และถ้าเป็นจะเข้าแทรกแซงให้ความช่วยเหลือหรือไม่ การศึกษาพบว่าผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว มีการตัดสินใจถูกต้องในการประเมินและคิดว่าควรเข้าให้ความช่วยเหลือ

เพียงไม่ถึง 60% ดังนั้น หากต้องการให้มีบุคคลหรือองค์กรที่จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุเมื่อเกิดปัญหาฉุกเฉินนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางการพิจารณาและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี อีกทั้งสิ่งที่มีผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการของผู้สูงอายุที่แท้จริงคือ executive control functioning (ECF) มักไม่สามารถวัดได้อย่างถูกต้อง การใช้แบบทดสอบทางกระบวนการคิด (Cognitive Test) ต่างๆ อาจไม่เพียงพอในการตรวจวัดและประเมินความสามารถของผู้สูงอายุ ประการที่สอง มีการศึกษาในต่างประเทศที่พบกรณีการละเมิดสิทธิทางการเงินและทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยทนายความหรือผู้ที่ได้รับการอนุญาตตามกฎหมายให้ดูแลผู้สูงอายุเอง (Power of Attorney or Guardian Abuse) อีกทั้งแนวโน้มกรณีดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (Rabiner, et al. (2014)) ซึ่ง Gihooly, et al. (2016) เสนอกลไกทางเลือกให้ชุมชนหรือคนรอบข้างมีส่วนในการช่วยป้องกันและตรวจสอบปัญหาการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ (Bystander Intervention Model) เนื่องจากกรณีที่ไปถึงผู้เชี่ยวชาญส่วนมากมักเป็นเพียงส่วนเล็กๆ ที่มองเห็นของปัญหาใหญ่ทั้งหมด (Tip of the Iceberg) และการตัดสินใจเข้าแทรกแซงของผู้เชี่ยวชาญมักยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร

บทบาทของครอบครัว

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น Tilse et al. (2005a) พบว่าปัจจัยสำคัญที่ผู้สูงอายุในประเทศออสเตรเลียมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน เนื่องจากความเสื่อมถอยทางกระบวนการคิด การไม่สนใจในการจัดการเรื่องต่างๆ และความยุ่งยากของธุรกรรมทางการเงิน ส่วน Tilse et al. (2005b) พบว่าการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุออสเตรเลียเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ภายใต้เงื่อนไขของภาครัฐ ผู้ให้บริการ และครอบครัว ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งได้ และ Setterlund et al. (2007) เห็นว่าสถานะการจัดการดังกล่าวแสดงถึงความสำคัญของบริบทเรื่องการถ่ายโอนระหว่างรุ่น (intergenerational transfers) ในการดูแลผู้สูงอายุและการจัดการทางการเงิน ตลอดจนทัศนคติของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจส่งผลต่อการละเมิดสิทธิหรือเอาเปรียบทางการเงิน (financial abuse) ได้ ต่อมา Tilse et al. (2007a) ยังระบุว่าสมาชิกในครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้สูงอายุในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน จากการสำรวจระดับประเทศพบว่า ประมาณหนึ่งในสี่ของประชากรออสเตรเลียมีการช่วยเหลือผู้สูงอายุในการจัดการทรัพย์สินในปีที่ผ่านมา

นอกจากนั้น Tilse et al. (2007b) ศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ประสบการณ์ผู้สูงอายุ จากการจัดการทรัพย์สินโดยสมาชิกในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด โดยแยกตามระดับของการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการ พบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพย์สิน การให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อสังคมและมีความเป็นตัวเอง (social usefulness and autonomy) จะทำให้เกิดความพึงพอใจและการบริหารจัดการทรัพย์สินได้ดียิ่งขึ้น การศึกษายังชี้ว่าการที่เน้นเรื่องการคุ้มครองการละเมิดหรือเอาเปรียบผู้สูงอายุ อาจทำให้มองข้ามความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้ ประเด็นสำคัญของการศึกษานี้คือ แม้ว่าผู้ช่วยจัดการทรัพย์สินจะเป็นญาติ

สมาชิกในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด “ความไว้วางใจ” ของผู้สูงอายุยังคงเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากความไว้วางใจในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ยังเป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างเรื่องความไว้วางใจได้ ข้อเสนอที่สำคัญของการศึกษานี้คือการปรับระบบนิเวศทางการเงินที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ภายใต้ข้อจำกัดทางกายภาพที่มีอยู่ เช่น การปรับปรุงการเข้าถึงสถาบันทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุที่มีความพิการ รวมถึงการสนับสนุนผู้ดูแลในการอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมตัดสินใจจัดการทรัพย์สินของตนเองได้

สอดคล้องกับ Wilson et al. (2013) ที่ศึกษาการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในเขตปกครองพิเศษฮ่องกงเพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในประเทศออสเตรเลียก่อนหน้านี้ ซึ่งพบว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้สูงอายุในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน การศึกษานี้ใช้การสำรวจผู้ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สินแก่ผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นอาชีพ (nonprofessional asset management) พบว่า ผู้สูงอายุในฮ่องกงที่มีรายได้และการศึกษาที่ไม่สูง ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลที่ค่อนข้างจำกัด จะพึ่งพาความช่วยเหลือในการจัดการทรัพย์สินที่ไม่เป็นทางการจากผู้จัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุอย่างไม่เป็นอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว ในการจัดการทรัพย์สินใช้เครื่องมือที่ไม่ซับซ้อน เช่น บัญชีร่วมเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่เครื่องมือที่เป็นทางการ เช่น Enduring Power of Attorneys (EPAs) มีการใช้ค่อนข้างน้อย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้สูงอายุตัวอย่างไม่พบว่าผู้สูงอายุประสบปัญหาจากการละเมิดหรือเอาเปรียบทางการเงิน (financial abuse) ผู้สูงอายุมองว่าการจัดการทรัพย์สินนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลผู้สูงอายุ ปัจจัยที่สำคัญในการใช้บริการในการจัดการทรัพย์สิน เกิดจากความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย และความสามารถในกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนั้น ความเชื่อถือ (trust) เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้สูงอายุคำนึงถึง การศึกษานี้ได้สรุปว่า การจัดการทรัพย์สินควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลผู้สูงอายุ และการออกกฎหมายเกี่ยวกับการปกป้องหรือคุ้มครองผู้สูงอายุนั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุ ตลอดจนความเข้าใจทัศนคติของผู้สูงอายุทางด้านการถ่ายโอนทรัพย์สินระหว่างรุ่น (intergenerational transfer) และความต้องการในการควบคุม (control) ทางด้านการเงิน

ดังนั้น จากการศึกษาในต่างประเทศเหล่านี้สะท้อนว่า การเข้าไปช่วยเหลือผู้สูงอายุในการบริหารจัดการทางการเงินหรือทรัพย์สินนั้น จำเป็นต้องเข้าใจบริบทและความต้องการของผู้อายุ เพื่อให้นโยบายการช่วยเหลือหรือกฎหมายที่ใช้คุ้มครองผู้สูงอายุเหล่านั้น มีประสิทธิผลตามที่ได้คาดหวังไว้

2.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย

กระบวนการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไม่ได้มีเพียงแค่การหารายได้และการออมให้เพียงพอ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนของการสะสมทรัพย์สิน (asset accumulation) เท่านั้น แต่ยังมีขั้นตอนของการใช้

ทรัพย์สิน (asset utilization) ซึ่งหมายรวมถึงการพิทักษ์รักษาและบริหารจัดการทรัพย์สินที่สะสมมาได้ ให้สามารถได้รับประโยชน์สูงสุดจากทรัพย์สินนั้นๆ และขั้นตอนของการส่งต่อทรัพย์สิน (asset transfer) บางส่วนอย่างเหมาะสมตามความประสงค์ของเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งรวมถึงการมอบเป็นมรดกแก่ทายาทและการบริจาคเพื่อการกุศลต่างๆ จากการสืบค้นฐานข้อมูลการวิจัยจากระบบบริหารจัดการงานวิจัยแห่งชาติ (National Research Management System: NRMS) ไม่พบการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงในเรื่องการใช้ทรัพย์สิน (asset utilization) หรือเกี่ยวกับผู้พิทักษ์ในการจัดการทรัพย์สิน การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการสำรวจถึงปัญหาในภาพรวมหรือเน้นเกี่ยวกับปัญหาทางด้านสุขภาพและสังคม การละเมิดสิทธิทางการเงินของผู้สูงอายุ ยังมีไม่มากนักในต่างประเทศ อีกทั้งสิทธิทางการเงินที่เป็นประเด็นศึกษาในประเทศไทยส่วนมากอ้างอิงตามกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ ซึ่งเน้นที่การสนับสนุนรายได้หรือสวัสดิการให้กับประชากรผู้สูงอายุที่ขาดแคลน

การละเมิดและเอาเปรียบทางการเงิน (Financial Abuse)

สำหรับประเทศไทย ข้อมูลส่วนใหญ่มักเป็นหลักฐานที่กล่าวอ้าง (anecdotal evidence) โดยสื่อสิ่งพิมพ์จากบทความข่าวและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการเงินและทรัพย์สินมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) รายงานว่าในปี พ.ศ. 2560 พบผู้สูงอายุจำนวนมากกว่า 700 คน ถูกหลอกจากสื่อดิจิทัล สปริงนิวส์ออนไลน์ (27 มิ.ย. 2561) การปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ระบบคุ้มครองผู้บริโภคกับสังคมผู้สูงอายุ” ในงานประชุมสมัชชาผู้บริโภคประจำปี พ.ศ. 2559 จัดโดยมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (มติชน 5 พ.ค. 2559) งานเสวนาสาธารณะ เรื่อง “การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ: ปัญหาและการจัดการ” จัดโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (มติชนรายวัน 12 ก.พ. 2562) กิจกรรม “ผู้สูงวัยรู้ทันสื่อ” จัดโดยโครงการเสริมสร้างพลเมืองสูงวัยสู่อาสาเฝ้าระวังสื่อร่วมกับสถาบันครอบครัวเข้มแข็งจังหวัดสุรินทร์ ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่เน้นให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการถูกหลอกหรือละเมิดโดยเฉพาะจากมิชฉาชีพที่มุ่งหวังต่อทรัพย์สิน (innews 4 มิ.ย. 2562) บทความข่าว “ภัยร้าย'คนชรา'ที่คาดไม่ถึง ถูกหลอกโอนทรัพย์สินหมดตัว!” (เดลินิวส์ออนไลน์ 5 ก.พ. 2560) บทความข่าว “อาวูโสเล่นโซเชียลฯ ป้องกันเสี่ยง เลี่ยงมิชฉาชีพ” (โพสต์ทูเดย์ออนไลน์ 19 พ.ค. 2561) และบทความข่าว “ทำไม???ชอบหลอกคนชรา” (ไทยโพสต์ออนไลน์ 1 ส.ค. 2561) เป็นต้น

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุหรือการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินหรือการเอาประโยชน์จากทรัพย์สินเท่าที่สืบค้นได้คือการศึกษาของ เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ (2557) ที่ศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ จากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ

(Multiple Random Sampling) จากผู้สูงอายุทุกภาคของประเทศคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ รวม 5 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช และสุพรรณบุรี จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 2,553 ราย พบว่าภัยจากการถูกเอาเปรียบทางด้านการทรัพย์สินของผู้สูงอายุมีถึง 6.8% รองลงมาจากภัยทางสังคมที่ผู้สูงอายุประสบด้านจิตใจที่มีสูงถึง 15.2% โดยภัยทางด้านการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ คือ การเอาเปรียบจากทรัพย์สิน เงินทองหรือการใช้ทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือมีการนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง ถือว่าการลักขโมยทรัพย์สินสิ่งของของผู้สูงอายุเป็นการกระทำผิดกฎหมายและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำต่อเงินทุนหรือทรัพย์สินสมบัติของผู้สูงอายุ

นอกจากนั้น เดชา สังขวรรณและคณะ (2559) พบว่าสถานการณ์ในการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุด้านทรัพย์สินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และคณะ (2560) ที่ใช้ข้อมูลสถิติคดีอาญาจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 - 2558 ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนของคดีอาญาเรื่องฉ้อโกงทรัพย์สิน ลักทรัพย์และปล้นทรัพย์เพิ่มขึ้นจาก 55 รายในปี พ.ศ. 2544 เป็น 703 ราย ในปี พ.ศ. 2558 นอกจากนั้น การศึกษาของ จิราพร เกศพิชญวัฒนา (2560) พบว่า ประเภทความรุนแรงและการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุที่มีมากที่สุดคือประเด็นเรื่องการกระทำรุนแรงด้านจิตใจ ประเด็นที่มีความสำคัญรองลงมาคือการทอดทิ้งละเลย ไม่ดูแลหรือให้การดูแลไม่เหมาะสม รวมถึงการเอาเปรียบด้านทรัพย์สินเงินทองและการหลอกลวง ซึ่งผลที่ได้ใกล้เคียงกับ ภัทรพร คงบุญ (2561) ที่ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ ในเนื้อหากล่าวไว้ในความเป็นจริงแล้วผู้สูงอายุถูกละเมิดในหลายด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน โดยการละเมิดที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ทางจิตใจ และรองลงมา คือ ทรัพย์สิน ในการศึกษาครั้งนี้ยังชี้ให้เห็นถึงผลซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาโดย The Metlife Mature Market Institute ในสหรัฐอเมริกาว่ากลุ่มเสี่ยงที่จะถูกละเมิดมากที่สุด คือ ผู้สูงอายุที่เปราะบาง อาศัยอยู่คนเดียว ไม่มีลูกหลาน หรือครอบครัว และหากมีความเจ็บป่วย อีกทั้งต้องการพึ่งพาผู้อื่นช่วยเหลือตัวเองได้ไม่เต็มที่ก็จะมีความเสี่ยงยิ่งขึ้นไปอีก แต่อย่างไรก็ตาม การมีลูกหลาน หรือมีครอบครัวก็ไม่อาจนิ่งนอนใจได้ เพราะจากงานวิจัยพบว่ากลุ่มคนที่แสวงหาผลประโยชน์กับผู้สูงอายุหนึ่งในนั้นก็ยังเป็นบุคคลใกล้ชิดของผู้สูงอายุเอง โดยปัจจัยหลักๆ ที่ทำให้เกิดปัญหานี้คือ สภาพเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคมที่ยากจน รวมไปถึงปัจจัยเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุที่ทำให้เป็นเป้าหมายการหลอกลวง หรือแสวงหาผลประโยชน์ได้ง่าย

ทางด้านการคุ้มครองผู้สูงอายุเกี่ยวกับการละเมิดและเอาเปรียบทางการเงิน ภูมิ มูลศิลป์ และคณะ (2561) ศึกษากระบวนการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุด้วยการเปรียบเทียบกระบวนการและบุคคลที่เกี่ยวข้องของกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กับกระบวนการตั้งผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ และผู้อนุบาลตามกฎหมายไทย และเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สินผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ล่าสุด ณัฏฐ์ โพธิ์พัฒนชัย (2561) ศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างกฎหมาย มาตรการ แนวคิด และกลไกการคุ้มครองสิทธิและการ

บริหารทรัพย์สินของผู้สูงอายุของระบบกฎหมาย 3 ระบบที่เลือกเป็นกรณีศึกษา (Case Studies) ได้แก่ ระบบกฎหมายอังกฤษ ระบบกฎหมายนิวซีแลนด์ และระบบกฎหมายญี่ปุ่น เพื่อนำเสนอการปรับปรุงโครงสร้างกฎหมายในการพัฒนาหลักการคุ้มครองสิทธิและการบริหารทรัพย์สินของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เริ่มเข้าสู่บั้นปลายของชีวิต ที่มีปัญหาสุขภาพและไม่อาจดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มประสิทธิภาพได้อีกต่อไป จึงมีความจำเป็นในการวางแผนการบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อสร้างความมั่นคงทางร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินในช่วงบั้นปลายของชีวิต

การศึกษาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทางด้านการสนับสนุนรายได้หรือสวัสดิการให้กับประชากรผู้สูงอายุที่ขาดแคลน เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ อาทิ เดชา สังขวรรณและคณะ (2559) ที่พิจารณาการเข้าถึงและความเห็นของผู้สูงอายุต่อสิทธิในการได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สิทธิพื้นฐานทางด้านสาธารณสุข และสิทธิการเข้าถึงสาธารณสุขไปรษณีย์ต่างๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โครงการศึกษาโดย วรเวช สุวรรณระดา (2558) เกี่ยวกับบำนาญพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุและการออกแบบระบบบำนาญแห่งชาติ โครงการศึกษาโดย ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2557) และศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์ (2557) เกี่ยวกับการดำเนินงานของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing หรือ MIPAA) ภายใต้กรอบพันธกรณีองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ซึ่งมุ่งเป้าให้เกิดมาตรฐานในการส่งเสริมในสามประเด็นหลัก ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การเสริมสร้างสุขภาพและความเป็นอยู่เมื่อเข้าสู่วัยชรา และการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ โดยการใช้การส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ โครงการศึกษาโดย ศุภชัย ศรีสุชาติ และคณะ (2562) เรื่องการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุตามนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม และโครงการศึกษาโดยกรมกิจการผู้สูงอายুর่วมกับสถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (2559) เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจและกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทางการเงินและสนับสนุนการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุทางอ้อม ผ่านการดำเนินงานของกองทุนผู้สูงอายุ ภายใต้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ การศึกษาของวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2558) ศึกษาสาเหตุและปัจจัยในการค้างชำระหนี้ของผู้สูงอายุต่อการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพจากกองทุนผู้สูงอายุ และสรุปว่าสาเหตุและปัจจัยที่ค้างชำระหนี้ที่สำคัญจำแนกเป็น ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในของกองทุนผู้สูงอายุ ได้แก่ กฎระเบียบของกองทุนผู้สูงอายุหรือการบริหารจัดการกองทุนผู้สูงอายุ การบริหารจัดการกองทุน เช่น เจ้าหน้าที่ที่ไม่สอดคล้องกับภาระงาน และมีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบบ่อย การศึกษาโดย ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2554) ที่ติดตามและประเมินโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุน และ

การกู้ยืมเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพรายบุคคลและรายกลุ่มจากกองทุนผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่กว่า 80% ของผู้กู้มีการใช้เงินเป็นไปตามแผน และเกือบ 90% มีความสามารถในการส่งเงินคืนได้

โดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษาทางด้านการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยยังค่อนข้างจำกัด เนื่องจากการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ค่อนข้างอ่อนไหว ทำให้ขาดข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ ส่งผลให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของผู้สูงอายุค่อนข้างน้อย ทั้งทางด้านทัศนคติของผู้สูงอายุในเรื่องถ่ายโอนทรัพย์สินระหว่างรุ่น (intergenerational transfer) ความต้องการในการควบคุมและอิสรภาพทางการเงิน รวมถึงการละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่มีอยู่ในต่างประเทศสะท้อนให้เห็นว่า ความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นรากฐานสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองผู้สูงอายุ นอกจากนั้น ความเข้าใจในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ยังจะช่วยเสริมให้ผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุสามารถเห็นภาพรวมของปัญหา นอกเหนือจากเรื่องสุขภาวะและการละเมิดสิทธิทางด้านร่างกาย อันจะช่วยนำมาสู่การวางนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ที่เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและท้าทายสืบเนื่องจากความเชื่อมโยงกันของปัจจัยต่างๆ ในหลายมิติ (Gratton and Scott 2016) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาเชิงประจักษ์ เพื่อให้เข้าใจถึงการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับกลไกทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน โดยคำนึงถึงบริบททางด้านสังคม และปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนการกำกับดูแลเบื้องต้นสำหรับกลไกทางเลือก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ในบทนี้กล่าวถึงวิธีการศึกษาโดยส่วนที่ 3.1 วิธีการวิจัย ส่วนที่ 3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) และส่วนที่ 3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.1 วิธีการวิจัย

1) การสืบค้น รวบรวม และสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ

เพื่อให้เข้าใจการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การศึกษานี้เริ่มโดยการทบทวนสืบค้นเอกสารเผยแพร่ต่างๆ เช่น งานวิจัยในวารสารวิชาการ หรือบทความจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยละเอียด ซึ่งทำให้ทราบเบื้องต้นถึงประเด็นปัญหา รูปแบบ และแนวทางที่เป็นไปได้ในการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เคยมีการศึกษาไว้แล้ว

2) การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

เพื่อให้ทราบถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุไทยต้องการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การศึกษานี้จึงเน้นการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจากผู้สูงอายุ เนื่องจากในการทบทวนเอกสารเบื้องต้นไม่พบการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไทย

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์เชิงปริมาณจัดทำโดยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey) ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 55-70 ปี เนื่องจากต้องการให้ครอบคลุมทั้งกลุ่มผู้ที่กำลังเข้าสู่วัยเกษียณอายุและเกษียณอายุแล้ว แต่ยัง

ไม่ชราภาพเกินไป และเนื่องด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหว การศึกษานี้ทำการศึกษาโดยเจาะจงพื้นที่ (purposive sampling) ของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชุมชน โดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือของผู้นำชุมชนที่สามารถช่วยประสานความกับกลุ่มผู้สูงอายุได้ใน 6 พื้นที่ของประเทศ เพื่อให้ครอบคลุมวิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งอาจมีผลต่อแนวคิดและความต้องการในการบริหารจัดการทรัพย์สิน ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวเกิดจากความสัมพันธ์ของคณะวิจัยที่เคยทำงานในโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับชุมชน จากนั้นจึงได้ประสานงานเบื้องต้นกับผู้นำชุมชนอธิบายถึงโครงการวิจัยเพื่อขอความร่วมมือในการลงสำรวจข้อมูลของผู้สูงอายุ ซึ่งเครือข่ายชุมชนทั้งหมดที่ติดต่อประสานงานไว้เบื้องต้นใน 6 พื้นที่ ได้ให้ความร่วมมือในการทำโครงการวิจัยเนื่องจากเป็นโครงการที่มีประโยชน์แก่สมาชิกผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินแต่ยังไม่มีการบริหารจัดการที่ดีพอ

โดยโครงการวิจัยนี้ทำการเก็บข้อมูลใน 6 พื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- กรุงเทพฯ และปริมณฑล ได้แก่ เครือข่ายชุมชนกุฎิจีน ชุมชนเกื้อวิทยา ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ชุมชนวัดประดิษฐาราม ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ และศูนย์จตุรมิตร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เครือข่ายเทศบาลเมืองคูคต และเครือข่ายกองทุนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- ภาคกลาง: จังหวัดราชบุรี ได้แก่ สมาคมบำเพ็ญบุญช้ำราชการกระทรวงสาธารณสุข สาขาจังหวัดราชบุรี ชมรมผู้สูงอายุตำบลโคกหม้อและตำบลพงสวาย อำเภอเมืองราชบุรี ชมรมผู้สูงอายุอำเภอบางแพ และชมรมผู้สูงอายุอำเภอโพธาราม
- ภาคเหนือ: จังหวัดพะเยา ได้แก่ เครือข่ายผู้สูงอายุอำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอแม่ใจ อำเภอปง อำเภอภูพานยาว อำเภอภูซาง และอำเภอเมือง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุวัดโรมันคาทอลิก ชมรมผู้สูงอายุคุ้มโพธิ์ทอง ชมรมผู้สูงอายุวัดท่าวังหิน ชมรมผู้สูงอายุวิทยาลัยสารพัดช่าง และชมรมผู้สูงอายุสถานีกาชาด
- ภาคใต้: จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตอำเภอนบพิตำ และอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

- ภาคตะวันออก: จังหวัดตราด ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ภายใต้การดูแลของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

การคัดเลือกตัวอย่างเพื่อทำการสำรวจในแต่ละพื้นที่ จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) จากรายชื่อผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายต่าง ๆ ข้างต้น ตามที่ผู้ประสานงานในแต่ละพื้นที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ได้ตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยกว่า 150 คนในแต่ละพื้นที่ คิดเป็นจำนวนรวมทั้ง 6 พื้นที่ ไม่น้อยกว่า 900 คน ซึ่งจำนวนตัวอย่างดังกล่าวพิจารณาจากแนวทางของ Yamane (1967) และข้อจำกัดด้านงบประมาณ กล่าวคือ คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลจำนวนประชากรในช่วงอายุ 55 ถึง 70 ปี แยกรายจังหวัด ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 จากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง เป็นประชากร (N) ในการคำนวณจำนวนตัวอย่างตามสูตรอย่างง่ายของ Yamane ดังต่อไปนี้

$$\frac{N}{1 + Ne^2}$$

ผลที่ได้ดังแสดงในตารางด้านล่างชี้ให้เห็นว่าจำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับจำนวนประชากรดังกล่าวที่ระดับความคลาดเคลื่อน (e) ที่ 5% และ 10% คือ 399 และ 100 คนต่อจังหวัดตามลำดับ¹ อย่างไรก็ตาม ด้วยงบประมาณที่จำกัด คณะผู้วิจัยไม่สามารถทำการสำรวจได้มากถึง 399 คนต่อจังหวัด ทำให้ตั้งเป้าหมายจำนวนตัวอย่างไว้ที่ 150 คนต่อพื้นที่² ซึ่งเป็นจำนวนที่เป็นไปได้ภายใต้งบประมาณของโครงการวิจัยและมีระดับความคลาดเคลื่อนทางสถิติที่น้อยกว่า 10%

อายุประชากร	ตราด	นครศรีฯ	นนทบุรี	พะเยา	ราชบุรี	อุบลฯ	จันทบุรี
ประชากรอายุ 55 ปี	3,178	20,235	19,031	8,986	11,961	23,947	7,991
ประชากรอายุ 56 ปี	3,137	9,714	9,086	8,759	2,361	22,286	7,674
ประชากรอายุ 57 ปี	2,979	19,550	8,116	8,153	1,854	1,712	7,391
ประชากรอายุ 58 ปี	3,012	18,898	18,308	8,672	11,741	21,600	7,425
ประชากรอายุ 59 ปี	2,798	16,727	17,019	8,253	11,651	20,402	6,933
ประชากรอายุ 60 ปี	2,677	16,403	15,782	7,378	10,371	18,450	6,469
ประชากรอายุ 61 ปี	2,298	14,873	15,137	7,348	9,781	17,818	5,898

¹อนึ่ง ประชากรผู้สูงอายุที่นำมาคำนวณที่แท้จริงควรมีค่าน้อยกว่าที่ใช้ เนื่องจากผู้สูงอายุบางคนอาจไม่เข้าข่ายการศึกษาในโครงการวิจัยนี้ อาทิ ผู้สูงอายุที่ไม่มีทรัพย์สินต้องบริหารจัดการ เป็นต้น แต่คณะผู้วิจัยไม่มีข้อมูลดังกล่าวในการคัดกรองจำนวนผู้สูงอายุ

²และเพื่อจำนวนตัวอย่างที่อาจไม่สามารถเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์ไว้ที่ร้อยละ 20 ของเป้าหมาย หรือ 30 คน รวมเป็นเป้าหมายสำหรับการสำรวจจำนวน 180 คนต่อพื้นที่

อายุประชากร	ตราด	นครศรีฯ	นนทบุรี	พะเยา	ราชบุรี	อุบลฯ	จันทบุรี
ประชากรอายุ 62 ปี	2,290	13,598	14,600	7,057	8,656	16,628	5,403
ประชากรอายุ 63 ปี	2,148	12,544	13,606	7,008	7,764	15,475	4,954
ประชากรอายุ 64 ปี	1,997	13,332	12,923	6,296	9,335	15,139	5,301
ประชากรอายุ 65 ปี	2,029	12,213	11,870	5,673	8,035	14,337	4,761
ประชากรอายุ 66 ปี	1,993	12,332	11,272	5,521	7,991	13,981	4,839
ประชากรอายุ 67 ปี	1,843	11,641	10,870	4,959	8,007	13,641	4,534
ประชากรอายุ 68 ปี	1,758	10,809	10,080	4,646	7,339	13,229	4,112
ประชากรอายุ 69 ปี	1,634	11,083	9,688	4,363	7,086	12,543	4,093
ประชากรอายุ 70 ปี	1,468	10,206	8,127	3,506	6,084	11,713	3,454
รวมประชากรอายุ 55 -70 ปี	37,239	234,158	225,515	106,578	150,017	272,901	91,232
จำนวนตัวอย่าง (e = 5%)	396	399	399	399	399	399	398

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการสำรวจจริงการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงพื้นที่เครือข่ายชุมชนที่มีความร่วมมือครอบคลุมเพียงบางอำเภอของแต่ละจังหวัดในพื้นที่เป้าหมายเท่านั้น ทำให้จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมตาม Yamane (1967) ดังกล่าวข้างต้น เป็นตัวเลขที่ค่อนข้างระมัดระวัง (conservative) ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 ตัวอย่างในแต่ละพื้นที่จึงน่าจะสามารถใช้ในการวิเคราะห์ที่มีความคลาดเคลื่อนที่ต่ำกว่าที่ระบุไว้ข้างต้นได้

ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล

1) ลงพื้นที่ประสานความร่วมมือกับตัวแทนชมรมผู้สูงอายุหรือเครือข่ายชุมชนเพื่อประชุม ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมในประเด็นดังกล่าว เพื่อพัฒนาแบบสอบถามสำหรับการสำรวจผู้สูงอายุที่สมัครใจเข้าร่วมการศึกษา ทั้งนี้การประชุมดังกล่าวประกอบด้วยผู้เข้าร่วมประมาณ 10 คนต่อพื้นที่ โดยผู้เข้าร่วมเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่

2) ติดต่อตัวแทนผู้ประสานงานในพื้นที่ ให้จัดรวบรวมรายชื่อของสมาชิกผู้สูงอายุเพื่อใช้ในการสุ่มตัวอย่าง ตลอดจนนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สำหรับใช้ในการสำรวจของแต่ละพื้นที่

3) ลงสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจฐานะพื้นฐานของผู้สูงอายุ การบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุไทยต้องการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุให้ครอบคลุมพื้นที่ตามที่ระบุไว้ ซึ่งอาจต้องมีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจ (survey) ด้วยแบบสอบถามนี้ จะถูกนำไปวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative) โดยทำการวิเคราะห์สถิติเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง (summary statistics)

รวมถึงการวิเคราะห์ความต้องการการจัดการทรัพยากรด้วยสมการถดถอยแบบลอจิสติก (Logistic Regression) ดังนี้

$$Y_i = \mathbf{1}\left\{\beta_0 + \sum_j \beta_j x_{j,i} + \epsilon_i > 0\right\};$$

$$\epsilon_i \sim iid \text{ Logistic}$$

โดยที่ $\mathbf{1}\{.\}$ = ฟังก์ชันที่ให้ค่าเท่ากับหนึ่งถ้าเงื่อนไขที่กำหนดภายในนั้นถูกต้อง และให้ค่าเท่ากับศูนย์ถ้าไม่ถูกต้อง

i = ตัวบ่งชี้ตัวอย่าง

Y = ตัวแปรตามซึ่งสะท้อนความต้องการใช้การจัดการทรัพยากร (โดยค่าเท่ากับ 1 คือต้องการใช้ และ 0 ไม่ต้องการใช้)

x_j = ตัวแปรอิสระต่างๆ ที่กำหนดความต้องการใช้การจัดการทรัพยากร

β_0 = ค่าคงที่

β_j = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยจาก Logistic Regression

จาก Logistic Regression ดังกล่าวจะสามารถคำนวณหาความน่าจะเป็นที่แต่ละตัวอย่าง i มีความต้องการในการจัดการทรัพยากรได้เท่ากับ

$$\text{Prob}(Y_i = 1|x_{j,i}) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j x_{j,i})}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j x_{j,i})}}$$

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญในการตอบคำถามและช่วยอธิบายเหตุผล (Why) และเงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (How) กับทางเลือกในการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุที่มีความหลากหลาย คณะผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้สูงอายุที่หลากหลายตามเกณฑ์ที่กำหนด ในการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทั้งสิ้น 26 คน

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกรณีศึกษาหรือผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาเชิงคุณภาพมีดังนี้

1) ความครอบคลุมอาชีพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอาชีพในช่วงก่อนการเกษียณอายุ ซึ่งจะมีผลต่อรายได้หลังเกษียณ ซึ่งประกอบด้วย

รายได้หลังเกษียณ	อาชีพก่อนเกษียณ
มีรายได้ที่มั่นคง (Secure Passive Income) เช่น บำนาญรายเดือน	รับราชการ รัฐวิสาหกิจ
มีรายได้จำนวนหนึ่ง (Insecure Passive Income) เช่น บำเหน็จ	พนักงานบริษัทเอกชน
ไม่มีรายได้ที่มั่นคง	แรงงานนอกระบบ แรงงานภาคเกษตร

2) ความหลากหลายในการถือครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีประเภททรัพย์สินต่างกัน ได้แก่ เงินออม ที่ดิน หรือทรัพย์สินแบบอื่น

3) ความหลากหลายของภูมิหลังทางภูมิศาสตร์ของผู้สูงอายุ คณะผู้วิจัยให้ความสำคัญกับปัจจัยทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ จึงจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้สูงอายุในทุกภูมิภาคหลักของประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ (จังหวัดพะเยา และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุบลราชธานี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง) ภาคใต้ (จังหวัดนครศรีธรรมราช และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง) ภาคตะวันออก (ภาคตะวันออก: จังหวัดตราด และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง) และภาคกลาง ซึ่งในส่วนของภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้นไม่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน คณะผู้วิจัยจึงจัดเก็บข้อมูลกรุงเทพฯ และปริมณฑลเป็นกลุ่มพื้นที่เดียวกัน

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษา โดยคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เพศของผู้สูงอายุ และลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุด้วย (เช่น ผู้สูงอายุที่มีครอบครัว/ไม่มีครอบครัว)

สรุปกรอบการพิจารณาคัดเลือกกรณีศึกษาหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก

อาชีพก่อนเกษียณ	ภูมิหลังทางภูมิศาสตร์	การถือครองทรัพย์สิน
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ แรงงานในระบบ (พนักงาน บริษัทเอกชน) แรงงานนอกระบบ/แรงงาน ภาคเกษตร	ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล)	บ้าน/ที่ดิน เงินออม ทรัพย์สินประเภทอื่นๆ

ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยปรึกษารื้อกับมูลนิธิหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อคัดเลือกผู้สูงอายุที่เข้าเกณฑ์การพิจารณาข้างต้นในพื้นที่ต่างๆ จากนั้นคณะผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้สูงอายุซึ่งเข้าเกณฑ์การพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้น หากผู้สูงอายุยินดีให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยจึงเชิญเข้าร่วมกระบวนการเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นส่วนสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการอธิบายความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ คณะผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับตัวแปรที่มีผลต่อการจัดการทรัพย์สิน รวมถึงเงื่อนไขความต้องการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุประเภทต่างๆ ด้วย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประเมินความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ และรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สิน ประเภทต่างๆ แนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สิน รวมทั้งปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ บทนี้รายงานผลของการศึกษาโดยมีลำดับของการรายงานดังนี้ ส่วนที่ 4.1 อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทักษะทางการเงิน (financial literacy) ความสามารถของกระบวนการคิด (cognitive ability) ตลอดจนทัศนคติความพอใจในการดำเนินชีวิตและเครือข่ายสังคม (social network) ในส่วนที่ 4.2 รายงานการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุทางด้าน ความต้องการและปัญหาในภาพรวมของกระบวนการจัดการทรัพย์สิน ความเพียงพอของการออม ปัญหาในการดูแลรักษาทรัพย์สิน การจัดการทรัพย์สินประเภทต่างๆ ตั้งแต่ทรัพย์สินสภาพคล่อง เช่น เงินสด เงินฝาก จนถึงอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่อาศัย รวมทั้งกลไกทางด้านบุคคลหรือองค์กรที่ช่วยในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน เช่น สมาชิกในครัวเรือน องค์กรในชุมชน เป็นต้น ส่วนที่ 4.3 แสดงความต้องการและรูปแบบทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินประเภทต่างๆ 9 รูปแบบ ประกอบด้วย (1) ทรัสต์ (Trustee) (2) การรับซื้อ (3) การขายฝาก (4) การรับจำนอง (5) สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage) (6) การรับเช่าทรัพย์สิน (7) การช่วยเหลือรายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์ (8) การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน และ (9) การให้คำปรึกษาปัญหาหากถูกคดโกง สำหรับส่วนที่ 4.4 เป็นผลการสำรวจแนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแล โดยพิจารณาถึงความต้องการในการมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลการจัดการทรัพย์สิน จากนั้นในส่วนที่ 4.5 เป็นผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สินโดยวิธี Logistic Regression และในส่วนสุดท้าย ส่วนที่ 4.6 เป็นผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เนื่องจากการศึกษาเป็นการสำรวจข้อมูลที่ครอบคลุมการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุที่ค่อนข้างครบถ้วนในประเด็นต่างๆ จึงได้แสดงโครงสร้างของการวิเคราะห์ของบทนี้ ตามแผนภาพที่ 4.1

แผนภาพที่ 4.1 โครงสร้างของการวิเคราะห์

4.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

รายละเอียดจำนวนข้อมูลกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวนทั้งสิ้น 1,091 ตัวอย่าง ช่วงอายุ 55 – 70 ปี แยกตาม 6 พื้นที่ ที่ทำการสำรวจ ซึ่งประกอบด้วย กรุงเทพฯและปริมณฑล จังหวัดราชบุรี จังหวัดพะเยา จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดตราด และจังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงไว้ในตารางที่ 4.1.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1.1 ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุของการศึกษา

จังหวัด	แบบสอบถามที่ใช้วิเคราะห์*	
	จำนวน	%
กรุงเทพฯและปริมณฑล	194	17.78%
ราชบุรี	174	15.95%
พะเยา	169	15.49%
อุบลราชธานี	164	15.03%
ตราด	199	18.24%
นครศรีธรรมราช	191	17.51%
รวมทั้งหมด	1091	100.00%

หมายเหตุ: *การสำรวจมีจำนวนทั้งหมด 1,098 ตัวอย่าง แต่จากการตรวจสอบอายุตามข้อมูลบัตรประชาชนพบว่าผู้สูงอายุบางคนไม่ได้มีอายุในช่วงอายุ 55 – 70 ปี ไม่ตรงกับข้อมูลที่ระบุ จึงได้ตัดออกจากการวิเคราะห์

ในส่วนนี้อธิบายสถิติเชิงบรรยายของลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลรายได้และภาระค่าใช้จ่าย ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด ทักษะคิดและเครือข่ายความช่วยเหลือ ความต้องการ และปัญหาในการจัดการทรัพย์สิน และการสะสมทรัพย์สินเพื่อใช้ในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ ดังแสดงในตารางที่ 4.1.2– 4.1.5

ลักษณะทั่วไป

จากตารางที่ 4.1.2 กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็น 69.12% ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 63.37 ปี ส่วนใหญ่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ คิดเป็น 87.72% มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็น 67.19% มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า 12.64% ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส 66.70% มีสถานะหม้าย 19.19% ซึ่งใกล้เคียงกับการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติด้านสังคมซึ่งพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็น 62.8% และมี

สถานะหม้าย 29.3%¹ โดยในแต่ละพื้นที่ที่มีข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ยกเว้นในพื้นที่จังหวัดพะเยาซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็น 60.36% และมีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษามากที่สุด คิดเป็น 88.20% ส่วนจังหวัดอุบลราชธานีเป็นกลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาค่อนข้างสูง โดยมีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าถึง 40.73%

เมื่อพิจารณาลักษณะการอยู่อาศัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับสามีหรือภรรยา หรืออาศัยอยู่กับลูกหลาน โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ 44.83% และ 42.56% ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 3.89 คน มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรืออยู่กับคู่สามีหรือภรรยาเท่านั้น² คิดเป็น 18.36% นอกจากนั้นในแต่ละครัวเรือนมีอัตราส่วนผู้มีรายได้ต่อสมาชิกครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 0.61 แสดงว่าในครัวเรือนผู้สูงอายุมีผู้ที่ยังมีรายได้จากการทำงานเกินครึ่ง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดพะเยามีสัดส่วนผู้มีรายได้ต่อสมาชิกครัวเรือนในช่วงที่ต่ำกว่า 0.25 เป็นสัดส่วนมากที่สุดเท่ากับ 15.34% ใกล้เคียงกับกรุงเทพฯและปริมณฑล ที่ 14.66% ในทางกลับกันพบว่าจังหวัดนครศรีธรรมราชมีสัดส่วนผู้มีรายได้ต่อสมาชิกในครัวเรือนสูงกว่าจังหวัดอื่นอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากเป็นครัวเรือนที่มีการทำเกษตรกรรม โดยสัดส่วนดังกล่าวกระจายตัวอยู่ในช่วงมากกว่า 0.5 เกิน 70% ของจำนวนตัวอย่างที่สำรวจในจังหวัดนี้ นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือ 69.86% เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินที่ตนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน โดยรูปแบบการกระจายตัวของข้อมูลในประเด็นนี้เหมือนกันในทุกจังหวัดที่ทำการสำรวจ ยกเว้นสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและปริมณฑลซึ่งมีสัดส่วนการเป็นเจ้าของบ้านและที่ดินค่อนข้างต่ำเพียง 51.55% เท่านั้น

ทางด้านภาวะสุขภาพพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือ 51.70% คิดว่าสุขภาพโดยทั่วไปของตนอยู่ในระดับปานกลาง และ 61.27% คิดว่าตนเองมีสุขภาพพอๆ กันเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีอายุเท่ากัน และส่วนใหญ่คือ 92.99% ของกลุ่มตัวอย่างไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือทางการแพทย์ โดยในแต่ละพื้นที่มีลักษณะภาวะสุขภาพที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

โดยรวมลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีความใกล้เคียงกับการสำรวจผู้สูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปีพ.ศ. 2560 ยกเว้นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีสัดส่วนของผู้หญิงมากกว่าและมีระดับการศึกษาที่สูงกว่า (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) อย่างไรก็ตามการสำรวจผู้สูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติเป็นการสำรวจผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยแยกเป็นอายุ 60-69 ปี คิดเป็นสัดส่วน 57.4% อายุ 70-79 ปี คิดเป็นสัดส่วน 29% และ 80 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วน 13.6% แต่ในการศึกษานี้สำรวจผู้สูงอายุในช่วงอายุ 55-70 ปี โดยมีผู้สูงอายุในช่วง 55-60 ปีคิดเป็น 26.6% ดังนั้นจึงไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง

¹สาเหตุที่ตัวเลขแตกต่างกันบ้างเนื่องจากผู้สูงอายุที่สำนักงานสถิติแห่งชาติสำรวจมีอายุ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้มีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพศหญิงสูงกว่าประชากรเพศชาย โดยผู้สูงอายุเพศหญิงมีสถานภาพเป็นหม้ายสูงกว่าเพศชาย

²อนุมานจากข้อมูลการสำรวจซึ่งผู้สูงอายุตอบว่ามีสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน และระบุว่าอยู่คนเดียวหรืออยู่กับสามีหรือภรรยาเท่านั้น

ตารางที่ 4.1.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ

ข้อมูลทั่วไป ลักษณะการอยู่อาศัย และลักษณะสุขภาพ แยกรายพื้นที่

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ข้อมูลทั่วไป:														
<u>เพศ</u>														
ชาย	336	30.88%	44	22.68%	47	27.33%	102	60.36%	27	16.46%	60	30.15%	56	29.47%
หญิง	752	69.12%	150	77.32%	125	72.67%	67	39.64%	137	83.54%	139	69.85%	134	70.53%
<u>อายุ</u>														
ค่าเฉลี่ย	63.37		63.65		63.34		64.22		65.27		63.02		61.10	
อายุ น้อยกว่า 61 ปี	290	26.58%	47	24.23%	39	22.41%	30	17.75%	18	10.98%	66	33.17%	90	47.12%
อายุ 61-65 ปี	435	39.87%	81	41.75%	80	45.98%	80	47.34%	60	36.59%	67	33.67%	67	35.08%
อายุ 66 ปีขึ้นไป	366	33.55%	66	34.02%	55	31.61%	59	34.91%	86	52.44%	66	33.17%	34	17.80%
<u>สามารถอ่านและเขียนหนังสือ</u>														
ได้	907	87.72%	172	91.01%	145	88.41%	126	81.29%	149	94.30%	171	90.48%	144	80.45%
ไม่ได้	127	12.28%	17	8.99%	19	11.59%	29	18.71%	9	5.70%	18	9.52%	35	19.55%
<u>ระดับการศึกษา</u>														
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	723	67.19%	96	49.48%	119	68.79%	142	88.20%	58	36.02%	145	73.60%	163	85.79%
มัธยมศึกษาตอนต้น	100	9.29%	28	14.43%	10	5.78%	9	5.59%	19	11.80%	25	12.69%	9	4.74%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
มัธยมศึกษาตอนปลาย	84	7.81%	22	11.34%	12	6.94%	8	4.97%	12	7.45%	17	8.63%	13	6.84%
อนุปริญญา	33	3.07%	20	10.31%	2	1.16%	1	0.62%	7	4.35%	1	0.51%	2	1.05%
ปริญญาตรี	105	9.76%	23	11.86%	22	12.72%	1	0.62%	48	29.81%	8	4.06%	3	1.58%
สูงกว่าปริญญาตรี	31	2.88%	5	2.58%	8	4.62%	0	0.00%	17	10.56%	1	0.51%	0	0.00%
<u>สถานภาพสมรส</u>														
สมรส	723	66.70%	108	55.67%	109	62.64%	128	76.65%	112	68.29%	126	63.96%	140	74.47%
โสด	91	8.39%	31	15.98%	17	9.77%	9	5.39%	13	7.93%	12	6.09%	9	4.79%
หย่าร้าง/แยกกันอยู่	43	3.97%	13	6.70%	9	5.17%	3	1.80%	1	0.61%	12	6.09%	5	2.66%
หม้าย	208	19.19%	39	20.10%	34	19.54%	26	15.57%	37	22.56%	40	20.30%	32	17.02%
อื่น ๆ (ไม่จดทะเบียนสมรส, แยกกันอยู่)	19	1.75%	3	1.55%	5	2.87%	1	0.60%	1	0.61%	7	3.55%	2	1.06%
ลักษณะการอยู่อาศัย:														
<u>ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับใคร</u> [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]														
คนเดียว	80	5.20%	12	4.30%	12	4.94%	12	4.80%	15	6.38%	15	5.58%	14	5.32%
สามีหรือภรรยา	690	44.83%	100	35.84%	100	41.15%	132	52.80%	100	42.55%	123	45.72%	135	51.33%
ลูกหรือหลาน	655	42.56%	127	45.52%	104	42.80%	94	37.60%	103	43.83%	119	44.24%	108	41.06%
ญาติ	79	5.13%	26	9.32%	20	8.23%	10	4.00%	12	5.11%	7	2.60%	4	1.52%
อื่นๆ (ครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง, ลูกเขย, ลูกสะใภ้)	35	2.27%	14	5.02%	7	2.88%	2	0.80%	5	2.13%	5	1.86%	2	0.76%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>สมาชิกทั้งหมดในครัวเรือน (คน)</u>														
ค่าเฉลี่ย	3.89		4.16		4.02		3.69		4.11		3.76		3.60	
1-2 คน	287	26.90%	44	23.04%	50	28.74%	49	30.06%	35	21.88%	49	25.52%	60	32.09%
3-5 คน	582	54.55%	106	55.50%	91	52.30%	89	54.60%	88	55.00%	110	57.29%	98	52.41%
> 5 คน	198	18.56%	41	21.47%	33	18.97%	25	15.34%	37	23.13%	33	17.19%	29	15.51%
<u>อัตราส่วนผู้มีรายได้ต่อสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด</u>														
ค่าเฉลี่ย	0.61		0.54		0.62		0.58		0.61		0.62		0.71	
0 – 0.25	134	12.56%	28	14.66%	22	12.64%	25	15.34%	22	13.75%	21	10.94%	16	8.56%
0.26 – 0.50	377	35.33%	92	48.17%	64	36.78%	55	33.74%	56	35.00%	70	36.46%	40	21.39%
> 0.50	556	52.11%	71	37.17%	88	50.57%	83	50.92%	82	51.25%	101	52.60%	131	70.05%
<u>ลักษณะบ้านที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน</u>														
เป็นเจ้าของเองทั้งบ้านและที่ดิน	758	69.86%	100	51.55%	116	67.05%	129	76.79%	107	65.24%	134	68.37%	172	90.53%
อาศัยกับลูกหรือหลาน	111	10.23%	20	10.31%	13	7.51%	21	12.50%	24	14.63%	21	10.71%	12	6.32%
อาศัยกับญาติพี่น้อง	49	4.52%	15	7.73%	12	6.94%	9	5.36%	8	4.88%	3	1.53%	2	1.05%
เช่า	57	5.25%	27	13.92%	3	1.73%	0	0.00%	19	11.59%	8	4.08%	0	0.00%
อาศัยบ้านคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ	5	0.46%	0	0.00%	1	0.58%	1	0.60%	0	0.00%	3	1.53%	0	0.00%
ปลูกบ้านบนที่ของคนอื่น	82	7.56%	21	10.82%	24	13.87%	3	1.79%	4	2.44%	27	13.78%	3	1.58%
อื่นๆ (พ่อแม่, สามเณร, ภรรยา)	23	2.12%	11	5.67%	4	2.31%	5	2.98%	2	1.22%	0	0.00%	1	0.53%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ลักษณะสุขภาพ:														
<u>สุขภาพโดยทั่วไป</u>														
ดีมาก	90	8.25%	24	12.37%	13	7.47%	23	13.61%	12	7.32%	9	4.52%	9	4.71%
ดี	361	33.09%	65	33.51%	42	24.14%	58	34.32%	74	45.12%	72	36.18%	50	26.18%
ปานกลาง	564	51.70%	97	50.00%	107	61.49%	68	40.24%	71	43.29%	105	52.76%	116	60.73%
แย่ (ไม่ต้องมีคนดูแล)	66	6.05%	6	3.09%	12	6.90%	17	10.06%	6	3.66%	12	6.03%	13	6.81%
แย่มาก (ต้องมีคนดูแล)	10	0.92%	2	1.03%	0	0.00%	3	1.78%	1	0.61%	1	0.50%	3	1.57%
<u>สุขภาพเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีอายุเท่ากัน</u>														
ดีกว่า	346	31.83%	77	39.90%	52	29.89%	69	41.07%	65	39.63%	48	24.37%	35	18.32%
พอๆ กัน	666	61.27%	106	54.92%	110	63.22%	76	45.24%	92	56.10%	136	69.04%	146	76.44%
แย่กว่า	75	6.90%	10	5.18%	12	6.90%	23	13.69%	7	4.27%	13	6.60%	10	5.24%
<u>การใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือทางการแพทย์</u>														
มี	75	7.01%	29	15.18%	21	12.07%	8	4.88%	7	4.35%	6	3.06%	4	2.17%
ไม่มี	995	92.99%	162	84.82%	153	87.93%	156	95.12%	154	95.65%	190	96.94%	180	97.83%

ตารางที่ 4.1.3 รายได้และภาระค่าใช้จ่าย

รายได้และแหล่งที่มา ภาระค่าใช้จ่ายเฉลี่ย รวมถึงภาระเลี้ยงดูบุตรหลานและภาระหนี้สิน ต่อเดือนเฉลี่ยในช่วงปีที่ผ่านมา

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
รายได้: (ในปีที่ผ่านมา)														
<u>รายได้เฉลี่ยต่อเดือน</u>														
น้อยกว่า 5,000 บาท	587	54.35%	73	37.82%	95	54.91%	141	84.94%	60	36.81%	108	54.55%	110	58.82%
5,001-10,000 บาท	274	25.37%	69	35.75%	38	21.97%	20	12.05%	29	17.79%	54	27.27%	64	34.22%
10,001-20,000 บาท	83	7.69%	32	16.58%	12	6.94%	4	2.41%	14	8.59%	10	5.05%	11	5.88%
20,001-30,000 บาท	66	6.11%	9	4.66%	12	6.94%	1	0.60%	30	18.40%	12	6.06%	2	1.07%
30,001-40,000 บาท	36	3.33%	6	3.11%	9	5.20%	0	0.00%	16	9.82%	5	2.53%	0	0.00%
มากกว่า 40,001 บาท	34	3.15%	4	2.07%	7	4.05%	0	0.00%	14	8.59%	9	4.55%	0	0.00%
<u>รายได้ของท่านมาจากแหล่งใด [อันดับแรก]</u>														
เงินเดือนประจำ														
- รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	19	2.13%	3	1.97%	3	2.16%	2	1.42%	8	5.93%	3	1.86%	0	0.00%
- เงินเดือนจากองค์กรอื่นๆ	7	0.78%	3	1.97%	3	2.16%	0	0.00%	0	0.00%	1	0.62%	0	0.00%
จากการทำอาชีพอิสระ (ภาคการเกษตร)	217	24.30%	0	0.00%	20	14.39%	39	27.66%	3	2.22%	55	34.16%	100	60.61%
จากการทำอาชีพอิสระ (นอกภาคเกษตร)														
- รับจ้างทั่วไป	120	13.44%	19	12.50%	25	17.99%	19	13.48%	5	3.70%	30	18.63%	22	13.33%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
- เจ้าของธุรกิจหรือค้าขาย	89	9.97%	27	17.76%	18	12.95%	5	3.55%	11	8.15%	15	9.32%	13	7.88%
ดอกเบี้ย	4	0.45%	2	1.32%	0	0.00%	1	0.71%	1	0.74%	0	0.00%	0	0.00%
ค่าเช่าบ้าน/ที่ดิน	14	1.57%	11	7.24%	1	0.72%	0	0.00%	2	1.48%	0	0.00%	0	0.00%
บุตรหลานหรือญาติ	179	20.04%	52	34.21%	25	17.99%	30	21.28%	34	25.19%	19	11.80%	19	11.52%
เงินบำนาญ	76	8.51%	5	3.29%	13	9.35%	0	0.00%	55	40.74%	2	1.24%	1	0.61%
เบี้ยผู้สูงอายุ	134	15.01%	20	13.16%	24	17.27%	40	28.37%	14	10.37%	29	18.01%	7	4.24%
สวัสดิการอื่นจากภาครัฐ (เช่น บัตร สวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยผู้พิการ เป็นต้น)	13	1.46%	1	0.66%	2	1.44%	5	3.55%	0	0.00%	3	1.86%	2	1.21%
อื่นๆ (อสม., ประกันสังคม)	21	2.35%	9	5.92%	5	3.60%	0	0.00%	2	1.48%	4	2.48%	1	0.61%
ภาระค่าใช้จ่าย:														
<u>รายจ่ายเพื่อการดำรงชีพโดยเฉลี่ยต่อเดือน</u>														
น้อยกว่า 5,000 บาท	503	46.36%	72	37.31%	70	40.23%	88	52.07%	51	31.29%	97	49.49%	125	65.79%
5,001-10,000 บาท	371	34.19%	81	41.97%	65	37.36%	55	32.54%	42	25.77%	75	38.27%	53	27.89%
10,001-20,000 บาท	106	9.77%	29	15.03%	15	8.62%	8	4.73%	28	17.18%	14	7.14%	12	6.32%
20,001-30,000 บาท	54	4.98%	6	3.11%	15	8.62%	4	2.37%	25	15.34%	4	2.04%	0	0.00%
มากกว่า 30,000 บาท	51	4.70%	5	2.59%	9	5.17%	14	8.28%	17	10.43%	6	3.06%	0	0.00%
<u>รายจ่ายเพื่อดูแลบุตรหลานหรือญาติโดยเฉลี่ยต่อเดือน</u>														
ไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	536	49.63%	101	52.06%	75	43.10%	84	50.60%	68	41.46%	86	44.33%	122	64.89%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
น้อยกว่า 5,000 บาท	313	28.98%	39	20.10%	67	38.51%	57	34.34%	41	25.00%	61	31.44%	48	25.53%
5,001-10,000 บาท	154	14.26%	40	20.62%	21	12.07%	19	11.45%	32	19.51%	28	14.43%	14	7.45%
10,001-20,000 บาท	49	4.54%	8	4.12%	5	2.87%	3	1.81%	15	9.15%	14	7.22%	4	2.13%
20,001-30,000 บาท	11	1.02%	1	0.52%	3	1.72%	0	0.00%	5	3.05%	2	1.03%	0	0.00%
มากกว่า 30,000 บาท	17	1.57%	5	2.58%	3	1.72%	3	1.81%	3	1.83%	3	1.55%	0	0.00%
<u>การจ่ายคืนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อเดือน</u>														
ไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	507	47.12%	123	63.40%	105	61.05%	65	39.39%	69	42.07%	66	34.20%	79	42.02%
น้อยกว่า 5,000 บาท	272	25.28%	37	19.07%	33	19.19%	52	31.52%	36	21.95%	44	22.80%	70	37.23%
5,001-10,000 บาท	162	15.06%	19	9.79%	18	10.47%	22	13.33%	28	17.07%	45	23.32%	30	15.96%
10,001-20,000 บาท	54	5.02%	9	4.64%	4	2.33%	3	1.82%	18	10.98%	15	7.77%	5	2.66%
20,001-30,000 บาท	28	2.60%	4	2.06%	7	4.07%	2	1.21%	5	3.05%	8	4.15%	2	1.06%
มากกว่า 30,000 บาท	53	4.93%	2	1.03%	5	2.91%	21	12.73%	8	4.88%	15	7.77%	2	1.06%

รายได้และภาระค่าใช้จ่าย

ตารางที่ 4.1.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเกี่ยวกับรายได้และภาระค่าใช้จ่าย ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลด้านรายได้พบว่า ในปีที่ผ่านมากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็น 54.35% ซึ่งสอดคล้องกันในทุกพื้นที่ โดยแหล่งที่มาของรายได้ส่วนมากมาจากการทำอาชีพอิสระจากภาคการเกษตร คิดเป็น 24.30% ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีแหล่งที่มาของรายได้แตกต่างกัน พื้นที่กรุงเทพฯและปริมณฑล และจังหวัดอุบลราชธานีมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากบุตรหลานหรือญาติ คือ 34.21% และ 25.19% ตามลำดับ จังหวัดราชบุรีมีรายได้จากรับจ้างทั่วไปและบุตรหลานหรือญาติในสัดส่วนที่เท่ากันที่ 17.99% จังหวัดพะเยามีการพึ่งพารายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุมากที่สุดคือ 28.37% ส่วนจังหวัดตราดและจังหวัดนครศรีธรรมราชมีรายได้หลักจากการทำอาชีพภาคการเกษตร คิดเป็น 34.16% และ 60.61% ตามลำดับ ซึ่งความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ดังกล่าวอาจมีสาเหตุมาจากความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และภูมิประเทศที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพที่ต่างกัน ดังเห็นได้จากในกรณีซึ่งพื้นที่ในการสำรวจข้อมูลเป็นเขตเมือง ได้แก่ กรุงเทพฯและปริมณฑล และจังหวัดอุบลราชธานีแทบไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้หลักจากภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดพะเยามีกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเกินครึ่งหนึ่งที่มีรายได้หลักไม่ได้มาจากการประกอบอาชีพหรือทรัพย์สินของตนเอง แต่มาจากการพึ่งพาบุตรหลานหรือญาติที่ 21.28% จากเบี้ยผู้สูงอายุที่ 28.37% หรือสวัสดิการอื่นๆ จากภาครัฐที่ 3.55%

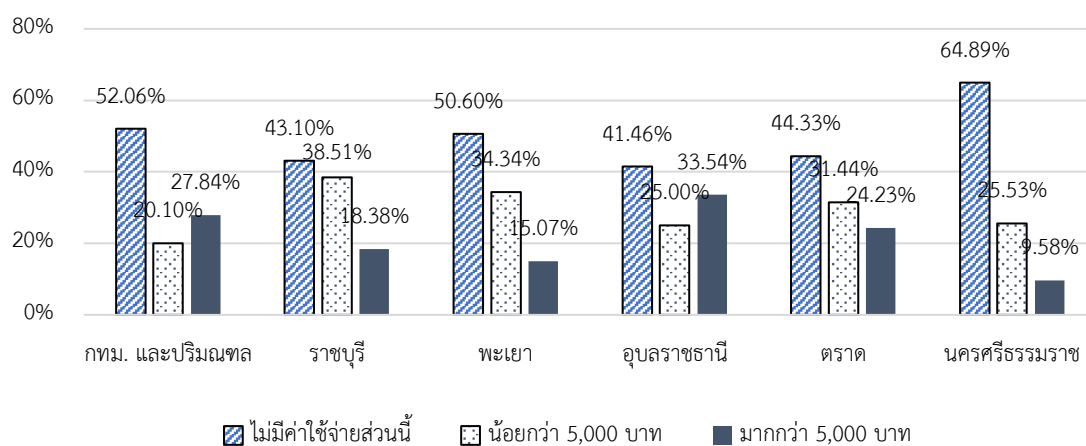
เมื่อพิจารณาด้านภาระค่าใช้จ่ายพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพโดยเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็น 46.36% โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีรายจ่ายเพื่อดูแลบุตรหลานหรือญาติ และไม่มีภาระจ่ายค่าน้ำประปาโดยเฉลี่ยต่อเดือน คิดเป็น 49.63% และ 47.12% ตามลำดับ โดยในแต่ละพื้นที่มีภาระค่าใช้จ่ายสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

หากแยกกลุ่มตัวอย่างตามช่วงอายุของผู้สูงอายุซึ่งตารางข้างล่างพบว่า สัดส่วนของการไม่มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นในช่วงอายุที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างอายุ 65 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้สินมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุอื่นๆ คือคิดเป็น 56.15% แต่สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่า 61 ปีเป็นกลุ่มที่ไม่มีภาระหนี้สินเป็นสัดส่วนน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุอื่นๆ คือคิดเป็น 33.45%

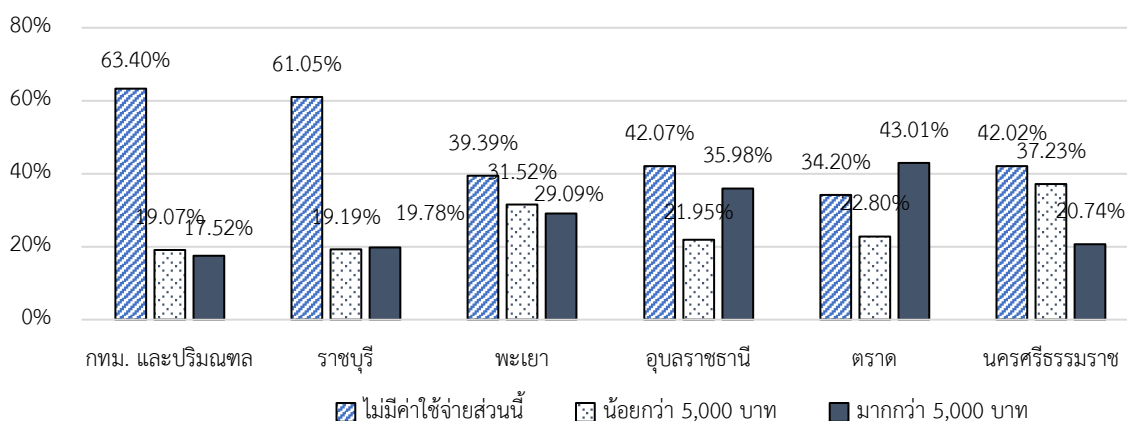
ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		อายุน้อยกว่า 61 ปี (N=290)		อายุ 61-65 ปี (N=435)		อายุ 65 ปีขึ้นไป (N=366)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ภาระหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือน</u>								
ไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	507	47.12%	96	33.45%	210	48.72%	201	56.15%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		อายุน้อยกว่า 61 ปี (N=290)		อายุ 61-65 ปี (N=435)		อายุ 65 ปีขึ้นไป (N=366)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
น้อยกว่า 5,000 บาท	272	25.28%	89	31.01%	113	26.22%	70	19.55%
5,001-10,000 บาท	162	15.06%	64	22.30%	55	12.76%	43	12.01%
10,001-20,000 บาท	54	5.02%	12	4.18%	23	5.34%	19	5.31%
20,001-30,000 บาท	28	2.60%	10	3.48%	9	2.09%	9	2.51%
มากกว่า 30,000 บาท	53	4.93%	16	5.57%	21	4.87%	16	4.47%

รายจ่ายเพื่อดูแลบุตรหลานหรือญาติโดยเฉลี่ยต่อเดือน

การจ่ายค่านีสินโดยเฉลี่ยต่อเดือน

ทักษะทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด

ตารางที่ 4.1.4 แสดงทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถของกระบวนการคิด (Cognitive Ability) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจทางการเงิน (เช่น Campbell, 2016 และ Cole et al., 2011) ในการศึกษาที่มีการประเมินความรู้ทางการเงิน 3 ข้อ (Lusardi and Mitchell, 2011)³ ในเรื่องเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยทบต้น การเปลี่ยนแปลงค่าเงินตามเวลา และความเข้าใจเรื่องเงินเฟ้อ จะเห็นว่าผู้สูงอายุมีความรู้ทางการเงินระดับปานกลาง กล่าวคือตอบคำถามถูกทุกข้อ 22.27% ตอบคำถามถูก 2 ข้อ 38.77% ตอบคำถามถูก 1 ข้อ 29.51% และตอบคำถามไม่ถูกเลยเพียง 9.44% สอดคล้องกับผลประเมินความสามารถตนเองในการจัดการการเงินของกลุ่มตัวอย่างซึ่งส่วนใหญ่ประเมินตนเองที่ระดับพอใช้ โดยมีสัดส่วน 58.00% บ่งชี้ว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีลักษณะมั่นใจตนเองสูงเกินไป (overconfidence) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจการคิดดอกเบี้ยทบต้นมากที่สุด เนื่องจากส่วนใหญ่ตอบถูกถึง 74.89% ส่วนความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงค่าเงินตามเวลา และความเข้าใจเรื่องเงินเฟ้อ สัดส่วนผู้สูงอายุที่ตอบถูกใกล้เคียงกันคือ 49.77% และ 49.22% ตามลำดับ⁴ โดยกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอุบลราชธานีตอบคำถามถูกทุกข้อมากที่สุด คือ 34.15% ส่วนกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดนครศรีธรรมราชตอบคำถามไม่ถูกทุกข้อมากที่สุด คือ 17.28%

สำหรับความสามารถของกระบวนการคิดใช้การทดสอบ 3 ข้อ (Frederick, 2005) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถของกระบวนการคิดค่อนข้างต่ำ กล่าวคือตอบคำถามถูกทุกข้อเพียง 0.82% ตอบคำถามถูก 2 ข้อ 14.57% ตอบคำถามถูก 1 ข้อ 36.66% และตอบคำถามไม่ถูกเลยถึง 47.94% ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสัดส่วนการตอบผิดรายข้อเกิน 50% ทุกข้อ (ค่าระหว่าง 62.05% ถึง 98.17%) โดยกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอุบลราชธานีตอบคำถามถูกทุกข้อ 2.44% ส่วนจังหวัดตราดและจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่มีกลุ่มตัวอย่างตอบคำถามถูกทุกข้อเลย

³“Big Three” financial literacy questions พัฒนามาจาก Lusardi and Mitchell. (2011)

⁴โดยรวมกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มีความรู้ทางการเงินดีกว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ปลูกข้าวในการศึกษาของ สันติ อธิพัฒน์ และ ดลชัย ละออนวล (2562) ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีความเข้าใจเรื่องดอกเบี้ยทบต้น 70.65% มีความเข้าใจเรื่องเงินเฟ้อ 52.95% และมีความเข้าใจเรื่องค่าเงินตามเวลาเพียง 34.61%

ตารางที่ 4.1.4 ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) และความสามารถของกระบวนการคิด (Cognitive Ability)

ทักษะทางการเงิน “Big Three” financial literacy questions พัฒนาจาก Lusardi and Mitchell (2011) และความสามารถของกระบวนการคิด Cognitive Reflection Test (CRT) พัฒนาจาก Shane Frederick (2005)

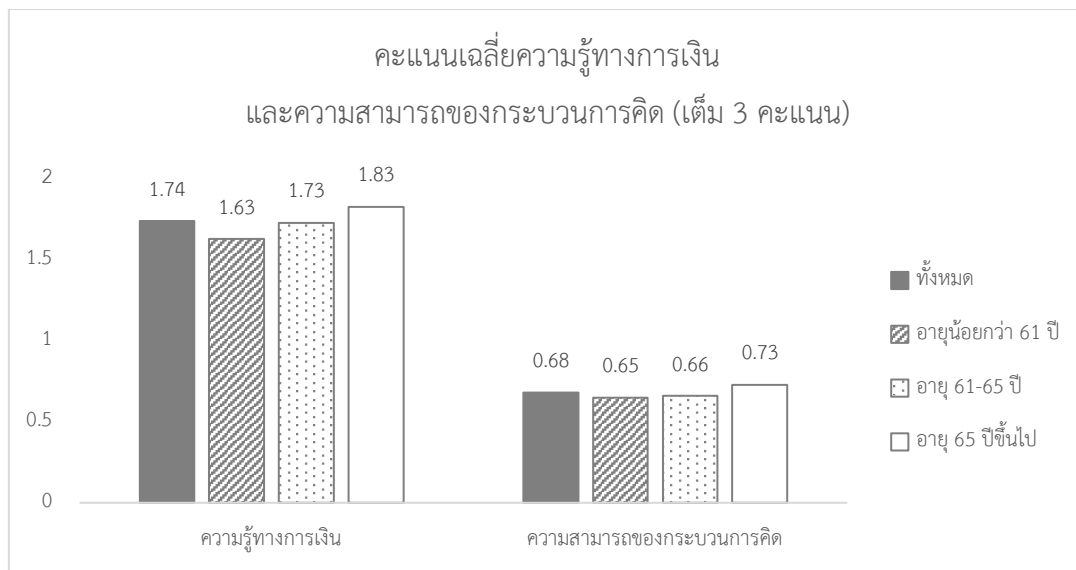
ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)														
ประเมินความสามารถตนเองในการจัดการการเงิน:														
ดีที่สุด	80	7.35%	15	7.73%	6	3.47%	15	8.93%	12	7.32%	20	10.10%	12	6.28%
ดี	250	22.98%	39	20.10%	33	19.08%	36	21.43%	54	32.93%	58	29.29%	30	15.71%
พอใช้	631	58.00%	119	61.34%	108	62.43%	92	54.76%	80	48.78%	96	48.48%	136	71.20%
น้อย	81	7.44%	14	7.22%	17	9.83%	13	7.74%	14	8.54%	13	6.57%	10	5.24%
น้อยที่สุด	46	4.23%	7	3.61%	9	5.20%	12	7.14%	4	2.44%	11	5.56%	3	1.57%
ผลการทดสอบความรู้ทางการเงิน:														
ค่าเฉลี่ย	1.74		1.79		1.59		1.94		2.03		1.71		1.42	
ตอบไม่ถูกทุกข้อ	103	9.44%	21	10.82%	14	8.05%	7	4.14%	6	3.66%	22	11.06%	33	17.28%
ตอบถูก 1 ข้อ	322	29.51%	52	26.80%	65	37.36%	41	24.26%	39	23.78%	59	29.65%	66	34.55%
ตอบถูก 2 ข้อ	423	38.77%	68	35.05%	73	41.95%	76	44.97%	63	38.41%	73	36.68%	70	36.65%
ตอบถูก 3 ข้อ	243	22.27%	53	27.32%	22	12.64%	45	26.63%	56	34.15%	45	22.61%	22	11.52%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ดอกเบี้ยทบต้น</u>														
ตอบถูก	817	74.89%	142	73.20%	120	68.97%	140	82.84%	136	82.93%	150	75.38%	129	67.54%
ตอบผิด	274	25.11%	52	26.80%	54	31.03%	29	17.16%	28	17.07%	49	24.62%	62	32.46%
<u>การเปลี่ยนแปลงค่าเงินตามเวลา</u>														
ตอบถูก	543	49.77%	102	52.58%	84	48.28%	98	57.99%	100	60.98%	97	48.74%	62	32.46%
ตอบผิด	548	50.23%	92	47.42%	90	51.72%	71	42.01%	64	39.02%	102	51.26%	129	67.54%
<u>ค่าเงินเฟ้อ</u>														
ตอบถูก	537	49.22%	103	53.09%	73	41.95%	90	53.25%	97	59.15%	93	46.73%	81	42.41%
ตอบผิด	554	50.78%	91	46.91%	101	58.05%	79	46.75%	67	40.85%	106	53.27%	110	57.59%
ความสามารถของกระบวนการคิด (Cognitive Ability)														
ผลการทดสอบความสามารถกระบวนการคิด:														
ค่าเฉลี่ย	0.68		0.68		0.57		0.74		0.96		0.66		0.52	
ตอบไม่ถูกทุกข้อ	523	47.94%	98	50.52%	96	55.17%	62	36.69%	57	34.76%	98	49.25%	112	58.64%
ตอบถูก 1 ข้อ	400	36.66%	64	32.99%	57	32.76%	89	52.66%	61	37.20%	70	35.18%	59	30.89%
ตอบถูก 2 ข้อ	159	14.57%	28	14.43%	20	11.49%	18	10.65%	42	25.61%	31	15.58%	20	10.47%
ตอบถูก 3 ข้อ	9	0.82%	4	2.06%	1	0.57%	0	0.00%	4	2.44%	0	0.00%	0	0.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>กระบวนการคิดข้อ 1</u>														
ตอบถูก	414	37.95%	59	30.41%	53	30.46%	77	45.56%	91	55.49%	78	39.20%	56	29.32%
ตอบผิด	677	62.05%	135	69.59%	121	69.54%	92	54.44%	73	44.51%	121	60.80%	135	70.68%
<u>กระบวนการคิดข้อ 2</u>														
ตอบถูก	311	28.51%	62	31.96%	46	26.44%	47	27.81%	61	37.20%	52	26.13%	43	22.51%
ตอบผิด	780	71.49%	132	68.04%	128	73.56%	122	72.19%	103	62.80%	147	73.87%	148	77.49%
<u>กระบวนการคิดข้อ 3</u>														
ตอบถูก	20	1.83%	11	5.67%	1	0.57%	1	0.59%	5	3.05%	2	1.01%	0	0.00%
ตอบผิด	1071	98.17%	183	94.33%	173	99.43%	168	99.41%	159	96.95%	197	98.99%	191	100.00%

เมื่อพิจารณาทักษะทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิดแยกตามช่วงอายุ (ดังแสดงในตารางและรูปข้างล่าง) ไม่พบว่าทักษะทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิดของผู้สูงอายุลดลงเมื่อช่วงอายุสูงขึ้น ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการที่จังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนของผู้สูงอายุในช่วง 65 ปีขึ้นไปมากที่สุด เป็นจังหวัดที่มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิดสูงที่สุด และเป็นจังหวัดที่ผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาสูง อย่างไรก็ตามผลการสำรวจไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Finke et al. (2017) ที่พบว่าผู้สูงอายุมีความถดถอยทางด้านทักษะทางการเงินหลังจากอายุ 60 ปี และการลดลงของทักษะทางการเงินน่าจะเป็นผลมาจากความสามารถของกระบวนการคิดที่ถดถอยลง

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		อายุน้อยกว่า 61 ปี (N=290)		อายุ 61-65 ปี (N=435)		อายุ 65 ปีขึ้นไป (N=366)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)								
ผลการทดสอบความรู้ทางการเงิน:								
ค่าเฉลี่ย	1.74		1.63		1.73		1.83	
ตอบไม่ถูกทุกข้อ	103	9.44%	32	11.03%	45	10.34%	26	7.10%
ตอบถูก 1 ข้อ	322	29.51%	96	33.10%	124	28.51%	102	27.87%
ตอบถูก 2 ข้อ	423	38.77%	108	37.24%	170	39.08%	145	39.62%
ตอบถูก 3 ข้อ	243	22.27%	54	18.62%	96	22.07%	93	25.41%
ความสามารถกระบวนการคิด (Cognitive Ability)								
ความสามารถกระบวนการคิด:								
ค่าเฉลี่ย	0.68		0.65		0.66		0.73	
ตอบไม่ถูกทุกข้อ	523	47.94%	146	50.34%	214	49.20%	163	44.54%
ตอบถูก 1 ข้อ	400	36.66%	102	35.17%	156	35.86%	142	38.80%
ตอบถูก 2 ข้อ	159	14.57%	40	13.79%	63	14.48%	56	15.30%
ตอบถูก 3 ข้อ	9	0.82%	2	0.69%	2	0.46%	5	1.37%

ทัศนคติต่อสถานภาพการดำรงชีวิตและเครือข่ายสังคม

ทัศนคติต่อสถานภาพการดำรงชีวิตและเครือข่ายสังคม อาจมีส่วนในการตัดสินใจทางด้านการเงิน เช่น Gine et al. (2013) และ Cai et al. (2015) พบว่าเครือข่ายสังคมมีผลต่อการตัดสินใจในการทำประกัน ซึ่งจากตารางที่ 4.1.5 จะเห็นว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุในการศึกษานี้มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ และมีความสุขอยู่ในระดับมาก (คะแนน 8 ขึ้นไปจากคะแนนเต็ม 10) ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ 63.37% และ 64.01% ตามลำดับ โดยผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ และมีความสุข ในระดับน้อย (คะแนน 1-3 จากคะแนนเต็ม 10) เพียง 2.24% และ 3.84% ตามลำดับ

ผลการสำรวจในส่วนนี้แตกต่างจากความพึงพอใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจ ที่ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในระดับมากเพียง 30.59% ในขณะที่ผู้สูงอายุ 16.18% มีความพึงพอใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจในระดับน้อย สะท้อนว่าถึงแม้ผู้สูงอายุไทยโดยรวมมีความสุขแต่มีความกังวลใจทางด้านสภาพเศรษฐกิจ⁵ นอกจากนั้นหากพิจารณารายจังหวัดพบว่าผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจในระดับน้อย ในสัดส่วนที่มากที่สุดคือจังหวัดพะเยา โดยมีสัดส่วนเท่ากับ 21.34% ซึ่งอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจได้ในจังหวัดนี้มีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอื่นๆ ดังเห็นได้จากสัดส่วนผู้มีรายได้ต่ำสูงกว่าจังหวัดอื่น ในขณะที่ผู้ที่ไม่มีภาระหนี้สินเลยคิดเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนของจังหวัดอื่น

ทางด้านการช่วยเหลือทางสังคม จากการสอบถามผู้สูงอายุว่าหากประสบภัยพิบัติหรือมีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนหนึ่ง โดยรวม 62.32% ของผู้สูงอายุคิดว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากลูกหลานหรือ

⁵สอดคล้องกับทัศนะของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในการศึกษาของ สันติ ธีรพัฒน์ และ คลชัย ละออนวล (2562) ที่พบว่า 52.88% ของเกษตรกรมีความพึงพอใจในสถานภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ระดับปานกลาง แต่ 74.79% มีความสุขของครัวเรือนที่ระดับมาก

ญาติพี่น้องมากกว่าหรือเท่ากับครึ่งหนึ่งของจำนวน และ 25.47% ที่คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือทั้งจำนวน มีเพียง 20.52% ที่ไม่คิดว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากลูกหลานหรือญาติพี่น้องเลย โดยในแต่ละจังหวัดมีลักษณะความช่วยเหลือจากลูกหลานหรือญาติพี่น้องที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ยกเว้นในจังหวัดตราดที่มีสัดส่วนที่คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือทั้งจำนวนสูงถึง 35.38%

ส่วนความคาดหวังที่ผู้สูงอายุจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน คนรู้จัก หรือองค์กรในชุมชนผู้สูงอายุ มีเพียง 34.40% ที่คิดว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน คนรู้จัก หรือองค์กรในชุมชนมากกว่าหรือเท่ากับครึ่งหนึ่งของจำนวน มีเพียง 9.15% เท่านั้นที่คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือทั้งจำนวน และ 41.33% ไม่คาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือเลย โดยในแต่ละจังหวัดมีลักษณะเครือข่ายความช่วยเหลือทางสังคมที่แตกต่างกัน อาจขึ้นอยู่กับลักษณะของการดำรงชีพ เช่น ผู้สูงอายุในจังหวัดตราด และจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม มีสัดส่วนที่ไม่คาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน คนรู้จัก หรือองค์กรในชุมชนเลย ต่ำกว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและปริมณฑล และจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากเขตเทศบาลเมืองซึ่งไม่มีการทำอาชีพเกษตรกรรม

ตารางที่ 4.1.5 ทศนคติและเครือข่ายความช่วยเหลือ

ทศนคติต่อสถานภาพการดำรงชีวิตและเครือข่ายทางสังคมพิจารณาจากการคาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางสังคมเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือมีความจำเป็น

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ทศนคติต่อสถานภาพการดำรงชีวิต:														
<u>ความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่</u>														
น้อย (คะแนน 1-3)	24	2.24%	4	2.06%	3	1.72%	6	3.68%	1	0.62%	8	4.12%	2	1.08%
ปานกลาง (คะแนน 4-7)	369	34.39%	68	35.05%	64	36.78%	61	37.42%	42	25.93%	55	28.35%	79	42.47%
มาก (คะแนน 8-10)	680	63.37%	122	62.89%	107	61.49%	96	58.90%	119	73.46%	131	67.53%	105	56.45%
<u>ความพึงพอใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจ</u>														
น้อย (คะแนน 1-3)	173	16.18%	38	19.79%	30	17.24%	35	21.34%	13	8.07%	34	17.62%	23	12.43%
ปานกลาง (คะแนน 4-7)	569	53.23%	104	54.17%	88	50.57%	103	62.80%	79	49.07%	83	43.01%	112	60.54%
มาก (คะแนน 8-10)	327	30.59%	50	26.04%	56	32.18%	26	15.85%	69	42.86%	76	39.38%	50	27.03%
<u>ความสุขโดยรวม</u>														
น้อย (คะแนน 1-3)	41	3.84%	8	4.12%	9	5.17%	7	4.35%	4	2.48%	9	4.69%	4	2.16%
ปานกลาง (คะแนน 4-7)	343	32.15%	73	37.63%	57	32.76%	50	31.06%	37	22.98%	54	28.13%	72	38.92%
มาก (คะแนน 8-10)	683	64.01%	113	58.25%	108	62.07%	104	64.60%	120	74.53%	129	67.19%	109	58.92%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การช่วยเหลือทางสังคม:														
<u>ลูกหลานหรือญาติพี่น้อง</u>														
ทั้งจำนวน	273	25.47%	47	24.23%	49	28.16%	35	21.47%	34	20.99%	69	35.38%	39	21.20%
ไม่ทั้งหมดแต่มากกว่าครึ่งหนึ่ง	97	9.05%	20	10.31%	19	10.92%	15	9.20%	13	8.02%	19	9.74%	11	5.98%
ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวน	298	27.80%	44	22.68%	33	18.97%	41	25.15%	55	33.95%	45	23.08%	80	43.48%
น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวน	80	7.46%	16	8.25%	9	5.17%	21	12.88%	10	6.17%	13	6.67%	11	5.98%
ได้รับน้อยมาก	104	9.70%	20	10.31%	19	10.92%	27	16.56%	13	8.02%	10	5.13%	15	8.15%
ไม่คาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือเลย	220	20.52%	47	24.23%	45	25.86%	24	14.72%	37	22.84%	39	20.00%	28	15.22%
<u>เพื่อนคนรู้จัก หรือองค์กรในชุมชน</u>														
ทั้งจำนวน	95	9.15%	9	4.64%	19	10.92%	8	4.85%	10	6.17%	32	17.11%	17	10.90%
ไม่ทั้งหมดแต่มากกว่าครึ่งหนึ่ง	75	7.23%	13	6.70%	14	8.05%	13	7.88%	5	3.09%	15	8.02%	15	9.62%
ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวน	187	18.02%	29	14.95%	34	19.54%	26	15.76%	26	16.05%	35	18.72%	37	23.72%
น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวน	75	7.23%	15	7.73%	11	6.32%	7	4.24%	14	8.64%	14	7.49%	14	8.97%
ได้รับน้อยมาก	177	17.05%	37	19.07%	19	10.92%	42	25.45%	26	16.05%	28	14.97%	25	16.03%
ไม่คาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือเลย	429	41.33%	91	46.91%	77	44.25%	69	41.82%	81	50.00%	63	33.69%	48	30.77%

4.2 การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การสำรวจในส่วนนี้สอบถามผู้สูงอายุเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน รวมถึงปัญหาของการจัดการทรัพย์สิน โดยที่กระบวนการในการจัดการทรัพย์สินอาจแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการหลักคือ 1) การสะสมทรัพย์สิน (accumulating) หรือการออมเพื่อใช้ในยามเกษียณ 2) การรักษาและการใช้ทรัพย์สิน (storing, maintaining, or utilizing) 3) การมอบหรือส่งต่อทรัพย์สิน (transferring, donating, or bequeathing) ถึงแม้ว่าการศึกษานี้เน้นในเรื่องการจัดการดูแลและการใช้ทรัพย์สินในกระบวนการที่ 2 แต่เพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมดจึงได้รายงานผลการสำรวจทั้งหมด ดังนี้

4.2.1 ความต้องการและปัญหาของกระบวนการจัดการทรัพย์สิน

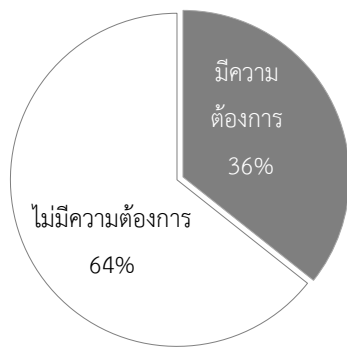
ตารางที่ 4.2.1 ระบุว่าผู้สูงอายุมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินในสัดส่วนเพียง 35.67% ในขณะที่ส่วนใหญ่ 64.33% ตอบว่าไม่มีความต้องการทางด้านการจัดการทรัพย์สิน และเมื่อสอบถามถึงปัญหาคำคัญที่สุดใน 3 กระบวนการหลักในการจัดการทรัพย์สินพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าการออมไม่เพียงพอเป็นปัญหาสำคัญลำดับแรก โดยมีสัดส่วนถึง 47.95% รองลงมาคือ การรักษาและการใช้ทรัพย์สิน มีสัดส่วนเท่ากับ 24.03% และถัดมา 11.72% คือการมอบหรือส่งต่อทรัพย์สิน ส่วนที่เหลือ 16.31% คิดว่าไม่มีปัญหาอย่างใด

เมื่อพิจารณาโดยพื้นที่พบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการและมีปัญหาในการจัดการทรัพย์สินที่ค่อนข้างสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ยกเว้นจังหวัดพะเยาซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่าปัญหาคำคัญที่สุดในการจัดการทรัพย์สินคือการออมไม่เพียงพอ โดยมีสัดส่วนมากถึง 60.42% ซึ่งอาจเนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจังหวัดพะเยาเป็นผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าจังหวัดอื่นๆ ซึ่งมีสัดส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทถึง 84.94% เทียบกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดซึ่งมีสัดส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท 54.35% (ตารางที่ 4.1.3)

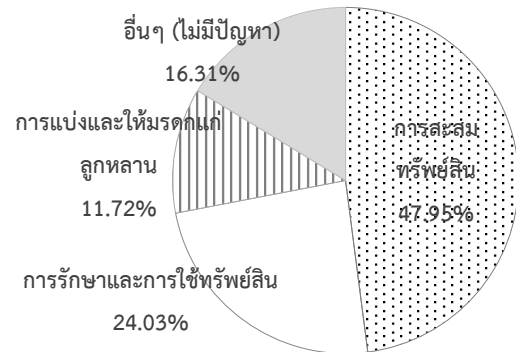
หากพิจารณาความต้องการในการจัดการทรัพย์สินแยกตามช่วงอายุดังตารางข้างล่าง ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุ

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		อายุน้อยกว่า 61 ปี (N=290)		อายุ 61-65 ปี (N=435)		อายุ 65 ปีขึ้นไป (N=366)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>โดยรวมท่านมีความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน</u>								
มี	372	35.67%	100	36.23%	149	35.73%	123	35.14%
ไม่มี	671	64.33%	176	63.77%	268	64.27%	227	64.86%

ความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน

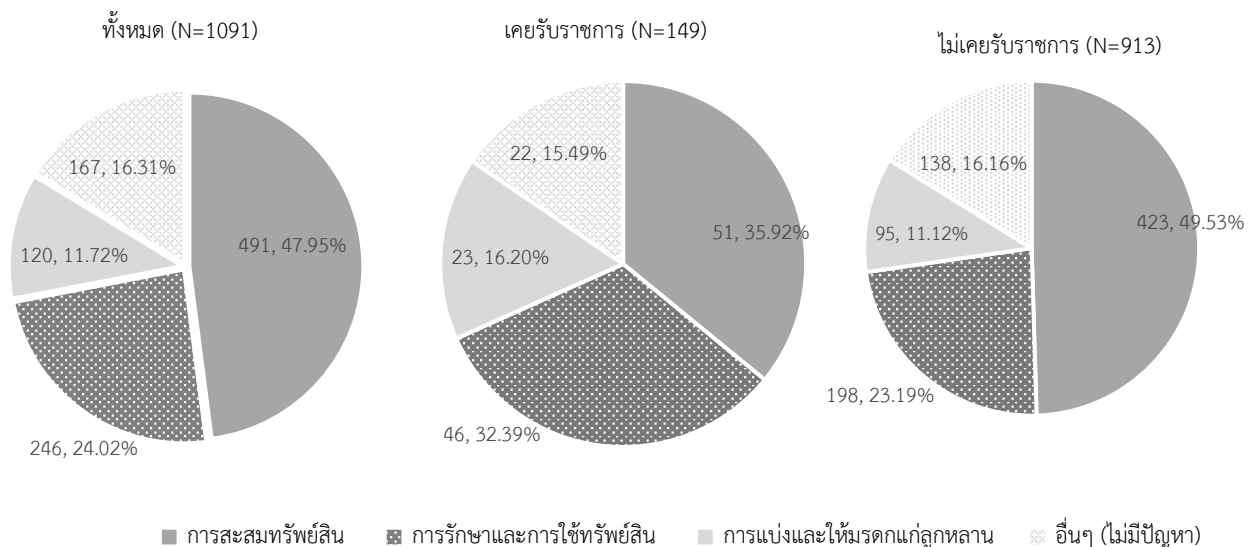

ปัญหาที่สำคัญที่สุดของการจัดการทรัพย์สิน

นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาปัญหาในการจัดการทรัพย์สินโดยแยกตามระดับการศึกษาและอาชีพการรับราชการ (แสดงดังภาพข้างล่างนี้) ยืนยันความเชื่อทั่วไปที่ว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง ระดับอนุปริญญาขึ้นไป จะมีปัญหาในการออมน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยกว่า (41.25% เทียบกับ 48.88% ตามลำดับ) นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการจะมีปัญหาการออมต่ำกว่าอาชีพอื่น (35.92% เทียบกับ 49.53% ตามลำดับ) ในทางกลับกันผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงและผู้สูงอายุที่เคยรับข้าราชการมองว่าการรักษา การใช้ และการส่งมอบทรัพย์สินเป็นปัญหาสำคัญในที่สุดกว่า

ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สิน แยกตามอาชีพ

ตารางที่ 4.2.1 ความต้องการและปัญหาของกระบวนการในการจัดการทรัพย์สิน

ความต้องการของผู้สูงอายุในการจัดการทรัพย์สิน และปัญหาที่สำคัญของกระบวนการในการจัดการทรัพย์สินซึ่งได้แก่ การสะสมทรัพย์สิน (accumulating or saving) การรักษาและการใช้ทรัพย์สิน (storing, maintaining, or utilizing) การส่งต่อทรัพย์สิน (transferring, donating, or bequeathing)

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>โดยรวมท่านมีความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน</u>														
มี	372	35.67%	61	31.94%	51	29.31%	57	36.54%	57	36.54%	84	44.68%	62	34.83%
ไม่มี	671	64.33%	130	68.06%	123	70.69%	99	63.46%	99	63.46%	104	55.32%	116	65.17%
<u>ปัญหาที่สำคัญที่สุดของกระบวนการในการจัดการทรัพย์สิน [อันดับแรก]</u>														
การสะสมทรัพย์สิน (Accumulating or Saving)														
- การออมไม่เพียงพอ	491	47.95%	91	49.19%	64	39.02%	87	60.42%	69	43.13%	100	52.63%	80	44.20%
การรักษาและการใช้ทรัพย์สิน (Storing, Maintaining, or Utilizing)														
- การป้องกันไม่ให้เกิดการยักยอก	74	7.23%	15	8.11%	11	6.71%	10	6.94%	18	11.25%	15	7.89%	5	2.76%
- ป้องกันไม่ให้สูญหาย	128	12.50%	27	14.59%	19	11.59%	14	9.72%	26	16.25%	17	8.95%	25	13.81%
- ปัญหาในการเบิกถอนเงินและจ่ายเงิน	44	4.30%	7	3.78%	5	3.05%	2	1.39%	7	4.38%	5	2.63%	18	9.94%
การส่งต่อทรัพย์สิน (Transferring, Donating, or Bequeathing)														
- การแบ่งและให้มรดกแก่ลูกหลาน	120	11.72%	12	6.49%	24	14.63%	7	4.86%	16	10.00%	33	17.37%	28	15.47%
คิดว่าไม่มีปัญหา	167	16.31%	33	17.84%	41	25.00%	24	16.67%	24	15.00%	20	10.53%	25	13.81%

ตารางที่ 4.2.2 การสะสมทรัพย์สินเพื่อใช้ในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ

ความเพียงพอของรายได้หรือทรัพย์สินที่สะสม (Accumulating) เพื่อใช้ในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ และแหล่งที่มาจากรายได้ และประเภททรัพย์สินที่สะสมไว้

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ความเพียงพอของรายได้หรือทรัพย์สินในการดำรงชีพหลังเกษียณ</u>														
ไม่เพียงพอ	435	40.06%	62	31.96%	70	40.23%	92	55.09%	54	32.93%	75	38.27%	82	42.93%
ไม่มั่นใจว่าจะมีเพียงพอหรือไม่	331	30.48%	70	36.08%	59	33.91%	34	20.36%	41	25.00%	69	35.20%	58	30.37%
มั่นใจว่าเพียงพอ	320	29.47%	62	31.96%	45	25.86%	41	24.55%	69	42.07%	52	26.53%	51	26.70%
<u>แหล่งที่มาของรายได้ในการดำรงชีพหลังเกษียณ [อันดับแรก]</u>														
บำนาญ	107	13.54%	9	6.25%	19	16.81%	1	1.12%	70	51.85%	7	4.93%	1	0.60%
ประกันสังคม	24	3.04%	7	4.86%	8	7.08%	4	4.49%	2	1.48%	2	1.41%	1	0.60%
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพอื่นๆ	19	2.41%	9	6.25%	2	1.77%	1	1.12%	0	0.00%	4	2.82%	3	1.80%
ลูกหลานหรือญาติ	296	37.47%	59	40.97%	39	34.51%	37	41.57%	35	25.93%	67	47.18%	59	35.33%
ดอกเบี้ย เงินปันผลต่างๆ	15	1.90%	5	3.47%	0	0.00%	2	2.25%	3	2.22%	3	2.11%	2	1.20%
เงินออม	106	13.42%	26	18.06%	20	17.70%	8	8.99%	8	5.93%	19	13.38%	25	14.97%
รายได้จากทรัพย์สินอื่นๆ	86	10.89%	8	5.56%	3	2.65%	11	12.36%	2	1.48%	13	9.15%	49	29.34%
อื่นๆ (เบี้ยผู้สูงอายุ, การเกษตร, อสม., รับจ้าง, ค่าขาย)	137	17.34%	21	14.58%	22	19.47%	25	28.09%	15	11.11%	27	19.01%	27	16.17%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ทรัพย์สินที่สะสมไว้</u> [อันดับแรก]														
ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน ได้แก่														
เงินสด ทองคำ พระเครื่องเครื่องประดับมี	205	29.24%	38	29.01%	32	27.83%	20	26.32%	48	37.80%	27	23.89%	40	28.78%
ค่า เป็นต้น														
เงินฝากกับธนาคาร สถาบันการเงิน														
สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้านกลุ่มออมทรัพย์	131	18.69%	21	16.03%	15	13.04%	9	11.84%	26	20.47%	25	22.12%	35	25.18%
หรือองค์กรรับฝากเงินอื่นๆ														
การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มี														
ความเสี่ยง เช่น กองทุนรวม หุ้นอนุพันธ์	6	0.86%	1	0.76%	1	0.87%	0	0.00%	1	0.79%	1	0.88%	2	1.44%
เป็นต้น														
ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่														
อาศัย	113	16.12%	22	16.79%	9	7.83%	23	30.26%	14	11.02%	23	20.35%	22	15.83%
อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย	246	35.09%	49	37.40%	58	50.43%	24	31.58%	38	29.92%	37	32.74%	40	28.78%

4.2.2 ความเพียงพอของการออมหรือการสะสมทรัพย์สิน

เมื่อพิจารณาถึงความเพียงพอของการสะสมทรัพย์สิน (accumulating) เพื่อใช้ในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุ ตารางที่ 4.2.2 ชี้ว่าโดยรวม 40.06% ของกลุ่มตัวอย่างคิดว่าตนเองมีรายได้หรือทรัพย์สินในการดำรงชีพหลังเกษียณไม่เพียงพอ รองลงมา 30.48% ไม่มั่นใจว่าจะมีทรัพย์สินเพียงพอ มีเพียง 29.47% เท่านั้นที่มั่นใจว่าตนเองได้สะสมสะสมทรัพย์สินเพียงพอในการดำรงชีพ ซึ่งหากพิจารณาโดยจำแนกตามช่วงอายุดังตารางข้างล่างพบว่า ผู้สูงอายุในช่วงอายุน้อยกว่า 61 ปีมีความมั่นใจว่าตนเองมีรายได้หรือทรัพย์สินเพียงพอในการดำรงชีพหลังเกษียณเป็นสัดส่วนที่น้อยที่สุด และไม่มั่นใจว่าจะมีเพียงพอหรือไม่เป็นสัดส่วนที่สูง ต่างจากผู้สูงอายุในช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไปที่มีสัดส่วนความมั่นใจว่ารายได้หรือทรัพย์สินเพียงพอที่สูงกว่า

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		อายุน้อยกว่า 61 ปี (N=290)		อายุ 61-65 ปี (N=435)		อายุ 65 ปีขึ้นไป (N=366)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ความเพียงพอของรายได้หรือทรัพย์สินในการดำรงชีพหลังเกษียณ</u>								
ไม่เพียงพอ	435	40.06%	107	37.02%	191	44.11%	137	37.64%
ไม่มั่นใจว่าจะมีเพียงพอหรือไม่	331	30.48%	115	39.79%	114	26.33%	102	28.02%
มั่นใจว่าเพียงพอ	320	29.47%	67	23.18%	128	29.56%	125	34.34%

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้ที่สำคัญเป็นลำดับแรกเพื่อการดำรงชีพหลังเกษียณส่วนใหญ่มาจาก ลูกหลานหรือญาติ 37.47% รองลงมาคือมาจากบำนาญ 13.54% ใกล้เคียงกับเงินออมที่ 13.42% ส่วนทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุได้เก็บสะสมไว้ที่ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ส่วนใหญ่ตอบว่าคืออสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัยคิดเป็น 35.09% ถัดมาคือทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน (เช่น เงินสด ทองคำ พระเครื่อง) คิดเป็น 29.24% รองลงมาเป็นเงินฝากกับธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ

เมื่อพิจารณาในรายจังหวัด โดยทั่วไปมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ยกเว้นจังหวัดอุบลราชธานีที่พบว่า มีสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีความมั่นใจว่ามีรายได้หรือทรัพย์สินในการดำรงชีพเพียงพอสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นคือ 42.07% ซึ่งอาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ โดย 51.85% มีแหล่งรายได้มาจากบำนาญ นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนของผู้ที่มีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน (เงินสด ทองคำ พระเครื่อง เครื่องประดับมีค่า) เป็นอันดับแรก ถึง 37.80%

4.2.3 ปัญหาในการดูแลรักษาทรัพย์สิน

ตารางที่ 4.2.3 แสดงปัญหาในการดูแลรักษาและการใช้ทรัพย์สินของผู้สูงอายุ (storing, maintaining, or utilizing) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงเกือบ 80% คิดว่าตนเองไม่มีปัญหาในการดูแลจัดการทรัพย์สิน มีเพียง 9.34% เท่านั้นที่มีปัญหาและคิดว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ ส่วนอีก 10.92 % มีปัญหาแต่ไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ สำหรับผู้ที่มีปัญหานั้นส่วนใหญ่ 34.31% เห็นว่าปัญหาที่สำคัญคือการขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สิน รองลงมา 30.39% คือปัญหาทางด้านสุขภาพ และ 21.57% คือการถูกเอาประโยชน์หรือนำไปจากบุคคลภายนอก มีเพียงประมาณ 4% เท่านั้นที่เห็นว่าปัญหาที่สำคัญคือการถูกเอาประโยชน์หรือนำไปจากลูกหลาน ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกับการไม่มีเวลาในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

นอกจากนั้น ยังพบว่าปัญหาในการดูแลจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น ในจังหวัดพะเยา จังหวัดตราด และจังหวัดนครศรีธรรมราช เห็นว่าปัญหาในการดูแลจัดการทรัพย์สินมาจากปัญหาทางด้านสุขภาพมากที่สุด คิดเป็น 75.00% 50.00% และ 60.00% ตามลำดับ ส่วนในจังหวัดราชบุรีเห็นว่าปัญหาที่สำคัญคือการขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สิน และการถูกเอาประโยชน์หรือนำไปจากบุคคลภายนอกเท่านั้น คิดเป็น 62.50% และ 25.00% ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2.3 ปัญหาในการดูแลรักษาและการใช้ทรัพย์สิน

มีปัญหาในการดูแลรักษาและการใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ (storing, maintaining, or utilizing) หรือไม่ และอะไรเป็นปัญหาที่สำคัญ

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>มีปัญหาในการดูแลจัดการทรัพย์สิน</u>														
มีและคิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ	100	9.34%	14	7.22%	16	9.20%	17	10.56%	25	15.24%	13	6.81%	15	8.02%
มีแต่ไม่คิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ	117	10.92%	24	12.37%	18	10.34%	10	6.21%	34	20.73%	19	9.95%	12	6.42%
ไม่มีปัญหา	854	79.74%	156	80.41%	140	80.46%	134	83.23%	105	64.02%	159	83.25%	160	85.56%
<u>หากมี ปัญหาที่สำคัญลำดับแรกคือ</u>														
การถูกเอาประโยชน์/เปรียบหรือฉ้อโกง จากบุคคลภายนอก	22	21.57%	5	23.81%	2	25.00%	1	12.50%	11	26.19%	2	25.00%	1	6.67%
การถูกเอาประโยชน์/เปรียบ หรือฉ้อโกง จากลูกหลาน	4	3.92%	2	9.52%	0	0.00%	0	0.00%	2	4.76%	0	0.00%	0	0.00%
ไม่มีเวลาในการดูแลหรือบริหารจัดการ ทรัพย์สิน	5	4.90%	0	0.00%	0	0.00%	1	12.50%	1	2.38%	1	12.50%	2	13.33%
ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลหรือ บริหารจัดการทรัพย์สิน	35	34.31%	8	38.10%	5	62.50%	0	0.00%	19	45.24%	1	12.50%	2	13.33%
ปัญหาทางด้านสุขภาพ	31	30.39%	5	23.81%	0	0.00%	6	75.00%	7	16.67%	4	50.00%	9	60.00%
อื่นๆ (ไม่มีทรัพย์สิน)	5	4.90%	1	4.76%	1	12.50%	0	0.00%	2	4.76%	0	0.00%	1	6.67%

4.2.4 การจัดการทรัพย์สินแต่ละประเภท

เนื่องจากประเภททรัพย์สินที่ต่างกันอาจมีลักษณะการจัดการที่ไม่เหมือนกัน การศึกษาจึงได้แบ่งทรัพย์สินออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน ได้แก่ เงินสด ทองคำ พระเครื่อง เครื่องประดับมีค่า เป็นต้น ประเภทที่ 2 เงินฝากกับธนาคาร สถาบันการเงินสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือองค์กรรับฝากเงินอื่นๆ ประเภทที่ 3 การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยงเช่น กองทุนรวม หุ้น อนุพันธ์ เป็นต้น ประเภทที่ 4 ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย และประเภทที่ 5 อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย ตารางที่ 4.2.4 – 4.2.8 รายงานการถือครองและลักษณะการจัดการทรัพย์สินแต่ละประเภท โดยสำหรับทรัพย์สินแต่ละประเภทหากผู้สูงอายุถือครองทรัพย์สินมีมูลค่าน้อยเกินไป (มูลค่านี้นี้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สิน) จะไม่นำมาพิจารณาและผู้สูงอายุไม่ต้องตอบคำถามทางด้านการจัดการทรัพย์สินประเภทนั้น

โดยรวมพบว่า ทรัพย์สินที่กลุ่มตัวอย่างถือครองซึ่งมีมูลค่ามากเพียงพอที่อาจมีความต้องการในการบริหารจัดการ 3 อันดับแรก ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง และเงินฝากกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ โดย 61.17% ของผู้สูงอายุมีอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย 47.60% มีทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง และ 44.65% มีเงินฝากกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุมีการถือครองทรัพย์สินประเภทการลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยงในสัดส่วนที่น้อยที่สุดคือ 13.74% เท่านั้น อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุที่สะสมทรัพย์สินในรูปเงินฝากและการลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยงคิดว่าจะใช้บางส่วนของทรัพย์สินส่วนนี้สำหรับใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ ในขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุที่ถือครองอสังหาริมทรัพย์ไม่ได้มีแผนที่จะใช้จ่ายยามเกษียณอายุจากทรัพย์สินส่วนนี้ ซึ่งอาจเป็นเพราะต้องการส่งมอบให้แก่ทายาทต่อไป

ทั้งนี้ผู้สูงอายุในทุกจังหวัด ส่วนใหญ่มีการถือครองอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัยเป็นอันดับแรก เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและปริมณฑลมีการถือครองทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง และอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัยในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ 58.64% และ 57.37% ตามลำดับ และยังพบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยามีสัดส่วนการถือครองที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัยสูงถึง 49.32% ในขณะที่มีสัดส่วนการถือครองที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย 45.33% สำหรับรายละเอียดของการถือครองและการจัดการทรัพย์สินแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้

ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง

ตารางที่ 4.2.4 แสดงการจัดการทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็น 52.40% รองลงมา 32.02% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวม 10,001–100,000 บาท ส่วนอีก 15.58% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาท

ทั้งนี้ หากพิจารณาการถือครองทรัพย์สินสภาพคล่องที่มีมูลค่ารวมตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป (ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเพียงพอในการจัดการ) พบว่า การดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทนี้ด้วยตนเองสูงถึง 74.09% รองลงมาเป็นสามีหรือภรรยา 14.20% และลูกหรือหลาน 9.98% เป็นผู้ดูแลให้ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 76.06% ไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ขณะที่ผู้สูงอายุที่เคยประสบปัญหาการสูญหาย และการถูกยักยอกผลประโยชน์มีสัดส่วนน้อยเพียง 9.27% และ 7.53% ตามลำดับ และมี 7.14% ที่ไม่สะดวกจะตอบ สำหรับเรื่องความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สิน พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 75.05% ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ส่วนความกังวลด้านอื่น ได้แก่ ความกังวลเรื่องการสูญหายมี 15.47% ความกังวลเรื่องการยักยอกผลประโยชน์จากทรัพย์สินมี 4.26% และไม่สะดวกที่จะตอบมี 5.22%

ถ้าหากเปรียบเทียบในแต่ละพื้นที่ จะพบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนการถือครองทรัพย์สินสภาพคล่องที่มีมูลค่ารวมตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปสูงสุดถึง 61.35% โดยผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้มากที่สุดคิดเป็น 84.13% และรองลงมาคือจังหวัดพะเยาคิดเป็น 80.85% สำหรับด้านความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินพบว่าจังหวัดที่ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้สูงสุดคือจังหวัดนครศรีธรรมราชคิดเป็น 82.54% และรองลงมาคือจังหวัดราชบุรีคิดเป็น 79.79%

ทรัพย์สินประเภทเงินฝาก

ตารางที่ 4.2.5 แสดงการจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 2 เงินฝากกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็น 55.35% รองลงมา 28.59% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวม 10,001 – 100,000 บาท ส่วนอีก 16.06% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาท โดยการพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินประเภทเงินฝากรวมตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปนั้นพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีสิทธิ์ถอนเงินจากบัญชีด้วยตนเองถึง 68.28% รองลงมาเป็นสามีหรือภรรยา 15.46% ถัดมาเป็นลูกหรือหลาน 13.85% และบัญชีเงินฝากดังกล่าวมีถึง 50.95% ที่สามารถถอนโดยใช้บัตรเงินสด (ATM) หรือโอนเงินออกจากบัญชีผ่านอินเทอร์เน็ตหรือโปรแกรมในโทรศัพท์มือถือได้ ซึ่งนอกจากตัวผู้สูงอายุแล้วจะมีลูกหรือหลาน 36.78% และสามีหรือภรรยา 32.64% ทราบรหัสบัตรเงินสด (ATM) หรือรหัสอนุญาตให้ทำธุรกรรมผ่านอินเทอร์เน็ตหรือโปรแกรมใน

โทรศัพท์มือถือในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน สำหรับความเป็นไปได้ที่ผู้สูงอายุจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณนั้น พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมีความเพียงพอ 41.34% และไม่เพียงพอ 40.29% สำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด ซึ่งมีสัดส่วนไม่แตกต่างกัน ขณะที่เพียง 18.37% คิดว่าจะไม่นำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ

ด้านปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 85.77% ไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้มาก่อน สำหรับผู้สูงอายุที่เคยประสบปัญหาไม่สามารถถอนเงินได้ในเวลาที่ต้องการ และการสูญหายของเงินในบัญชีมี 4.95% และ 3.30% ตามลำดับ และมี 5.77% ที่ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมีปัญหาในด้านอื่นๆ นอกจากนั้นยังพบว่าในด้านความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้สูงอายุในทรัพย์สินประเภทนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 75.05% ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ขณะที่มีความกังวลเรื่องการสูญหายของเงินในบัญชีเพียง 7.48% มีความกังวลว่าจะไม่สามารถถอนเงินออกมาใช้ได้ในอนาคตโดยเฉพาะยามป่วย 7.07% มีความกังวลเรื่องการไม่สามารถถอนเงินได้ในเวลาที่ต้องการ 4.57% และมี 4.57% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมีกังวลใจในด้านอื่นๆ

ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวม 10,000 บาทขึ้นไประหว่างพื้นที่พบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานีมีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวม 10,000 บาทขึ้นไปมากที่สุดที่ 61.96% โดยผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาและจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้มากที่สุดคิดเป็น 87.23% และ 84.42% ตามลำดับ และสำหรับข้อความที่ว่าผู้สูงอายุเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้หรือไม่พบว่า ผู้สูงอายุจังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่ไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้มากที่สุดถึง 92.21% และ รองลงมาคือจังหวัดพะเยามี 87.76%

ทรัพย์สินประเภทการลงทุนในตราสารทางการเงินที่มีความเสี่ยง

ตารางที่ 4.2.6 แสดงการจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 3 การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยงพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็น 86.26% รองลงมา 7.98% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวม 10,001 – 100,000 บาท ส่วนอีก 5.76% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาท

ทั้งนี้จากกลุ่มตัวอย่างที่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวม 10,000 บาทขึ้นไป ด้านผู้ดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินพบว่า ผู้สูงอายุมีการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทนี้ด้วยตนเองมีจำนวนน้อยกว่าทรัพย์สินใน 2 ประเภทแรก โดยมีจำนวน 49.80% ขณะที่สามีหรือภรรยา และลูกหรือหลานเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยดูแลทรัพย์สินส่วนนี้ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นและเท่ากัน คือ 21.86% โดยทรัพย์สินในส่วนนี้ผู้สูงอายุคาด

ว่าจะนำมาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณซึ่งคิดว่าจะเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมดคิดเป็น 41.03% และอีกเพียง 23.08% คิดว่าไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ และมี 35.90% คิดว่าจะไม่นำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ

ด้านปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สิน พบว่าผู้สูงอายุ 68.07% ไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ สำหรับที่เคยประสบปัญหาไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เมื่อต้องการคิดเป็น 10.84% รองลงมาคือประสบปัญหาเกี่ยวกับมูลค่าทรัพย์สินที่ลดลงอย่างมากคิดเป็น 9.64% และถูกหลอกหรือโกงคิดเป็น 2.41% และมี 9.04% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมีปัญหาในด้านอื่นๆ ทางด้านความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 67.70% ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ แต่ผู้สูงอายุจะมีความกังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมากคิดเป็น 12.42% กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการคิดเป็น 10.56% และกังวลว่าจะถูกหลอกหรือโกงคิดเป็น 3.73% นอกจากนี้มี 5.59% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมี ความกังวลใจในด้านอื่นๆ โดยผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้มากที่สุด คิดเป็น 92.31% ส่วนผู้สูงอายุในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตราดไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้มากในสัดส่วนพอๆ กัน คือ 73.68% และ 72.73% ตามลำดับ

ทรัพย์สินประเภทที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย

ตารางที่ 4.2.7 แสดงการจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 4 ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมไม่เกิน 100,000 บาท คิดเป็น 61.52% ส่วนอีก 38.48% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาท ทั้งนี้จากกลุ่มตัวอย่างที่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาทขึ้นไป ในด้านการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินพบว่า ผู้สูงอายุประมาณครึ่งหนึ่งหรือ 50.37% เป็นผู้ดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทนี้ด้วยตนเอง รองลงมาเป็นสามีหรือภรรยา 25.34% และลูกหรือหลาน 18.78% ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่คาดว่าจะไม่นำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณมีสูงถึง 64.50% และส่วนที่เหลือนักคาดว่าจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณซึ่งคิดว่าเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมดมี 27.75% และอีกเพียง 7.75% คิดว่าไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ โดยแนวทางในการจัดการทรัพย์สินเพื่อการใช้จ่ายในยามเกษียณ อันดับแรก 41.83% คือการให้เช่า รองลงมา 24.18% คือการขาย และ 15.69% คือให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์

ด้านปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินพบว่าผู้สูงอายุ 74.82% ไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ สำหรับผู้สูงอายุที่เคยประสบปัญหานั้น ส่วนใหญ่ 14.43% มีความคิดเห็นว่าทรัพย์สินจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวังในเวลาที่ต้องการมากที่สุด และ 3.18% ประสบปัญหาถูกยักยอกทรัพย์สินไปใช้

ประโยชน์ นอกจากนี้มี 7.58% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมีปัญหาในด้านอื่นๆ สำหรับความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 71.64% ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ สำหรับผู้สูงอายุที่มีความกังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการมี 12.22% กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมากมี 7.09% กังวลว่าจะถูกยักยอกใช้ประโยชน์มี 1.71% และกังวลว่าจะไม่สามารถหาผู้บริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินได้มี 1.22% นอกจากนี้มี 6.11% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมี ความกังวลใจในด้านอื่นๆ

ที่น่าสนใจเกิดจากผลการสำรวจทรัพย์สินประเภทที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัยที่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาทนั้นพบว่า จังหวัดที่มีผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินประเภทนี้มากที่สุดคือจังหวัดพะเยาคิดเป็น 49.32% โดยในเรื่องการดูแลทรัพย์สิน คู่สมรสและลูกหลานได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลหรือจัดการทรัพย์สินมากกว่าในจังหวัดอื่น นอกจากนี้ทรัพย์สินประเภทนี้มีผู้สูงอายุถึง 83.78% ไม่มีแผนที่จะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้ในยามเกษียณ ส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากผู้สูงอายุ 85.90% ในจังหวัดพะเยาไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ และไม่มี ความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งมีถึง 78.21%

ทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย

ตารางที่ 4.2.8 แสดงการจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 5 อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมไม่เกิน 100,000 บาท คิดเป็น 38.83% ส่วนใหญ่อีก 61.17% มีมูลค่าถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาท

จากผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่มีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาทนั้นยังพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 84.05% คิดว่าจะไม่นำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ และคิดว่าทรัพย์สินประเภทนี้จะเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมดคิดเป็น 10.59% และมี 5.36% คิดว่าไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ โดยผู้สูงอายุได้มีแนวทางในการจัดการทรัพย์สินเพื่อการใช้จ่ายในยามเกษียณ อันดับแรกคือการให้เช่า 34.33% รองลงมาคือให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์ และการขายในสัดส่วนที่พอๆ กัน คือ 17.91% และ 17.16% ตามลำดับ แต่หากน้าบ้านหรือที่ดินนี้ไปหารายได้แล้ว ผู้สูงอายุ 70.18% วางแผนว่าจะยังอาศัยอยู่ที่เดิมและใช้ที่ดินเพียงบางส่วนเพื่อหารายได้ และมีผู้สูงอายุ 24.56% วางแผนที่จะไปอาศัยพรีกับลูกหรือหลานเลย

สำหรับความคิดเห็นด้านปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้สูงอายุ 78.53% ไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ส่วนที่เคยประสบปัญหามีความเห็นว่าการทรัพย์สินประเภทนี้จะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวังในเวลาที่ต้องการคิดเป็น 8.90% และจะถูกยักยอกทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ได้คิดเป็น 5.10% นอกจากนี้มี 7.46% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมีปัญหาในด้านอื่นๆ ในเรื่องของความกังวลเกี่ยวกับ

ทรัพย์สินพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 79.50% ไม่มีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ แต่ผู้สูงอายุบางส่วนก็กังวลว่าทรัพย์สินประเภทนี้จะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการคิดเป็น 7.36% กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมากในอนาคตคิดเป็น 4.60% กังวลว่าจะถูกยักยอกใช้ประโยชน์คิดเป็น 2.10% และกังวลว่าจะไม่สามารถหาผู้บริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินได้คิดเป็น 2.10% นอกจากนี้มี 4.34% ไม่สะดวกที่จะตอบซึ่งอาจจะมีความกังวลใจในด้านอื่นๆ

ทั้งนี้ถ้าเปรียบเทียบการมีมูลค่าการถือครองทรัพย์สินรวมมากกว่า 100,000 บาท ระหว่างพื้นที่ที่ทำการสำรวจ พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีผู้สูงอายุ 73.01% มีทรัพย์สินประเภทนี้มากที่สุด และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในแต่ละพื้นที่มีความเห็นว่าจะไม่ใช้ทรัพย์สินส่วนนี้มาเพื่อหารายได้เพื่อใช้จ่ายในยามเกษียณ แต่ถ้าต้องนำบ้านหรือที่ดินนี้ไปหารายได้แล้ว ผู้สูงอายุจะวางแผนแบ่งพื้นที่บางส่วนเพื่อใช้หารายได้และยังอาศัยที่เดิม อย่างไรก็ตามก็ตีจากผลการสำรวจพบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีผู้สูงอายุถึง 68.75% ที่มีแนวทางในการจัดการเพื่อหารายได้เพื่อใช้จ่ายในยามเกษียณอายุโดยจะให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์ นอกจากนั้นในประเด็นปัญหาที่ผู้สูงอายุเคยประสบเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวังในเวลาที่ต้องการ และการถูกยักยอกทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีผู้สูงอายุ 26.45% ที่เคยประสบกับปัญหาดังกล่าวมากที่สุด ขณะเดียวกันจังหวัดอุบลราชธานีก็เป็นจังหวัดที่ผู้สูงอายุมีความกังวลมากที่สุดคือ 20.13% ซึ่งมีความกังวลว่าทรัพย์สินส่วนนี้จะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการและกังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก

ตารางที่ 4.2.4 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 1: ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง

ทรัพย์สินประเภทที่ 1: ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน ได้แก่ เงินสด ทองคำ พระเครื่อง เครื่องประดับมีค่า เป็นต้น

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้</u>														
มูลค่ารวมไม่เกิน 10,000 บาท (exit)	545	52.40%	79	41.36%	80	46.24%	106	74.65%	63	38.65%	93	50.54%	124	66.31%
มูลค่ารวม 10,001 – 100,000 บาท	333	32.02%	72	37.70%	62	35.84%	26	18.31%	57	34.97%	63	34.24%	53	28.34%
มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท	162	15.58%	40	20.94%	31	17.92%	10	7.04%	43	26.38%	28	15.22%	10	5.35%
<u>ใครเป็นผู้ดูแลหรือจัดการทรัพย์สินให้ท่าน</u>														
ดูแลเอง	386	74.09%	89	78.76%	72	77.42%	34	70.83%	75	74.26%	65	63.73%	51	79.69%
สามีหรือภรรยา	74	14.20%	10	8.85%	10	10.75%	12	25.00%	17	16.83%	18	17.65%	7	10.94%
ลูกหรือหลาน	52	9.98%	12	10.62%	8	8.60%	1	2.08%	8	7.92%	17	16.67%	6	9.38%
ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน	6	1.15%	2	1.77%	3	3.23%	0	0.00%	0	0.00%	1	0.98%	0	0.00%
ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน	3	0.58%	0	0.00%	0	0.00%	1	2.08%	1	0.99%	1	0.98%	0	0.00%
อื่นๆ	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับ</u>														
การสูญหาย	48	9.27%	11	9.73%	12	12.77%	2	4.26%	13	12.87%	7	7.00%	3	4.76%
ถูกข่มขืนหรือถูกข่มขืน	39	7.53%	8	7.08%	5	5.32%	3	6.38%	13	12.87%	5	5.00%	5	7.94%
ไม่มี	394	76.06%	87	76.99%	67	71.28%	38	80.85%	71	70.30%	78	78.00%	53	84.13%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	37	7.14%	7	6.19%	10	10.64%	4	8.51%	4	3.96%	10	10.00%	2	3.17%
<u>ความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สิน</u>														
กังวลเรื่องการสูญหาย	80	15.47%	20	17.54%	13	13.83%	8	17.78%	21	20.79%	13	13.00%	5	7.94%
กังวลเรื่องการถูกข่มขืนหรือถูกข่มขืนจากทรัพย์สิน	22	4.26%	5	4.39%	1	1.06%	0	0.00%	6	5.94%	6	6.00%	4	6.35%
ไม่มีความกังวล	388	75.05%	84	73.68%	75	79.79%	33	73.33%	68	67.33%	76	76.00%	52	82.54%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	27	5.22%	5	4.39%	5	5.32%	4	8.89%	6	5.94%	5	5.00%	2	3.17%

ตารางที่ 4.2.5 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 2: เงินฝากกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ

ทรัพย์สินประเภทที่ 2 ได้แก่ เงินฝากกับธนาคาร สถาบันการเงินสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือองค์กรรับฝากเงินอื่นๆ

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้</u>														
มูลค่ารวมไม่เกิน 10,000 บาท (exit)	579	55.35%	96	50.53%	104	60.12%	105	72.92%	62	38.04%	98	52.97%	114	59.69%
มูลค่ารวม 10,001 – 100,000 บาท	299	28.59%	55	28.95%	39	22.54%	36	25.00%	41	25.15%	61	32.97%	67	35.08%
มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท	168	16.06%	39	20.53%	30	17.34%	3	2.08%	60	36.81%	26	14.05%	10	5.24%
<u>ผู้มีสิทธิ์ถอนเงินจากบัญชี [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]</u>														
ดูแลเอง	424	68.28%	95	82.61%	62	72.94%	36	52.94%	94	67.63%	71	58.20%	66	71.74%
สามีหรือภรรยา	96	15.46%	10	8.70%	8	9.41%	15	22.06%	24	17.27%	26	21.31%	13	14.13%
ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)	86	13.85%	7	6.09%	14	16.47%	9	13.24%	21	15.11%	23	18.85%	12	13.04%
ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน	8	1.29%	2	1.74%	1	1.18%	2	2.94%	0	0.00%	2	1.64%	1	1.09%
ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
อื่นๆ	7	1.13%	1	0.87%	0	0.00%	6	8.82%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
<u>สามารถถอนโดยใช้บัตรหรือโอนเงินผ่านอินเทอร์เน็ตหรือโปรแกรมในโทรศัพท์มือถือ</u>														
ได้	241	50.95%	53	55.21%	34	49.28%	17	39.53%	71	70.30%	42	47.73%	24	31.58%
ไม่ได้	232	49.05%	43	44.79%	35	50.72%	26	60.47%	30	29.70%	46	52.27%	52	68.42%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>นอกจากตัวท่านเองแล้วผู้ที่ทราบรหัสในการทำธุรกรรม</u>														
สามีหรือภรรยา	79	32.64%	16	31.37%	12	38.71%	7	38.89%	17	23.61%	17	37.78%	10	40.00%
ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)	89	36.78%	15	29.41%	12	38.71%	7	38.89%	20	27.78%	20	44.44%	15	60.00%
ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน	6	2.48%	3	5.88%	1	3.23%	1	5.56%	0	0.00%	1	2.22%	0	0.00%
ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
อื่นๆ (ไม่มี)	68	28.10%	17	33.33%	6	19.35%	3	16.67%	35	48.61%	7	15.56%	0	0.00%
<u>ท่านคิดว่าจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในยามเกษียณ</u>														
ไม่ใช่	88	18.37%	12	12.50%	9	13.04%	13	30.23%	16	15.84%	29	31.18%	9	11.69%
ใช้ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอ สำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด	193	40.29%	43	44.79%	35	50.72%	11	25.58%	50	49.50%	27	29.03%	27	35.06%
ใช้แต่ทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมีไม่ เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ	198	41.34%	41	42.71%	25	36.23%	19	44.19%	35	34.65%	37	39.78%	41	53.25%
<u>เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับ</u>														
การสูญหายของเงินในบัญชี	16	3.30%	1	1.04%	5	7.25%	2	4.08%	2	1.98%	4	4.30%	2	2.60%
ไม่สามารถถอนเงินได้ในเวลาที่ต้องการ	24	4.95%	7	7.29%	4	5.80%	1	2.04%	6	5.94%	3	3.23%	3	3.90%
ไม่มี	416	85.77%	81	84.38%	53	76.81%	43	87.76%	88	87.13%	80	86.02%	71	92.21%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	28	5.77%	6	6.25%	7	10.14%	3	6.12%	5	4.95%	6	6.45%	1	1.30%
อื่นๆ	1	0.21%	1	1.04%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สิน</u>														
กังวลเรื่องการสูญหายของเงินในบัญชี	36	7.48%	11	11.46%	4	5.80%	3	6.38%	15	15.00%	3	3.26%	0	0.00%
กังวลเรื่องการไม่สามารถถอนเงินได้ในเวลาที่ต้องการ	22	4.57%	2	2.08%	4	5.80%	2	4.26%	7	7.00%	4	4.35%	3	3.90%
กังวลว่าจะไม่สามารถถอนเงินออกมาใช้ได้ ในอนาคต โดยเฉพาะยามป่วย	34	7.07%	4	4.17%	2	2.90%	0	0.00%	14	14.00%	7	7.61%	7	9.09%
ไม่มีความกังวล	367	76.30%	75	78.13%	52	75.36%	41	87.23%	61	61.00%	73	79.35%	65	84.42%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	22	4.57%	4	4.17%	7	10.14%	1	2.13%	3	3.00%	5	5.43%	2	2.60%

ตารางที่ 4.2.6 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 3: การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยง

ทรัพย์สินประเภทที่ 3: การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยง เช่น กองทุนรวม หุ้น ออพชั่น เป็นต้น

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้</u>														
มูลค่ารวมไม่เกิน 10,000 บาท	854	86.26%	153	84.07%	145	83.82%	108	90.00%	138	85.19%	145	84.30%	165	91.16%
มูลค่ารวม 10,001 – 100,000 บาท	79	7.98%	14	7.69%	9	5.20%	10	8.33%	10	6.17%	22	12.79%	14	7.73%
มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท	57	5.76%	15	8.24%	19	10.98%	2	1.67%	14	8.64%	5	2.91%	2	1.10%
<u>ใครเป็นผู้ดูแลหรือจัดการทรัพย์สินให้ท่าน [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]</u>														
ดูแลเอง	123	49.80%	25	51.02%	24	57.14%	19	51.35%	19	45.24%	20	41.67%	16	55.17%
สามีหรือภรรยา	54	21.86%	11	22.45%	9	21.43%	9	24.32%	10	23.81%	8	16.67%	7	24.14%
ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)	54	21.86%	8	16.33%	7	16.67%	7	18.92%	10	23.81%	17	35.42%	5	17.24%
ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน	7	2.83%	3	6.12%	1	2.38%	1	2.70%	1	2.38%	1	2.08%	0	0.00%
ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน	4	1.62%	1	2.04%	0	0.00%	0	0.00%	1	2.38%	1	2.08%	1	3.45%
อื่นๆ (เจ้าหน้าที่ธนาคาร)	5	2.02%	1	2.04%	1	2.38%	1	2.70%	1	2.38%	1	2.08%	0	0.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านคิดว่าจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในยามเกษียณ</u>														
ไม่ใช่	56	35.90%	10	32.26%	7	25.00%	11	47.83%	6	25.00%	19	61.29%	3	15.79%
ใช้ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอ สำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด	64	41.03%	9	29.03%	13	46.43%	7	30.43%	16	66.67%	8	25.81%	11	57.89%
ใช้แต่ทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมีไม่ เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ	36	23.08%	12	38.71%	8	28.57%	5	21.74%	2	8.33%	4	12.90%	5	26.32%
<u>เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับ</u>														
มูลค่าลดลงอย่างมาก	16	9.64%	6	19.35%	3	10.71%	0	0.00%	3	12.50%	2	5.71%	2	9.09%
ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เมื่อต้องการ	18	10.84%	4	12.90%	2	7.14%	1	3.85%	4	16.67%	5	14.29%	2	9.09%
ถูกหลอกหรือโกง	4	2.41%	3	9.68%	1	3.57%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
ไม่มี	113	68.07%	16	51.61%	16	57.14%	24	92.31%	15	62.50%	25	71.43%	17	77.27%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	15	9.04%	2	6.45%	6	21.43%	1	3.85%	2	8.33%	3	8.57%	1	4.55%
<u>ความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สิน</u>														
กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก	20	12.42%	5	16.13%	4	14.29%	1	3.85%	6	25.00%	1	3.03%	3	15.79%
กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ใน เวลาที่ต้องการ	17	10.56%	5	16.13%	3	10.71%	0	0.00%	3	12.50%	5	15.15%	1	5.26%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
กังวลว่าจะถูกหลอกหรือโกง	6	3.73%	3	9.68%	1	3.57%	1	3.85%	0	0.00%	1	3.03%	0	0.00%
ไม่มีความกังวล	109	67.70%	16	51.61%	16	57.14%	24	92.31%	15	62.50%	24	72.73%	14	73.68%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	9	5.59%	2	6.45%	4	14.29%	0	0.00%	0	0.00%	2	6.06%	1	5.26%

ตารางที่ 4.2.7 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 4: ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย

ทรัพย์สินประเภทที่ 4: ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้</u>														
มูลค่ารวมไม่เกิน 100,000 บาท	638	61.52%	130	69.52%	123	71.10%	74	50.68%	93	56.71%	117	63.93%	101	54.89%
มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท	399	38.48%	57	30.48%	50	28.90%	72	49.32%	71	43.29%	66	36.07%	83	45.11%
<u>ใครเป็นผู้ดูแลหรือจัดการทรัพย์สินให้ท่าน [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]</u>														
ไม่ได้ดูแลหรือบริหารจัดการ	8	1.19%	3	3.95%	0	0.00%	1	0.70%	3	2.22%	1	0.84%	0	0.00%
ดูแลด้วยตนเอง	338	50.37%	44	57.89%	40	54.05%	62	43.36%	62	45.93%	56	47.06%	74	59.68%
คู่สมรส	170	25.34%	12	15.79%	14	18.92%	44	30.77%	32	23.70%	34	28.57%	34	27.42%
ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)	126	18.78%	7	9.21%	15	20.27%	32	22.38%	34	25.19%	24	20.17%	14	11.29%
ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน	13	1.94%	3	3.95%	2	2.70%	3	2.10%	3	2.22%	1	0.84%	1	0.81%
ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน	15	2.24%	6	7.89%	3	4.05%	1	0.70%	1	0.74%	3	2.52%	1	0.81%
อื่นๆ	1	0.15%	1	1.32%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านคิดว่าจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในยามเกษียณ</u>														
ไม่ใช่	258	64.50%	27	46.55%	30	60.00%	62	83.78%	33	47.14%	47	70.15%	59	72.84%
ใช้ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอ สำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด	111	27.75%	19	32.76%	16	32.00%	10	13.51%	30	42.86%	18	26.87%	18	22.22%
ใช้แต่ทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมีไม่ เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ	31	7.75%	12	20.69%	4	8.00%	2	2.70%	7	10.00%	2	2.99%	4	4.94%
<u>แนวทางในการจัดการเพื่อหารายได้เพื่อการใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ</u>														
ให้เช่า	64	41.83%	17	56.67%	9	45.00%	3	23.08%	24	63.16%	7	25.93%	4	16.00%
จ้างผู้อื่นบริหารจัดการ	5	3.27%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	2	7.41%	3	12.00%
ให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและ แบ่งผลประโยชน์	24	15.69%	2	6.67%	1	5.00%	2	15.38%	1	2.63%	8	29.63%	10	40.00%
ขาย	37	24.18%	8	26.67%	6	30.00%	3	23.08%	11	28.95%	5	18.52%	4	16.00%
จำนอง	2	1.31%	0	0.00%	0	0.00%	1	7.69%	0	0.00%	0	0.00%	1	4.00%
อื่นๆ (ไม่มีแนวทาง, ให้ลูก, การเกษตร)	21	13.73%	3	10.00%	4	20.00%	4	30.77%	2	5.26%	5	18.52%	3	12.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับ</u>														
ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวัง ในเวลาที่ต้องการ	59	14.43%	9	16.07%	6	12.00%	4	5.13%	22	30.99%	9	12.16%	9	11.25%
ถูกยักยอกทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์	13	3.18%	2	3.57%	1	2.00%	2	2.56%	3	4.23%	3	4.05%	2	2.50%
ไม่มี	306	74.82%	37	66.07%	35	70.00%	67	85.90%	41	57.75%	58	78.38%	68	85.00%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	31	7.58%	8	14.29%	8	16.00%	5	6.41%	5	7.04%	4	5.41%	1	1.25%
<u>ความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สิน</u>														
กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก	29	7.09%	5	8.77%	3	6.00%	6	7.69%	11	15.71%	1	1.33%	3	3.80%
กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ใน เวลาที่ต้องการ	50	12.22%	7	12.28%	7	14.00%	6	7.69%	18	25.71%	7	9.33%	5	6.33%
กังวลว่าจะไม่สามารถหาผู้บริหารจัดการ เพื่อหารายได้จากทรัพย์สินได้	5	1.22%	1	1.75%	0	0.00%	0	0.00%	1	1.43%	2	2.67%	1	1.27%
กังวลว่าจะถูกยักยอกใช้ประโยชน์	7	1.71%	2	3.51%	0	0.00%	2	2.56%	1	1.43%	0	0.00%	2	2.53%
ไม่มีความกังวล	293	71.64%	36	63.16%	34	68.00%	61	78.21%	36	51.43%	61	81.33%	65	82.28%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	25	6.11%	6	10.53%	6	12.00%	3	3.85%	3	4.29%	4	5.33%	3	3.80%

ตารางที่ 4.2.8 การจัดการทรัพย์สินประเภทที่ 5: อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย

ทรัพย์สินประเภทที่ 5: อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้</u>														
มูลค่ารวมไม่เกิน 100,000 บาท	405	38.83%	81	42.63%	50	29.07%	82	54.67%	44	26.99%	79	43.17%	69	37.30%
มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท	638	61.17%	109	57.37%	122	70.93%	68	45.33%	119	73.01%	104	56.83%	116	62.70%
<u>ท่านคิดว่าจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในยามเกษียณ</u>														
ไม่ใช่	627	84.05%	100	76.92%	105	84.68%	89	91.75%	121	77.56%	107	89.17%	105	88.24%
ใช้ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอ สำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด	79	10.59%	18	13.85%	11	8.87%	4	4.12%	25	16.03%	11	9.17%	10	8.40%
ใช้แต่ทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมีไม่ เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ	40	5.36%	12	9.23%	8	6.45%	4	4.12%	10	6.41%	2	1.67%	4	3.36%
<u>แนวทางในการจัดการเพื่อหารายได้เพื่อใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ</u>														
ให้เช่า	46	34.33%	12	38.71%	7	35.00%	1	7.14%	19	54.29%	6	33.33%	1	6.25%
จ้างผู้อื่นบริหารจัดการ	6	4.48%	2	6.45%	0	0.00%	1	7.14%	0	0.00%	1	5.56%	2	12.50%
ให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและ แบ่งผลประโยชน์	24	17.91%	1	3.23%	2	10.00%	4	28.57%	2	5.71%	4	22.22%	11	68.75%
ขาย	23	17.16%	8	25.81%	4	20.00%	2	14.29%	7	20.00%	2	11.11%	0	0.00%
จำนอง	5	3.73%	1	3.23%	1	5.00%	1	7.14%	1	2.86%	1	5.56%	0	0.00%
สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage)	8	5.97%	4	12.90%	0	0.00%	2	14.29%	0	0.00%	1	5.56%	1	6.25%
อื่นๆ (ไม่มีแนวทาง, ให้ลูกหลาน)	22	16.42%	3	9.68%	6	30.00%	3	21.43%	6	17.14%	3	16.67%	1	6.25%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>หากนำบ้านหรือที่ดินนี้ไปหารายได้แล้ว ท่านวางแผนจะอาศัยอยู่ที่ใด</u>														
ใช้หารายได้แค่บางส่วนและยังอาศัยที่เดิม	80	70.18%	15	60.00%	9	56.25%	8	80.00%	23	69.70%	14	93.33%	11	73.33%
ไปอาศัยพริกกับลูกหรือหลาน	28	24.56%	7	28.00%	6	37.50%	2	20.00%	8	24.24%	1	6.67%	4	26.67%
ไปอาศัยพริกกับญาติ	4	3.51%	2	8.00%	1	6.25%	0	0.00%	1	3.03%	0	0.00%	0	0.00%
ไปอาศัยพริกกับเพื่อนหรือบุคคลอื่น	1	0.88%	1	4.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
ไปอาศัยพริกที่วัดหรือสถานสงเคราะห์ คนชรา	1	0.88%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	1	3.03%	0	0.00%	0	0.00%
ไปอาศัยสถานดูแลผู้สูงอายุที่ต้องจ่ายค่า ดูแล	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
เช่าที่อยู่อาศัยใหม่	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
<u>เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับ</u>														
ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวัง ในเวลาที่ต้องการ	68	8.90%	12	9.23%	11	9.02%	3	2.80%	25	16.13%	9	7.14%	8	6.45%
ถูกชักยอกทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์	39	5.10%	5	3.85%	1	0.82%	6	5.61%	16	10.32%	7	5.56%	4	3.23%
ไม่มี	600	78.53%	98	75.38%	100	81.97%	94	87.85%	108	69.68%	97	76.98%	103	83.06%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	57	7.46%	15	11.54%	10	8.20%	4	3.74%	6	3.87%	13	10.32%	9	7.26%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สิน</u>														
กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก	35	4.60%	6	4.65%	5	4.07%	6	5.66%	9	5.84%	3	2.40%	6	4.84%
กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการ	56	7.36%	11	8.53%	5	4.07%	4	3.77%	22	14.29%	8	6.40%	6	4.84%
กังวลว่าจะไม่สามารถหาผู้บริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินได้	16	2.10%	1	0.78%	1	0.81%	3	2.83%	8	5.19%	3	2.40%	0	0.00%
กังวลว่าจะถูกยักยอกใช้ประโยชน์	16	2.10%	2	1.55%	2	1.63%	2	1.89%	6	3.90%	1	0.80%	3	2.42%
ไม่มีความกังวล	605	79.50%	98	75.97%	103	83.74%	88	83.02%	101	65.58%	107	85.60%	108	87.10%
ไม่สะดวกที่จะตอบ	33	4.34%	11	8.53%	7	5.69%	3	2.83%	8	5.19%	3	2.40%	1	0.81%

4.2.5 กลไกที่ช่วยเหลือการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

เพื่อให้ทราบถึงบริบทของกลไกในการจัดการที่มีอยู่ของผู้สูงอายุในปัจจุบัน ในส่วนนี้แสดงผลการสำรวจผู้สูงอายุเกี่ยวกับบุคคล (เช่น คู่สมรส ลูกหลาน) หรือองค์กร (เช่น สถาบันการเงิน หน่วยงานภาครัฐ) ที่ผู้สูงอายุคิดว่าจะสามารถเข้าถึงหรือขอความช่วยเหลือได้หากมีปัญหาในการจัดการทรัพย์สินโดยการสอบถามว่า “หากท่านจำเป็นต้องปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลหรือการจัดการทรัพย์สินท่านคิดว่าจะสามารถปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากไหนได้บ้าง” รวมทั้งยังให้ประเมินความเชื่อถือทางคุณภาพด้านความสุจริตและด้านความรู้ของบุคคลหรือองค์กรดังกล่าวที่ผู้สูงอายุตอบว่าสามารถเข้าถึงในการขอความช่วยเหลือเป็นลำดับแรก

ตารางที่ 4.2.9 รายงานเฉพาะ 3 ลำดับแรกของบุคคลหรือองค์กรที่ผู้สูงอายุคิดว่าจะสามารถเข้าถึงได้มากที่สุด⁶ โดยรวมพบว่าหากผู้สูงอายุมีปัญหาในการจัดการทรัพย์สิน จะปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากคู่สมรสหรือคู่ชีวิตเป็นลำดับแรก รองลงมาคือลูกหลาน แต่มีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก คือ 48.70% และ 42.10% ตามลำดับ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันในทุกพื้นที่ ยกเว้นในกรุงเทพฯ และปริมณฑลซึ่งหากผู้สูงอายุมีปัญหาจะปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากคู่สมรสเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างต่ำคือเพียง 31.90% เท่านั้น แต่มีการปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากลูกหลานที่สูงกว่าคือ 51.53% แตกต่างจากจังหวัดพะเยา และจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่หากมีปัญหาจะปรึกษาคู่สมรสเป็นสัดส่วนที่สูงคือ 59.86% และ 57.37% ตามลำดับ

ส่วนการประเมินด้านความสุจริตของบุคคลหรือองค์กรที่ผู้สูงอายุตอบว่าสามารถเข้าถึงได้และจะปรึกษาเป็นลำดับแรก กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นใจในเรื่องความสุจริตของคู่สมรสอยู่ในเกณฑ์ที่สูง กล่าวคือ 87.22% ตอบว่าคู่สมรสมีความสุจริตมากใกล้เคียงกับ 83.25% ที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องความสุจริตลูกหลาน รองลงมาคือ 70.00% เชื่อมั่นว่าญาติพี่น้องมีความสุจริตมาก ความเชื่อมั่นด้านความสุจริตดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกันในทุกพื้นที่ แต่มีข้อสังเกตว่าผู้สูงอายุจังหวัดพะเยามีความมั่นใจด้านความสุจริตของคู่สมรสมาก ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึง 93.18% ขณะที่ 60.00% มีความเชื่อมั่นด้านความสุจริตของญาติพี่น้องมาก

นอกจากนั้น ในการประเมินทางด้านความรู้ของบุคคลหรือองค์กรที่ผู้สูงอายุจะปรึกษาเป็นลำดับแรก นั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความมั่นใจด้านความรู้ของลูกหลานอยู่ในเกณฑ์มาก คิดเป็นสัดส่วน 70.70% ซึ่งสูงกว่า 62.24% ที่มีความมั่นใจมากด้านความรู้ของคู่สมรส ซึ่งความเชื่อมั่นความรู้ของลูกหลานที่สูงกว่าคู่สมรสนั้นพบในทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพะเยาที่มีความมั่นใจด้านความรู้ของทั้งคู่สมรสและลูกหลานไม่แตกต่างกัน

⁶บุคคลหรือองค์กรที่รองจาก 3 ลำดับมีสัดส่วนที่ผู้สูงอายุคิดว่าจะสามารถเข้าถึงได้หากมีปัญหาในการจัดการทรัพย์สินเพียง 1%-2% เท่านั้น จึงไม่ได้รายงานไว้ในตารางนี้

ตารางที่ 4.2.9 บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

บุคคลหรือองค์กรที่คิดว่าจะช่วยเหลือได้หากมีปัญหาในการจัดการทรัพย์สิน และความเชื่อถือด้านความสุจริตและด้านความรู้ ของบุคคลหรือองค์กรดังกล่าวที่ผู้สูงอายุตอบว่าสามารถเข้าถึงได้

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1000)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=163)		ราชบุรี (N=159)		พะเยา (N=147)		อุบลราชธานี (N=155)		ตราด (N=186)		นครศรีธรรมราช (N=190)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
กลไกที่สามารถเข้าถึงเมื่อมีปัญหาการจัดการทรัพย์สิน [3 อันดับแรก]														
คู่สมรส	487	48.70%	52	31.90%	70	44.03%	88	59.86%	73	47.10%	95	51.08%	109	57.37%
ลูกหลาน	421	42.10%	84	51.53%	56	35.22%	53	36.05%	70	45.16%	81	43.55%	77	40.53%
ญาติพี่น้อง	92	9.20%	27	16.56%	33	20.75%	6	4.08%	12	7.74%	10	5.38%	4	2.11%
ความเชื่อมั่นในเรื่องความสุจริต														
<u>คู่สมรส</u>														
น้อย (คะแนน 1-2)	10	2.06%	1	1.92%	3	4.29%	1	1.14%	2	2.74%	2	2.11%	1	0.93%
ปานกลาง (คะแนน 3)	52	10.72%	5	9.62%	15	21.43%	5	5.68%	7	9.59%	9	9.47%	11	10.28%
มาก (คะแนน 4-5)	423	87.22%	46	88.46%	52	74.29%	82	93.18%	64	87.67%	84	88.42%	95	88.79%
<u>ลูกหลาน</u>														
น้อย (คะแนน 1-2)	17	4.07%	3	3.57%	0	0.00%	2	3.77%	5	7.14%	4	4.94%	3	4.00%
ปานกลาง (คะแนน 3)	53	12.68%	8	9.52%	13	23.64%	4	7.55%	7	10.00%	12	14.81%	9	12.00%
มาก (คะแนน 4-5)	348	83.25%	73	86.90%	42	76.36%	47	88.68%	58	82.86%	65	80.25%	63	84.00%

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1000)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=163)		ราชบุรี (N=159)		พะเยา (N=147)		อุบลราชธานี (N=155)		ตราด (N=186)		นครศรีธรรมราช (N=190)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ญาติพี่น้อง</u>														
น้อย (คะแนน 1-2)	9	10.00%	2	7.41%	1	3.03%	3	60.00%	1	8.33%	2	20.00%	0	0.00%
ปานกลาง (คะแนน 3)	18	20.00%	6	22.22%	8	24.24%	1	20.00%	3	25.00%	0	0.00%	0	0.00%
มาก (คะแนน 4-5)	63	70.00%	19	70.37%	24	72.73%	1	20.00%	8	66.67%	8	80.00%	3	100.00%
ความเชื่อมั่นในเรื่องความรู้														
<u>คู่สมรส</u>														
น้อย (คะแนน 1-2)	25	5.19%	4	7.69%	5	7.14%	4	4.60%	0	0.00%	6	6.38%	6	5.61%
ปานกลาง (คะแนน 3)	157	32.57%	18	34.62%	20	28.57%	20	22.99%	23	31.94%	42	44.68%	34	31.78%
มาก (คะแนน 4-5)	300	62.24%	30	57.69%	45	64.29%	63	72.41%	49	68.06%	46	48.94%	67	62.62%
<u>ลูกหลาน</u>														
น้อย (คะแนน 1-2)	16	3.87%	2	2.41%	2	3.57%	3	5.88%	2	2.94%	3	3.70%	4	5.41%
ปานกลาง (คะแนน 3)	105	25.42%	20	24.10%	14	25.00%	9	17.65%	13	19.12%	25	30.86%	24	32.43%
มาก (คะแนน 4-5)	292	70.70%	61	73.49%	40	71.43%	39	76.47%	53	77.94%	53	65.43%	46	62.16%
<u>ญาติพี่น้อง</u>														
น้อย (คะแนน 1-2)	13	14.61%	3	11.11%	3	9.38%	3	60.00%	1	8.33%	3	30.00%	0	0.00%
ปานกลาง (คะแนน 3)	19	21.35%	4	14.81%	5	15.63%	1	20.00%	4	33.33%	3	30.00%	2	66.67%
มาก (คะแนน 4-5)	57	64.04%	20	74.07%	24	75.00%	1	20.00%	7	58.33%	4	40.00%	1	33.33%

4.3 ความต้องการและรูปแบบในการจัดการทรัพย์สินทางเลือกประเภทต่างๆ

การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุอาจมีทางเลือกต่างๆ 9 รูปแบบด้วยกัน ประกอบด้วย (1) ทรัสต์ (Trustee) (2) การรับซื้อ (3) การขายฝาก (4) การรับจำนอง (5) สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage) (6) การรับเช่าทรัพย์สิน (7) การแบ่งผลประโยชน์จากการช่วยหารายได้จากทรัพย์สิน (8) การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน และ (9) การให้คำปรึกษาปัญหาหากถูกคดโกง ในการศึกษาครั้งนี้มีการสำรวจความสนใจหรือความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละทางเลือก และยังสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงความต้องการหรือความสนใจในรูปแบบของผู้ให้บริการที่ยอมรับได้ของทางเลือกดังกล่าว ตลอดจนความยินดีในการจ่ายค่าบริการของแต่ละทางเลือก นอกจากนี้ยังได้สอบถามในการมีกฎหมายเฉพาะเพื่อกำกับดูแลกลไกการจัดการทรัพย์สินเหล่านี้

ทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุต้องการ

ตารางที่ 4.3.1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ที่มีความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินรูปแบบต่างๆ พบว่าสัดส่วนมากที่สุดของทางเลือกที่ผู้สูงอายุมีความต้องการใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ 26.60% ต้องการรูปแบบการให้คำปรึกษาปัญหาหากถูกคดโกงเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ 19.11% ต้องการรูปแบบการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน และถัดมาคือ 16.16% ต้องการรูปแบบสินเชื่อจำนองย้อนกลับ

สำหรับรูปแบบของผู้ให้บริการที่ยอมรับได้นั้น กลุ่มตัวอย่างที่มีความต้องการการจัดการทรัพย์สินส่วนใหญ่ สัดส่วนมากกว่า 50% ขึ้นไปเห็นว่ารูปแบบผู้ให้บริการไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กรที่ยอมรับได้ ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐ

ทางด้านค่าธรรมเนียมพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ สัดส่วนมากกว่า 60% ขึ้นไปยินดีจ่ายค่าธรรมเนียมของแต่ละทางเลือก โดยส่วนใหญ่ยินดีจ่ายเป็นสัดส่วนของมูลค่าทรัพย์สิน ยกเว้นการให้คำปรึกษาบริหารจัดการทรัพย์สิน และให้คำปรึกษาปัญหาถูกคดโกงที่ส่วนใหญ่ยินดีจ่ายค่าธรรมเนียมแบบคงที่ นอกจากนี้การบริการให้คำปรึกษายังเป็นรูปแบบที่มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ยินดีจ่ายค่าบริการมากที่สุดด้วย

ตารางที่ 4.3.1 ความต้องการกลไกการจัดการทรัพย์สินรูปแบบต่าง ๆ

กลไกการจัดการทรัพย์สิน 9 รูปแบบ ประกอบด้วย (1) ทรัสต์ (Trustee) (2) การรับซื้อ (3) การขายฝาก (4) การรับจำนอง (5) สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage) (6) การรับเช่าทรัพย์สิน (7) การช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์ (8) การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน และ (9) การให้คำปรึกษาปัญหาหากถูกคดโกง

ข้อมูล	ทรัสต์		รับซื้อ		รับขายฝาก		รับจำนอง		สินเชื่อจำนองย้อนกลับ		รับเช่าทรัพย์สิน		ช่วยหารายได้จากทรัพย์สิน		ให้คำปรึกษาบริหารจัดการทรัพย์สิน		ให้คำปรึกษาปัญหาถูกคดโกง	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>สนใจหรือมีความต้องการหรือไม่</u>																		
สนใจ	155	14.23%	118	10.84%	57	5.23%	76	6.99%	175	16.19%	79	7.33%	156	14.44%	207	19.11%	287	26.60%
ไม่สนใจ	934	85.77%	971	89.16%	1033	94.77%	1012	93.01%	906	83.81%	999	92.67%	924	85.56%	876	80.89%	792	73.40%
<u>รูปแบบของผู้ให้บริการที่ท่านยอมรับได้ [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]</u>																		
บุคคลหรือองค์กร โดยไม่																		
จำเป็นต้องมีการกำกับโดยภาครัฐ	16	9.58%	14	10.69%	4	6.35%	6	6.90%	17	7.94%	5	6.17%	18	10.29%	15	6.33%	29	9.15%
บุคคลหรือองค์กร ภายใต้การ																		
กำกับของภาครัฐ	111	66.47%	89	67.94%	40	63.49%	54	62.07%	137	64.02%	60	74.07%	129	73.71%	154	64.98%	167	52.68%
หน่วยงานภาครัฐ	40	23.95%	28	21.37%	19	30.16%	27	31.03%	60	28.04%	16	19.75%	28	16.00%	68	28.69%	121	38.17%
<u>ท่านยินดีจ่ายค่าธรรมเนียม</u>																		
ไม่ยินดีที่จะจ่าย	41	27.89%	38	33.04%	14	26.42%	14	20.90%	52	31.14%	17	23.94%	32	21.48%	68	34.52%	108	39.56%
ยินดีจ่ายแบบคงที่	49	33.33%	32	27.83%	15	28.30%	15	22.39%	38	22.75%	14	19.72%	48	32.21%	88	44.67%	119	43.59%
ยินดีจ่ายเป็นสัดส่วนของมูลค่าทรัพย์สิน	57	38.78%	45	39.13%	24	45.28%	38	56.72%	77	46.11%	40	56.34%	69	46.31%	41	20.81%	46	16.85%

นอกจากนี้ หากแบ่งผลการสำรวจของทางเลือกที่ผู้สูงอายุมีความต้องการใน 3 ลำดับแรก ออกเป็นรายพื้นที่ดังตารางข้างล่างนี้จะพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยามีความต้องการทางเลือกการจัดการทรัพย์สินที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ จังหวัดที่มีความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินที่ค่อนข้างสูงคือ กรุงเทพฯและปริมณฑล จังหวัดราชบุรี และจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อมูล	ให้คำปรึกษาปัญหาถูกคดโกง				ให้คำปรึกษาบริหารจัดการทรัพย์สิน				สินเชื่อจำนองย้อนกลับ			
	สนใจ		ไม่สนใจ		สนใจ		ไม่สนใจ		สนใจ		ไม่สนใจ	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ทั้งหมด	287	26.60%	792	73.40%	207	19.11%	876	80.89%	175	16.19%	906	83.81%
จังหวัด												
กรุงเทพฯ และ												
ปริมณฑล	66	34.20%	127	65.80%	45	23.20%	149	76.80%	46	23.71%	148	76.29%
ราชบุรี	67	38.51%	107	61.49%	40	22.99%	134	77.01%	42	24.14%	132	75.86%
พะเยา	9	5.39%	158	94.61%	9	5.36%	159	94.64%	5	2.98%	163	97.02%
อุบลราชธานี	59	35.98%	105	64.02%	48	29.27%	116	70.73%	43	26.22%	121	73.78%
ตราด	46	23.96%	146	76.04%	34	17.62%	159	82.38%	15	7.85%	176	92.15%
นครศรีธรรมราช	40	21.16%	149	78.84%	31	16.32%	159	83.68%	24	12.63%	166	87.37%

4.4 แนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ

การมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแล

สุดท้าย สำหรับการกำกับดูแลทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินเบื้องต้นนั้น การศึกษานี้ได้สำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเรื่องความจำเป็นในการมีกฎหมายเฉพาะเพื่อกำกับดูแลกลไกการจัดการทรัพย์สินเหล่านี้ ตารางที่ 4.1.16 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเกี่ยวกับการกำกับดูแลกลไกในการจัดการทรัพย์สิน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ 53.69% เห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ให้บริการจัดการทรัพย์สินและในจำนวนนี้แบ่งเป็น 25.47% เห็นว่าไม่จำเป็นเนื่องจากมีกลไกทางสังคมอื่นอยู่แล้ว และส่วนที่เหลืออีก 28.22% เห็นว่าไม่มีความจำเป็นถึงแม้ว่าจะไม่มีกลไกทางสังคมอื่นที่ช่วยกำกับดูแลอยู่ก็ตาม

โดยผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี จังหวัดพะเยา จังหวัดตราด และจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ให้บริการจัดการทรัพย์สิน (54.60% 59.86% 53.54% และ 67.94% ตามลำดับ) ซึ่งแตกต่างจากกรุงเทพฯและปริมณฑล และจังหวัดอุบลราชธานี ที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดว่ามีความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ให้บริการจัดการทรัพย์สิน (52.42% และ 61.88% ตามลำดับ)

ตารางที่ 4.4.1 ความจำเป็นในการมีกฎหมายเฉพาะ

ความเห็นเกี่ยวกับจำเป็นในการมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ให้บริการจัดการทรัพย์สิน

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=1091)		กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล (N=194)		ราชบุรี (N=174)		พะเยา (N=169)		อุบลราชธานี (N=164)		ตราด (N=199)		นครศรีธรรมราช (N=191)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>กฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ให้บริการจัดการทรัพย์สิน</u>														
จำเป็น เพราะไม่มีกลไกทางสังคมอื่นที่ ช่วยกำกับดูแลเลย	213	20.17%	39	20.21%	36	20.69%	25	17.01%	35	21.88%	47	23.74%	31	16.85%
จำเป็น ถึงแม้จะมีกลไกทางสังคมอื่นที่ช่วย กำกับดูแลอยู่แล้ว	276	26.14%	62	32.12%	43	24.71%	34	23.13%	64	40.00%	45	22.73%	28	15.22%
ไม่จำเป็น เพราะมีกลไกทางสังคมอื่นที่ ช่วยกำกับดูแลอยู่แล้ว	269	25.47%	49	25.39%	34	19.54%	50	34.01%	33	20.63%	41	20.71%	62	33.70%
ไม่จำเป็น ถึงแม้จะยังไม่มีกลไกทางสังคม อื่นที่ช่วยกำกับดูแล	298	28.22%	43	22.28%	61	35.06%	38	25.85%	28	17.50%	65	32.83%	63	34.24%

สรุปในส่วนที่ 4.1 – 4.4 ได้อธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การจัดการทรัพย์สินแต่ละประเภท บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ และ ความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินรูปแบบต่างๆ โดยรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุมีความต้องการการจัดการทรัพย์สินมีสัดส่วนที่ไม่สูงมากคือประมาณ 35% ปัญหาที่สำคัญของกระบวนการจัดการทรัพย์สินคือ เรื่องการออมที่ไม่เพียงพอ รองลงมาคือการรักษาและการใช้ทรัพย์สิน และกระบวนการที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ การให้มรดกแก่ลูกหลาน และมีการจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่แต่ละประเภทด้วยตนเองเป็นหลัก หากมีปัญห ปัจจุบันจะปรึกษาคู่สมรสเป็นลำดับแรก รองลงมาคือลูกหลาน ถึงแม้จะคิดว่าลูกหลานมีความรู้มากกว่า สำหรับกลไกในการจัดการทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ 3 ลำดับแรกคือ การให้คำปรึกษาเมื่อถูกคดโกง การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน และสินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage) ถัดมาจึงเป็น ความต้องการทางด้าน Trustee นอกจากนั้นผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งคิดว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะในการ กำกับดูแลเรื่องการจัดการทรัพย์สิน ในส่วนถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการ จัดการทรัพย์สินโดย Logistic Regression

4.5 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน

ในส่วนนี้วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ จากการสำรวจ ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในส่วนที่ 4.1 โดยใช้ Logistic Regression ดังนี้

$$Y_i = \mathbf{1} \left\{ \beta_0 + \sum_j^k \beta_j X_{j,i} + \epsilon_i > 0 \right\};$$

$$\epsilon_i \sim iid \text{ Logistic}$$

โดยที่ $\mathbf{1}\{.\}$ คือ ฟังก์ชันที่ให้ค่าเท่ากับหนึ่งถ้าเงื่อนไขที่กำหนดภายในนั้นถูกต้อง และให้ค่าเท่ากับศูนย์ถ้าไม่ ถูกต้อง ในที่นี้กำหนดให้ตัวแปรตาม Y_i คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ที่มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าผู้สูงอายุ i มี ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน, และ 0 ไม่มีความต้องการ ส่วน X_j คือ ตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัย กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ค่า β_j คือสัมประสิทธิ์ และค่า ϵ_i คือ error term จากโมเดลนี้สามารถคำนวณความน่าจะเป็นที่ตัวแปรตาม Y_i จะมีค่าเป็นหนึ่งได้เท่ากับ

$$Prob(Y_i = 1) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{j,i})}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{j,i})}}$$

ตัวแปรตาม Y_i จากแบบสอบถามทั้งหมด 1,091 ตัวอย่าง มีผู้สูงอายุที่ต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน ($Y_i = 1$) จำนวน 372 ตัวอย่าง หรือคิดเป็น 35.67% และไม่มีความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน ($Y_i = 0$) จำนวน 671 ตัวอย่าง หรือคิดเป็น 64.33%

ส่วนตัวแปรอิสระ X_i คือปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ในการศึกษาี้ แบ่งออกเป็น ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล รายได้และภาระค่าใช้จ่าย ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด เครือข่ายทางสังคมและทัศนคติการดำรงชีวิต ซึ่งมีรายละเอียดของตัวแปรดังตารางที่ 4.5.1

ตารางที่ 4.5.1 คำอธิบายตัวแปรในตัวแบบ Logistic Regression

ตัวแปร	คำอธิบาย	หน่วย
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล		
ช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย (63.37 ปี) และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่	
เพศหญิง	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเป็นหญิง และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่	เชิงคุณภาพ
มัธยมศึกษา	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีการศึกษาระดับมัธยม และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือการศึกษต่ำกว่ามัธยมศึกษา	เชิงคุณภาพ
อนุปริญญาขึ้นไป	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไป และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือการศึกษต่ำกว่ามัธยมศึกษา	เชิงคุณภาพ
โสด/อยู่กับคู่สมรส	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีสถานภาพเป็นโสด อยู่เพียงลำพังหรืออยู่กับคู่สมรสเพียงลำพัง และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่	เชิงคุณภาพ
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคืออาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างทั่วไป/เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย เป็นต้น	เชิงคุณภาพ
พนักงานเอกชน	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีอาชีพพนักงานเอกชน และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคืออาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างทั่วไป/เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย เป็นต้น	เชิงคุณภาพ
เกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีอาชีพเกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคืออาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างทั่วไป/เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย เป็นต้น	เชิงคุณภาพ

ตัวแปร	คำอธิบาย	หน่วย
อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน	อัตราส่วนจำนวนผู้มีรายได้ต่อจำนวนสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด มีค่าระหว่าง 0 - 1	เชิงปริมาณ
มีทรัพย์สิน “มาก”	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีทรัพย์สินประเภทใดประเภทหนึ่งมากกว่า 100,000 บาท และเท่ากับ 0 ถ้ามีทรัพย์สินแต่ละประเภทน้อยกว่า 100,000 บาท	เชิงคุณภาพ
สุขภาพดี	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าตอบว่าโดยทั่วไปมีสุขภาพดีมากหรือดี และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือสุขภาพปานกลาง	เชิงคุณภาพ
สุขภาพแย่	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าตอบว่าโดยทั่วไปมีสุขภาพแย่ หรือต้องมีคนดูแล และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือสุขภาพปานกลาง	เชิงคุณภาพ
รายได้และภาระค่าใช้จ่าย		
รายได้ มากกว่า รายจ่าย	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีรายได้มากกว่ารายจ่าย และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือรายได้สมดุลกับรายจ่าย	เชิงคุณภาพ
รายได้ น้อยกว่า รายจ่าย	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือรายได้สมดุลกับรายจ่าย	เชิงคุณภาพ
มีรายจ่ายบุตรหลานหรือญาติ	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีค่าใช้จ่ายเพื่อดูแลบุตรหลานหรือญาติต่อเดือน และมีค่าเท่ากับ 0 ถ้าไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	เชิงคุณภาพ
มีภาระหนี้สิน	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้ามีภาระจ่ายคืนหนี้สินต่อเดือน และมีค่าเท่ากับ 0 ถ้าไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	เชิงคุณภาพ
ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด		
ความรู้ทางการเงิน	คะแนนเฉลี่ยการทดสอบความรู้ทางการเงิน 3 ข้อ จาก “Big Three” Financial Literacy Test โดย Lusardi and Mitchell (2011) คะแนนสูงสุดคือ 3 คะแนน (ถูกทุกข้อ)	เชิงปริมาณ
ความสามารถกระบวนการคิด	คะแนนเฉลี่ยการทดสอบความสามารถกระบวนการคิด จาก Cognitive Reflection Test โดย Frederick (2005) คะแนนสูงสุดคือ 3 คะแนน (ถูกทุกข้อ)	เชิงปริมาณ
เครือข่ายสังคมและทัศนคติการดำรงชีวิต		
ได้รับความช่วยเหลือบ้าง	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าได้รับความช่วยเหลือจากเครือข่ายทางสังคมประมาณไม่เกินครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ต้องการ และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือได้รับการช่วยเหลือเต็มจำนวน	เชิงคุณภาพ

ตัวแปร	คำอธิบาย	หน่วย
ไม่คาดหวังความช่วยเหลือ	ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าไม่คาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือเลย และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ ใน Regression ฐานคือ ได้รับการช่วยเหลือเต็มจำนวน	เชิงคุณภาพ
ความสุขโดยรวม	ตัวแปรที่มีค่าระหว่าง 0 -10 โดยมีคะแนนสูงสุดที่ระดับ 10 คะแนน	เชิงปริมาณ

ผลของ Logit Regression แสดงไว้ในตารางที่ 4.2.2 ได้ควบคุม Fixed Effect ของจังหวัด เนื่องจากสถิติเชิงพรรณนาในส่วนที่ 4.1 สะท้อนว่าการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละจังหวัด ตัวแบบที่ 1 พิจารณาปัจจัยข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุกับความต้องการในการจัดการทรัพยากร โดยปัจจัยเหล่านี้จะใช้เป็นตัวแปรควบคุม (control variable) สำหรับการวิเคราะห์ต่อไป ส่วนตัวแบบที่ 2 เพิ่มปัจจัยด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่าย รวมถึงการมีภาระหนี้สิน สำหรับตัวแบบที่ 3 พิจารณาเพิ่มเติมปัจจัยความรู้ทางการเงิน และความสามารถของกระบวนการคิดของผู้สูงอายุ สุดท้ายตัวแบบที่ 4 พิจารณาปัจจัยทั้งหมดรวมทั้งเครือข่ายสังคมและทัศนคติการดำรงชีวิต การคัดเลือกตัวแปรและสร้างตัวแปรในตัวแบบได้พิจารณาจากความสัมพันธ์ (correlation) และ ความสัมพันธ์ลำดับ (rank correlation) ระหว่างตัวแปรต่างๆ จากแบบสำรวจ ประกอบกับเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ เช่น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความกับอัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือนที่ค่อนข้างสูง ในตัวแบบจึงไม่ใช้จำนวนสมาชิกในครัวเรือน นอกจากนั้น รายได้รายจ่าย และ อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ลำดับระหว่างกันที่ค่อนข้างสูง จึงได้สร้างตัวแปรรายได้ลบรายจ่าย (มากกว่า น้อยกว่า และเท่ากัน) ซึ่งมีความสัมพันธ์ลำดับระหว่างอัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือนต่ำ และใช้ตัวแปรนี้แทนในตัวแบบ เป็นต้น ความสัมพันธ์ (correlation) และ ความสัมพันธ์ลำดับ (rank correlation) ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในตัวแบบแสดงไว้ในตารางภาคผนวกที่ 1

จากตัวแบบที่ 1 พบว่าการประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่เคยหรือเป็นพนักงานเอกชน มีความต้องการในการจัดการทรัพยากรมากกว่าอาชีพอิสระอื่น (รับจ้างทั่วไป ค่าขาย ซึ่งเป็นฐานในตัวแบบ) จากการที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรเป็นบวก ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 95% นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีความต้องการในการจัดการทรัพยากรมากกว่าอาชีพอิสระอื่นเช่นกัน ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรเป็นบวกที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 90% สำหรับผู้สูงอายุที่เคยหรือเป็นข้าราชการพนักงานรัฐวิสาหกิจ ไม่พบว่าเป็นปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพยากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุเหล่านี้ มีความมั่นคงทางการเงินในการดำรงชีวิตอยู่แล้ว จากการมีสวัสดิการทั้งด้านบำนาญและการรักษาพยาบาล ซึ่งสะท้อนว่าในเบื้องต้นการให้ความช่วยเหลือในการจัดการทรัพยากรผู้สูงอายุ ควรพิจารณากลุ่มผู้สูงอายุที่เคยหรือเป็นพนักงานเอกชนหรือผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นลำดับต้นๆ

และเป็นไปตามที่คาดไว้ ผู้สูงอายุที่ต้องการในการจัดการทรัพย์สิน จะต้องมียุทธศาสตร์มากในระดับหนึ่ง โดยตัวแปร มียุทธศาสตร์ “มาก” เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1 หากผู้สูงอายุมียุทธศาสตร์ประเภทใดประเภทหนึ่ง มากกว่า 100,000 บาท และเท่ากับ 0 หากมียุทธศาสตร์แต่ละประเภทน้อยกว่า 100,000 บาท ตัวแปรนี้เป็นตัวแปรแทน (proxy) สำหรับระดับการมียุทธศาสตร์ ซึ่งจากตัวแบบพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรเป็นบวก และมีระดับความเชื่อมั่นทางสถิติที่ 95%

สำหรับปัจจัยทางด้านสุขภาพนั้น ไม่พบว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีหรือแย่เมื่อเทียบกับผู้มีสุขภาพปานกลาง มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ที่น่าสนใจคือตัวแปร สุขภาพ*มัธยมศึกษา (interaction term) นั้น มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90% สะท้อนว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีและมีการศึกษาปานกลาง อาจมีความกังวลในเรื่องค่ารักษาพยาบาลในอนาคต จึงมีความต้องการทางด้านการจัดการทรัพย์สินมากขึ้น ดังนั้นนโยบายในการส่งเสริมการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงผู้สูงในกลุ่มที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพและมีระดับการศึกษาปานกลางที่ไม่ต่ำหรือสูงเกินไป ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงในกลุ่มตัวอย่างมักเป็นผู้ที่เคยหรือเป็นข้าราชการพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีรายได้ที่ค่อนข้างสูงและมีความมั่นคงในการดำรงชีพในวัยเกษียณอยู่แล้ว สำหรับผู้ที่มีการศึกษาน้อยมักเป็นผู้ที่มีทรัพย์สินไม่มากพอที่ต้องการการจัดการทรัพย์สิน ดังนั้นจึงอาจอนุมานได้ว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนี้ ไม่มีความต้องการการจัดการทรัพย์สินอยู่แล้วไม่เกี่ยวกับปัจจัยทางด้านสุขภาพ

ส่วนตัวแปรที่สนใจอื่น เช่น เพศ การศึกษา อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน และช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย ไม่พบว่ามีนัยสำคัญทางด้านสถิติในตัวแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวแปรที่แสดงสถานภาพผู้สูงอายุที่เป็นโสดและเพียงลำพัง หรือผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังกับคู่สมรส ที่คาดว่าผู้สูงอายุเหล่านี้ น่าจะเป็นผู้ที่มีความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน เนื่องจากไม่มีบุตรหลานที่อยู่ใกล้ชิดในการให้ความช่วยเหลือ ถึงแม้ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรเป็นบวก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อคำนึงถึงปัจจัยทางด้านรายได้และภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในตัวแบบที่ 2 พบว่า โดยรวมพบว่าปัจจัยข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่ได้กล่าวมาข้างต้น ยังคงมีผลกระทบต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน เช่นเดิม กล่าวคือ ปัจจัยทางด้าน อาชีพ ระดับการมียุทธศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพและการศึกษา มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน เพียงแต่มีระดับความเชื่อมั่นทางสถิติเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อย แสดงว่าปัจจัยข้อมูลทั่วไปที่เป็นตัวแปรควบคุม (control variable) ในการวิเคราะห์มีความเสถียรพอสมควร

ในตัวแบบที่ 2 ไม่พบว่าระดับรายได้รายจ่าย มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน โดยการศึกษาได้สร้างตัวแปรที่สะท้อนความสมดุลของรายได้และรายจ่ายจากข้อมูลการสำรวจ โดยตัวแปรหุ่น (dummy variable) รายได้มากกว่ารายจ่าย มีค่าเท่ากับ 1 หากผู้สูงอายุมีรายได้มากกว่ารายจ่าย และเท่ากับ 0 ถ้าไม่ใช่ และตัวแปรรายได้น้อยกว่ารายจ่าย มีค่าเท่ากับ 1 หากผู้สูงอายุมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย และเท่ากับ

0 หากไม่ใช่ ในตัวแบบนี้ฐานคือรายได้สมดุลกับรายจ่าย จากตัวแบบพบว่าตัวแปรดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ถึงแม้ว่าค่าสัมประสิทธิ์เป็นไปตามที่คาดไว้ กล่าวคือค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรรายได้มีน้อยกว่ารายจ่ายเป็นบวก ในขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรรายได้มากกว่ารายจ่ายมีค่าเป็นลบ อย่างไรก็ตาม ที่น่าสนใจพบว่า ผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สิน มีความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน โดยค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรมีค่าเป็นบวก ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติถึง 99% โดยรวม ผลของตัวแบบนี้สะท้อนว่าในการส่งเสริมการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินเป็นหลัก ซึ่งยืนยันและเป็นไปตามเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์

สำหรับตัวแบบที่ 3 วิเคราะห์ปัจจัยทางด้านทักษะความรู้ด้านการเงิน และความสามารถของกระบวนการคิด ต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยได้เพิ่มคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบปัจจัยดังกล่าวในตัวแบบที่ 2 นอกจากนั้น ตัวแบบยังได้เพิ่มตัวแปรร่วม (interaction term) ความรู้ทางการเงิน*ช่วงอายุ และ ความสามารถกระบวนการคิด*ช่วงอายุ เพื่อทดสอบว่าความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและปัจจัยทั้งสอง มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุหรือไม่ ในเบื้องต้นพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยต่างๆในตัวแบบที่ 2 ยังคงเหมือนเดิม ยกเว้นตัวแปรช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย กลับมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกและมีระดับความเชื่อมั่น 90% จากเดิมที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่สนใจ ไม่พบว่าทักษะความรู้ด้านการเงินและความสามารถของกระบวนการ มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตามที่ได้คาดไว้ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในต่างประเทศ ที่การศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ทักษะความรู้ทางการเงิน และความสามารถในการคิดตัวเลขมีผลต่อการตัดสินใจทางด้านการเงิน (ดูการทบทวนใน Lusardi 2012)

อย่างไรก็ตาม พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรความรู้ทางการเงิน*ช่วงอายุ มีค่าเป็นลบที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ซึ่งสามารถตีความได้ว่า ผู้สูงอายุที่อายุมากกว่าค่าเฉลี่ย (คือ 63.37 ปี) มีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่สูงกว่า แต่ความต้องการนี้ลดลงหากเป็นผู้ที่มีทักษะทางการเงินที่ดี สะท้อนว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินดีนั้น ได้มีการเตรียมการและจัดการทรัพย์สินไว้ค่อนข้างพร้อม และมีความมั่นใจมากขึ้นว่าการเตรียมการนั้นเพียงพอเมื่อมีอายุมากขึ้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องจัดการทรัพย์สิน ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับการสำรวจในส่วนที่ 4.1 ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากมีความมั่นใจว่าทรัพย์สินที่ได้สะสมไว้เพียงพอเพิ่มขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Koh et al. (2020) ที่พบว่าผู้สูงอายุในประเทศสิงคโปร์ที่มีอายุมากนั้นมีทักษะทางการเงินที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย และมีการเตรียมตัวรวมถึงมีความมั่นใจในการรับมือกับวัยเกษียณที่ดีกว่า สำหรับความสามารถของกระบวนการคิดและช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย ไม่พบว่ามีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

ตัวแบบสุดท้าย ตัวแบบที่ 4 ทดสอบว่าปัจจัยทางด้านเครือข่ายทางสังคม และทัศนคติความพึงพอใจในการดำรงชีพของผู้สูงอายุ มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินหรือไม่ เนื่องจากการศึกษา เช่น Gine, et al. (2013) และ Cai, et al. (2015) พบว่าเครือข่ายทางสังคมมีผลต่อการตัดสินใจทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งอาจรวมถึงความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน สำหรับปัจจัยทางด้านทัศนคติความพึงพอใจในการดำรงชีพส่งผลต่อพฤติกรรมทางด้านเศรษฐกิจ การทบทวนได้จาก Lane (2017) เช่นเดียวกับตัวแบบที่ผ่านมา พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรที่ใช้ในตัวแบบก่อนหน้า ยังคงมีทิศทางและระดับความเชื่อมั่นไม่แตกต่างจากเดิม

สำหรับปัจจัยทางด้านเครือข่ายทางสังคม พบว่าหากผู้สูงอายุที่ไม่คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือเลย จากลูกหลานหรือญาติพี่น้องเลย เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดไว้หรือภัยพิบัติ จะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินน้อยกว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรเป็นลบ ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 99% ผลดังกล่าวนี้ไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ เนื่องจากผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสังคมไม่สามารถพึ่งพาผู้อื่นได้ น่าจะมีความจำเป็นหรือต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่มากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ค่าสัมประสิทธิ์ที่ติดลบนี้ อาจเกิดจากปัญหาทางด้าน reverse causality ได้ เนื่องจากข้อจำกัดของตัวแปรในการสำรวจและขาดข้อมูลitudinal ของผู้สูงอายุ จึงทำให้ไม่สามารถสร้าง Instrumental Variable เพื่อแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐมิติได้ อีกทั้งยังอาจมีสาเหตุจากการวัดเครือข่ายทางสังคมที่ค่อนข้างเฉพาะในการศึกษา ส่วนปัจจัยทางด้านทัศนคติความพึงพอใจในการดำรงชีพของผู้สูงอายุ พบว่าตัวแปรที่วัดความสุขโดยรวม มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ ที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 99% แสดงว่าผู้สูงอายุที่มีความสุขอยู่แล้วจะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่น้อยกว่า ซึ่งเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

โดยรวมผลการวิเคราะห์ Logit Regression ได้ชี้ถึงความเชื่อมโยงเบื้องต้นของความต้องการในการจัดการทรัพย์สินกับสุขภาพ และความพึงพอใจในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนว่าความเป็นอยู่ (well-being) ของผู้สูงอายุควรมีการคำนึงมิติของการจัดการด้านการเงิน เช่น การศึกษาของ Wilson et al. (2013) ได้เสนอแนะว่าการจัดการทรัพย์สินการศึกษาผู้สูงอายุควรได้นำมาคำนึงถึงในการดูแล (care) ผู้สูงอายุที่มีรายได้และการศึกษาไม่สูงในเขตบริหารพิเศษฮ่องกง ซึ่งในประเด็นนี้ควรได้รับการศึกษาเชิงลึกต่อไป

สุดท้าย ทางด้านความเหมาะสมของตัวแบบที่เสนอข้างต้น ค่า p-value สำหรับ Likelihood Ratio Test ของตัวแบบข้างต้นน้อยกว่า 0.05 ปฏิเสธสมมติฐานตัวแบบที่ลดรูป แสดงว่าตัวแบบปัจจุบันมีความเหมาะสม ตลอดจนการทดสอบ Hosmer-Lemeshow พบว่าค่า p-value สูงกว่า 0.05 แสดงว่าตัวแบบผ่าน The Goodness of Fit ส่วนทางด้าน Pseudo R² นั้นอยู่ในช่วง 5% ถึง 12% ซึ่งสามารถยอมรับได้ในการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ (เช่น Koh et al. 2020) เมื่อคำนึงถึงขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา นอกจากนั้น การศึกษานี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการพยากรณ์ความต้องการ แต่ต้องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์เพิ่มเติม

เพื่อให้มั่นใจผลของการศึกษา Logistic Regression จึงได้วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยใช้ตัวอย่างผู้สูงอายุเฉพาะที่มีทรัพย์สิน “มาก” คือทรัพย์สินประเภทใดประเภทหนึ่งมากกว่า 100,000 บาท ขึ้นไป ซึ่งผลของ Logistic Regression แสดงไว้ตารางภาคผนวก 2 ยืนยันผลของการวิเคราะห์ข้างต้น ยกเว้นปัจจัยควบคุมทางด้านอาชีพที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากตัวอย่างผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีทรัพย์สินในระดับหนึ่งไม่ใช่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอาชีพอิสระอื่น นอกจากนั้น ในตารางภาคผนวก 3 ที่ใช้ตัวอย่างผู้สูงอายุเฉพาะผู้ที่มีทรัพย์สิน “น้อย” คือมีทรัพย์สินทุกประเภทน้อยกว่า 100,000 บาท ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างนี้เป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างยากไร้ ผลที่น่าสนใจคือพบว่า ผู้สูงอายุผู้หญิงมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินน้อยกว่าผู้สูงอายุชาย ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีความต้องการมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระอื่น ค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 95% และผู้สูงอายุที่ค่อนข้างยากไร้หากมีภาระรายจ่ายสำหรับบุตรหลานหรือญาติ จะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินสูงขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกที่ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติ 90% การที่ปัจจัยเหล่านี้แตกต่างจากปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของกลุ่มที่มีทรัพย์สิน “มาก” ยืนยันว่านโยบายที่จะมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ไม่สามารถมีเพียงนโยบายเดียวได้

โดยสรุป จากการวิเคราะห์โดย Logistic Regression พบว่าลักษณะการประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน ผู้สูงอายุที่เคยหรือเป็นพนักงานเอกชน และผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินมากกว่าผู้ที่เคยหรือประกอบอาชีพอิสระอื่น ความต้องการในการจัดการทรัพย์สินยังขึ้นกับ การที่มีทรัพย์สินมากในระดับหนึ่ง และความต้องการนี้ยังขึ้นกับภาระหนี้สิน หากผู้สูงอายุมีภาระหนี้สินจะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น โดยทั่วไปไม่พบว่า ปัจจัยทางด้านรายได้ค่าใช้จ่ายและสุขภาพด้วยตัวเอง มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน แต่เมื่อพิจารณาผลรวมของปัจจัยทั้งสอง (interaction term) พบผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีและมีการศึกษาปานกลาง มีความต้องการทางด้านการจัดการทรัพย์สินที่สูงขึ้น นอกจากนั้น ไม่พบว่าปัจจัยทักษะความรู้ทางการเงิน และความสามารถของกระบวนการคิด มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ แต่ทักษะความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์ร่วมกับอายุของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าค่าเฉลี่ยและมีทักษะความรู้ทางการเงินดี จะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่ลดลง สะท้อนว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินดีได้มีการเตรียมการและจัดการทรัพย์สินไว้ค่อนข้างพร้อม และมีความมั่นใจว่าการเตรียมการนั้นเพียงพอเมื่อมีอายุมากขึ้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องจัดการทรัพย์สิน

สำหรับปัจจัยทางด้านเครือข่ายทางสังคม และทัศนคติความพึงพอใจในการดำรงชีพพบว่าสูงอายุที่มีความพึงพอใจในความสุขอยู่แล้ว จะมีความต้องการด้านการจัดการน้อยกว่า ซึ่งเป็นไปตามที่คาดไว้ นอกจากนั้น ผู้สูงอายุที่ไม่คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือเลยจากเครือข่ายทางสังคม เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่

คาดคิดหรือภัยพิบัติ จะมีความต้องการด้านการจัดการต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม การตีความควรจะต้องมีความระมัดระวัง เนื่องจากผลการวิเคราะห์อาจมีปัญหาด้าน endogeneity ซึ่งการแก้ไขต้องมีการสำรวจตัวแปรที่ใช้เป็น instrumental variable เพิ่มเติม ท้ายที่สุด ในการวิเคราะห์เพิ่มเติมของความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน โดยการแบ่งตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “มาก” และ “น้อย” พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “น้อย” มีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “มาก” สะท้อนว่านโยบายที่จะมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีการศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

ตารางที่ 4.5.2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

แสดงค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient: Coeff.) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) และค่าความน่าจะเป็น (p-value: P) ของสมการ Logistic Regression: $Prob(Y_i = 1) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij})}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij})}}$ โดยที่ Y_i คือ ตัวแปรตาม (ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน = 1 และไม่มีความต้องการ = 0) และ X_i คือ ตัวแปรอิสระ (รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4.2.1)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=1008)			ตัวแบบที่ 2 (N=990)			ตัวแบบที่ 3 (N=990)			ตัวแบบที่ 4 (N=962)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล												
ช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย	0.021	0.143	0.881	0.142	0.149	0.340	0.614	0.314	0.050 *	0.696	0.325	0.032 **
เพศหญิง	-0.226	0.154	0.142	-0.209	0.158	0.186	-0.204	0.158	0.197	-0.191	0.163	0.241
มัธยมศึกษา	-0.063	0.270	0.814	-0.050	0.275	0.857	-0.032	0.276	0.908	-0.210	0.288	0.466
อนุปริญญาขึ้นไป	0.520	0.366	0.156	0.532	0.383	0.164	0.546	0.387	0.158	0.487	0.393	0.215
โสด/อยู่กับคู่สมรส	0.094	0.196	0.631	0.182	0.203	0.369	0.196	0.204	0.336	0.200	0.208	0.336
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	0.140	0.284	0.622	0.072	0.293	0.806	0.123	0.296	0.678	0.305	0.304	0.316
พนักงานเอกชน	0.529	0.238	0.027 **	0.534	0.244	0.029 **	0.522	0.245	0.033 **	0.544	0.250	0.030 **
เกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง	0.368	0.198	0.064 *	0.412	0.203	0.043 **	0.390	0.204	0.056 *	0.446	0.211	0.034 **
อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน	0.178	0.250	0.476	0.239	0.260	0.357	0.243	0.261	0.352	0.280	0.268	0.297
มีทรัพย์สิน “มาก”	0.326	0.155	0.035 **	0.281	0.158	0.075 *	0.301	0.159	0.058 *	0.329	0.165	0.046 **
สุขภาพดี	0.265	0.183	0.148	0.263	0.187	0.161	0.267	0.188	0.155	0.234	0.195	0.230
สุขภาพแย่	-0.503	0.341	0.140	-0.451	0.345	0.192	-0.484	0.346	0.161	-0.546	0.351	0.119
สุขภาพดี*มัธยมศึกษา	0.103	0.378	0.785	0.063	0.386	0.871	0.046	0.387	0.905	0.230	0.405	0.570
สุขภาพดี*อนุปริญญาขึ้นไป	-0.212	0.400	0.597	-0.254	0.412	0.537	-0.257	0.413	0.533	-0.197	0.421	0.640

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=1008)			ตัวแบบที่ 2 (N=990)			ตัวแบบที่ 3 (N=990)			ตัวแบบที่ 4 (N=962)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
สุขภาพแย่มากมัธยมศึกษา	1.723	1.027	0.094 *	1.746	1.024	0.088 *	1.706	1.025	0.096 *	1.897	1.027	0.065 *
สุขภาพแย่มากอนุปริญญาขึ้นไป	0.115	0.958	0.905	0.035	0.973	0.972	0.118	0.976	0.904	0.095	1.003	0.925
รายได้และการค่าใช้จ่าย												
รายได้มากกว่ารายจ่าย				-0.099	0.186	0.596	-0.120	0.187	0.521	-0.113	0.191	0.554
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย				0.127	0.180	0.479	0.125	0.180	0.489	0.183	0.186	0.325
มีรายจ่ายบุตรหลานหรือญาติ				0.214	0.148	0.148	0.225	0.148	0.130	0.202	0.153	0.187
มีภาระหนี้สิน				0.508	0.148	0.001 ***	0.513	0.148	0.001 ***	0.464	0.153	0.002 ***
ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด												
ความรู้ทางการเงิน							0.097	0.115	0.401	0.139	0.119	0.242
ความสามารถกระบวนการคิด							-0.058	0.140	0.678	-0.018	0.145	0.903
ความรู้ทางการเงิน*ช่วงอายุ							-0.289	0.161	0.073 *	-0.318	0.166	0.055 *
ความสามารถกระบวนการคิด*ช่วงอายุ							0.045	0.194	0.817	-0.003	0.199	0.987
เครือข่ายสังคมและทัศนคติการดำรงชีวิต												
ได้รับความช่วยเหลือบ้าง										-0.220	0.175	0.208
ไม่คาดหวังความช่วยเหลือ										-0.703	0.223	0.002 ***
ความสุขโดยรวม										-0.090	0.034	0.008 ***
(Intercept)	-1.386	0.304	0.000 ***	-1.764	0.329	0.000 ***	-1.925	0.385	0.000 ***	-1.080	0.484	0.026 **
Fixed Effect จังหวัด		ใช่			ใช่			ใช่			ใช่	

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=1008)			ตัวแบบที่ 2 (N=990)			ตัวแบบที่ 3 (N=990)			ตัวแบบที่ 4 (N=962)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
<i>Likelihood Ratio (LR)</i>		50.562			68.414			72.230			87.198	
<i>LR p-value</i>		0.000			0.000			0.000			0.000	
<i>Hosmer-Lemeshow (H-L)</i>		7.066			21.013			14.668			7.317	
<i>H-L p-value</i>		0.529			0.007			0.066			0.503	
<i>Pseudo R² (Cox and Snell)</i>		0.049			0.067			0.070			0.087	
<i>Pseudo R² (Nagelkerke)</i>		0.067			0.092			0.097			0.119	

หมายเหตุ: *** คือ $p < 0.01$, ** คือ $p < 0.05$ และ * คือ $p < 0.1$

4.6 การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

4.6.1 ข้อมูลพื้นฐาน

โดยทั่วไปการจัดการทรัพยากรมนุษย์ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านมาส่วนใหญ่อยู่ในสาขาวิชานิติศาสตร์ ซึ่งศึกษาถึงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของผู้ที่ไม่สามารถจัดการเองได้ เช่น มรดก ทรัพยากรของผู้เยาว์ คนต่างด้าวหรือผู้ต้องขัง และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของนิติบุคคล การศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ระดับครัวเรือน ที่ปรากฏในงานเศรษฐกิจชุมชนและ/หรือเศรษฐกิจครัวเรือน ซึ่งมักให้ความสนใจกับการสะสมทุนของครัวเรือน รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน มากกว่าการจัดการทรัพยากรมนุษย์และการสืบทอดมรดก (งานที่สำคัญได้แก่ พอพันธ์ อูยานนท์, 2560; มณีมัย ทองอยู่, 2546; ยศ สันตสมบัติ, 2546) ดังนั้นการศึกษาด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ผู้สูงอายุ จึงเป็นช่องว่างที่ยังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน

นอกจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล โดยเกณฑ์การเลือกกรณีศึกษาดังตารางที่ 4.3.1 และตารางที่ 4.3.2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6.1 เกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา

เกณฑ์	รายละเอียด	กรณีศึกษาที่เลือก
รายได้หลังเกษียณ	มีรายได้รายเดือน	ข้าราชการบำนาญ
	มีรายได้จำนวนหนึ่ง เช่น บำเหน็จ	พนักงานบริษัทเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ
	ไม่มี	แรงงานนอกระบบ แรงงานภาคเกษตร พ่อค้า-แม่ค้า เจ้าของธุรกิจส่วนตัว
ความหลากหลายในการถือครองทรัพย์สิน	เงินออม/ที่ดิน/ทรัพย์สินแบบอื่น	
ภูมิภาค/ภูมิภาคหลังทางวัฒนธรรม	ภาคเหนือ	พะเยา
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	อุบลราชธานี
	ภาคใต้	นครศรีธรรมราช
	ภาคตะวันออก	ตราด
	ภาคกลาง/กรุงเทพฯ และปริมณฑล	อยุธยา/กรุงเทพฯ
เพศ		ชาย/หญิง/เพศที่สาม
ลักษณะครอบครัว/สถานภาพสมรส	โสด/หม้าย/หย่า รูปแบบการอยู่อาศัย/อยู่อาศัยกับใคร	มีครอบครัว/อยู่ลำพัง

ตารางที่ 4.6.2 แสดงรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูล

เพศ/อายุ	อาชีพ/รายได้	ภูมิภาค/จังหวัด	ประเภททรัพย์สิน	ลักษณะครอบครัว	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	วันที่สัมภาษณ์
1. หญิง/62	เกษตรกร	เหนือ/พะเยา		สมรส/มีบุตร 2 คน อาศัยอยู่ร่วมกับสามี	ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่/กลุ่ม ฅาปนกิจ	1 พ.ย.2562
2. หญิง/67	เกษตรกร	เหนือ/พะเยา		สมรส/มีบุตร 3 คน อาศัยอยู่ร่วมกัน	ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่/กลุ่ม ฅาปนกิจ	1 พ.ย.2562
3. หญิง/62	เกษตรกร	เหนือ/พะเยา		หม้าย/มีบุตร 2 คน อาศัยอยู่กับบุตรคนที่ 2	ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่/กลุ่ม ฅาปนกิจ	1 พ.ย.2562
4. หญิง/62	เกษตรกร/ทำนา	เหนือ/พะเยา		สมรส/มีบุตร 2 คน ยังไม่แยกครอบครัว	ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่/กลุ่ม ฅาปนกิจ	1 พ.ย.2562
5. หญิง/63	แม่บ้าน/เป็นภรรยา ทหารเกษียณ	เหนือ/พะเยา	บ้านเช่า	สมรส/อาศัยอยู่กับ สามี	เป็นแกนนำชมรมผู้สูงอายุ ในพื้นที่	1 พ.ย.2562
6. หญิง/62	แม่บ้าน/สามีมีกิจการ ในท้องถิ่น	เหนือ/พะเยา		สมรส/อาศัยอยู่กับ สามี	เป็นแกนนำชมรมผู้สูงอายุ ในพื้นที่	1 พ.ย.2562
7. หญิง/62	ครูเกษียณ	เหนือ/พะเยา	ที่ดิน	สมรส/อาศัยอยู่กับ สามี	เป็นแกนนำชมรมผู้สูงอายุ ในพื้นที่	1 พ.ย.2562
8. หญิง/66	ทำนา	เหนือ/พะเยา	ที่ดิน (นา)	หม้าย/มีบุตร 3 คน อาศัยอยู่กับบุตรคนที่ 3 ที่ยังไม่สมรส	ไม่ได้ร่วมกลุ่มกิจกรรมใดๆ	30 ต.ค.2562

เพศ/อายุ	อาชีพ/รายได้	ภูมิภาค/จังหวัด	ประเภททรัพย์สิน	ลักษณะครอบครัว	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	วันที่สัมภาษณ์
9. หญิง/60	ข้าราชการเกษียณ/ ทำงานภาคประชา สังคม	เหนือ/พะเยา	บ้าน/ที่ดิน	สมรส มีบุตร 1 คน ซึ่งยังศึกษาอยู่ และ ต้องดูแลมารดา สูงอายุที่เริ่ม ช่วยเหลือตนเองไม่ได้	เป็นผู้นำกลุ่มกิจกรรมใน พื้นที่	24 ธ.ค.2562
10. ชาย/66 (ปริญญาโท)	ตัวแทนธุรกิจขาย ประกัน	ตะวันออกเฉียงเหนือ/ อุบลราชธานี	ธุรกิจขายประกันชีวิต	สมรส/มีบุตร 3 คน อาศัยอยู่กับภรรยา และบุตร 2 คนที่ยัง ไม่แยกครอบครัว	หอการค้าจังหวัด/เป็น กรรมการมูลนิธิ/สโมสรไล ออนส์	19 พ.ย.2562
11. ชาย/79 12. หญิง/76	ข้าราชการเกษียณ/ เจ้าของธุรกิจขนาด เล็ก	ตะวันออกเฉียงเหนือ/ อุบลราชธานี	ที่ดิน/กิจการธุรกิจ	สมรส/มีบุตร 3 คน แยกครอบครัวแล้ว ปัจจุบันอาศัยอยู่กับคู่ สมรสในบ้านเดิม โดย มีบ้านของบุตรที่อยู่ ในบริเวณเดียวกัน	ชมรมผู้สูงอายุ ร่วมเฉพาะ กิจกรรมกินเลี้ยง/กิจกรรม ศาสนา	19 พ.ย.2562
13. ชาย/62	เจ้าของธุรกิจ	ตะวันออกเฉียงเหนือ/ อุบลราชธานี	ที่ดิน/บ้านเช่า/ อาคารพาณิชย์/ธุรกิจ 4 สาขา	สมรส มีบุตร 3 คน อาศัยอยู่กับภรรยา และบุตรที่ยังไม่แยก ครอบครัว 2 คน	สมาคมวิชาชีพ (ธุรกิจ ภาพถ่าย)	20 พ.ย.2562

เพศ/อายุ	อาชีพ/รายได้	ภูมิภาค/จังหวัด	ประเภททรัพย์สิน	ลักษณะครอบครัว	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	วันที่สัมภาษณ์
14. หญิง/84	เคยเป็นเจ้าของ กิจการร้านขาย อาหาร	ตะวันออกเฉียงเหนือ/ อุบลราชธานี	กิจการร้านอาหาร/ สูตรอาหาร	หม้าย มีบุตร 6 คน อาศัยอยู่กับ ครอบครัวบุตรคนเล็ก	ไม่มี	21 พ.ย.2562
15. หญิง/75	เคยเป็นพนักงานขาย เครื่องใช้ไฟฟ้า	ตะวันออกเฉียงเหนือ/ อุบลราชธานี		หม้าย มีบุตร 2 คน อาศัยอยู่กับบุตรคน โต	ไม่มี	21 พ.ย.2562
16. ชาย/61	ครูเกษียณ	ใต้/นครศรีธรรมราช	ที่ดิน/สวนยาง	สมรส/มีบุตร 2 คน สมรสแล้ว 1 คน อาศัยอยู่กับภรรยา	ไม่ได้เข้าร่วม	15 ม.ค.2563
17. หญิง/66	ครูเกษียณ/อดีต ผู้บริหารโรงเรียน มีธุรกิจรับขายฝาก ที่ดิน	ใต้/นครศรีธรรมราช	ที่ดิน/หุ้น-เงินออมใน สหกรณ์ออมทรัพย์	สมรส/มีบุตร 3 คน อยู่ร่วมกับสามีและ บุตรที่ยังไม่แยก ครอบครัว	ชมรมข้าราชการบำนาญ/ กลุ่มฌาปนกิจในชุมชน	15 ม.ค.2563
18. ชาย/84	เจ้าของธุรกิจอะไหล่ รถ	ใต้/นครศรีธรรมราช	กิจการ/ที่ดิน 1 แปลง/บ้าน 1 หลัง	สมรส มีบุตร 2 คน บุตรสมรสแล้ว 1 คน แต่ก็ยังอาศัยอยู่ ร่วมกัน	หอการค้า/สมาคมคนจีนใน พื้นที่	16 ม.ค.2563
19. หญิง/69	กิจการร้านขาย เสื้อผ้า	ใต้/นครศรีธรรมราช	ร้านขายเสื้อผ้า/หุ้น ในกิจการกงสี	หม้าย มีบุตร 2 คน อาศัยอยู่กับบุตรที่ยัง	ไม่มี/คบหาญาติเป็นหลัก	16 ม.ค.2563

เพศ/อายุ	อาชีพ/รายได้	ภูมิภาค/จังหวัด	ประเภททรัพย์สิน	ลักษณะครอบครัว	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	วันที่สัมภาษณ์
				ประกอบอาชีพในพื้นที่		
20. หญิง/64	ทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน	กรุงเทพ	บ้าน/ที่ดิน/รายได้รายได้	สมรส ไม่มีบุตร อาศัยอยู่กับสามี	ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม ผู้สูงอายุ แต่ยังมีกิจกรรมร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่าย	1 เม.ย.2563
21. หญิง/62	อดีตพนักงานมหาวิทยาลัย/มีบ้านนา	กรุงเทพฯ	บ้าน/ที่ดิน/เงินลงทุน	สมรส มีบุตรของสามี (ไม่ใช่บุตรตัวเอง) บุตรมีครอบครัวอยู่ต่างประเทศ อาศัยอยู่กับสามี	ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม ผู้สูงอายุ ติดต่อกับทำกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน	8 เม.ย.2563
22. หญิง/66	พนักงานภาคเอกชน	กรุงเทพฯ	สลากออมสิน/เงินฝาก/อสังหาริมทรัพย์ (คอนโด 2 ห้อง)	หย่าร้าง ไม่มีบุตร อาศัยอยู่กับครอบครัวของพี่สาว	ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม ผู้สูงอายุ ติดต่อกับทำกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน	10 เม.ย.2563
23. ชาย/65	เกษตรกร/ทำขนมขายส่ง	กลาง/อยุธยา	ที่ดิน	หม้าย (ภรรยาเสียชีวิต) มีบุตร 2 คน มีครอบครัวแล้ว ปัจจุบันอาศัยอยู่กับพี่น้อง/หลาย บุตรชาย	ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม ผู้สูงอายุ และกลุ่มใดๆ เป็นกรรมการหมู่บ้านในพื้นที่	22 เม.ย.2563

เพศ/อายุ	อาชีพ/รายได้	ภูมิภาค/จังหวัด	ประเภททรัพย์สิน	ลักษณะครอบครัว	การเป็นสมาชิกกลุ่ม	วันที่สัมภาษณ์
				กลับบ้านสัปดาห์ละ 1 ครั้ง		
24. ชาย/60	ประกอบธุรกิจ/ ทำงานอาสาสมัคร/ที่ ปรึกษาอิสระภาค ประชาสังคม	ตะวันออก/ตราด	บ้าน/ที่ดิน/สวน เงินฝากในกลุ่มออม ทรัพย์	สมรส มีบุตร 2 คน อาศัยอยู่กับ ครอบครัว	เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ และกรรมการกลุ่ม แต่ไม่ได้ เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ใดๆ	22 เม.ย.2563
25. ชาย/63 (เพศที่ 3)	พนักงานของรัฐ เกษียณมีบำนาญ	กรุงเทพฯ	บ้าน/ที่ดิน/เงินฝาก	อยู่กับคู่ชีวิต (ไม่มี ทะเบียนสมรส)	เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมที่มี การรณรงค์เฉพาะเรื่องอื่น แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม ผู้สูงอายุใดๆ	23 เม.ย.2563
26. หญิง/59	ข้าราชการบำนาญ	ตะวันออก/ตราด	ที่ดินสวนผลไม้ สวน ยาง นาทุ่ง เงินฝาก	สมรส มีบุตร 2 คน	เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ และกรรมการกลุ่ม แต่ไม่ได้ เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ใดๆ	24 เม.ย.2563

4.6.2 ข้อค้นพบจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 26 กรณีศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อค้นพบดังนี้

1) **นियามการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุระดับล่าง-ระดับบนมีความแตกต่างกัน** เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ โดยเฉพาะเกษตรกร ไม่ได้มีรายได้ที่มั่นคง สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ การหารายได้ให้เพียงพอรายจ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน ถือเป็นความหมายที่สำคัญของการจัดการทรัพย์สิน ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าการจัดการทรัพย์สินจึงมีความหมายถึงการทำให้ทรัพย์สินงอกเงย หรือการจัดสรรให้ทายาทในอนาคต

2) **ผู้สูงอายุมีทรัพย์สินหลากหลายประเภท** ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ (บ้าน, ที่ดิน) กิจการ (ธุรกิจ/ร้านค้า) ทรัพย์สินทางปัญญา เช่น สูตรอาหาร ซึ่งทรัพย์สินแต่ละประเภท ต้องการรูปแบบการจัดการที่แตกต่างกัน ที่สำคัญกรณีศึกษาผู้สูงอายุในภาคเกษตรที่อาศัยอยู่ในชนบทหลายกรณีให้สัมภาษณ์ มักจะไม่ค่อยมีทรัพย์สิน หากมีก็น้อยจนไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้ รายได้ที่นำมาใช้จ่ายในครอบครัวมาจากสมาชิกครอบครัวที่อยู่นอกภาคเกษตรมากกว่า

3) **สถานการณ์การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในปัจจุบัน** โดยมีรูปแบบและสภาพปัญหาที่พบ 4 รูปแบบดังนี้

ก. **จัดการเอง** มี 2 รูปแบบคือ (1) แบ่งให้บุตรหลานเป็นส่วนๆ โดยกันส่วนที่ตนเองใช้ยังชีพ ออกมาอย่างชัดเจน และ (2) จัดการเองทั้งหมด โดยที่ยังไม่มีแผนจะแบ่งให้ลูกหลาน

สภาพปัญหาที่พบในกรณีผู้สูงอายุจัดการทรัพย์สินเองคือ ต้องรับความเสี่ยงเอง โดยเฉพาะในภาคเกษตรที่แม้จะแบ่งที่ดินให้ลูกหลานแล้ว แต่ผู้สูงอายุก็ยังต้องลงทุนและควบคุมกิจกรรมการเกษตร (กรณีจ้างแรงงาน) ในพื้นที่ด้วยตนเอง เพราะบุตรที่ได้รับการจัดสรรไม่มีความรู้ ทักษะ หรือความสนใจในการทำกิจกรรมการเกษตร ในกรณีผู้สูงอายุที่สะสมที่ดินและยังไม่ได้มีการแบ่งสรรให้บุตรหลานเนื่องจากไม่ไว้วางใจ ก็มีความห่วงกังวลในเรื่องของอัตราภาษีที่ดินตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.2562 ในกรณีนี้ผู้สูงอายุมีความห่วงกังวลหลายประการ เช่น หากขายที่ดินได้เงินก้อนใหญ่แล้วจะเก็บเงินอย่างไร เพราะบัญชีเงินฝากได้รับความคุ้มครองในวงเงิน 5 ล้านบาทต่อ 1 ราย ผู้ฝากเงินต่อ 1 สถาบันการเงินเท่านั้น และแม้จะสนใจการลงทุนรูปแบบอื่น ก็ขาดความรู้และมีความกังวลเรื่องความเสี่ยง นอกจากนี้ผู้สูงอายุ 1 รายยังเคยเผชิญภาวะสิ้นเนื้อประดาตัวอันเนื่องมาจากการถูกโกงแชร์ลูกโซ่ด้วย

ข. จัดการร่วมกับบุตรหลาน บริหารแบบกงสี กรณีแบบนี้ ปัญหาที่สำคัญคือ การแยกแยะรายได้ และผลประโยชน์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลาน หากบุตรหลานยังไม่มีคู่สมรส และยังมีความเข้าใจกันดีก็จะมีปัญหา แต่เมื่อใดที่บุตร-หลานแยกครอบครัว ก็จะมีแนวโน้มว่าจะมีปัญหาเรื่องการจัดสรรรายได้

ค. บริหารในรูปกิจการธุรกิจ โดยตนเองและคู่สมรสมีรายได้รายเดือนจากกิจการ และในกรณีที่แบ่งให้บุตรหลานบางส่วน แต่ก็มีข้อตกลงในการคืนผลประโยชน์ให้ครอบครัวที่ชัดเจน ในกรณีการบริหารโดยใช้รูปแบบกิจการธุรกิจหรือกงสี มีความชัดเจนในเรื่องของการกำหนดค่าตอบแทนและผลประโยชน์ และการกำหนดเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลานที่รับการสืบทอดกิจการมากกว่า

ง. ยกให้บุตรหลานจัดการ ในกรณีที่ผู้สูงอายุยกทรัพย์สินให้และยังอาศัยอยู่กับบุตรหลาน บุตรหลานคนนั้นเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ และอาจมีกรณีที่มีบุตรคนอื่นๆ ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย ผู้สูงอายุจะมีเงินส่วนตัวจากเงินที่บุตรหลานให้เป็นครั้งๆ ผู้สูงอายุใช้วิธีการฝากเงินกับตัวแทนธนาคาร (ออมสิน) ที่มารับฝากเงินที่บ้าน และถอนเงินโดยการฝากบัตรเงินสด (ATM) ให้ลูกหลานถอนเงินให้เป็นครั้งๆ ซึ่งเป็นกรณีผู้สูงอายุไว้วางใจบุตรหลานมาก โดยตนเองไม่รู้รหัสบัตรของตนเอง และไม่เคยตรวจสอบสมุดบัญชีธนาคารของตนเอง

สภาพปัญหาที่สำคัญในกรณีที่ผู้สูงอายุยกกิจการให้บุตรหลานจัดการ คือ การจัดสรรผลประโยชน์ให้ผู้สูงอายุ (จะให้หรือไม่ก็ได้ จะให้เท่าไรก็ไม่ชัดเจน) และที่สำคัญกว่านั้นคือ ความสนใจและศักยภาพของบุตรหลานในการบริหารจัดการกิจการนั้น หากบุตรหลานมีความสนใจและมีศักยภาพ จะสามารถพัฒนาต่อยอดกิจการได้แม้จะมีการเปลี่ยนมือ แต่ในกรณีที่บุตรหลานไม่สนใจพัฒนาต่อยอดหรือขาดการควบคุมคุณภาพ (โดยเฉพาะในกรณีสุราอาหาร) กิจการก็มีแนวโน้มซบเซา ซึ่งจะสะท้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอีกรอบ

4) วัฒนธรรมการจัดการทรัพย์สิน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า เมื่อเปรียบเทียบรายภูมิภาค ไม่มีวัฒนธรรมเฉพาะในการจัดการทรัพย์สินในทุกภาค เมื่อบุตรสมรสและแยกครอบครัวออกไป ผู้สูงอายุ (พ่อ-แม่) จะแบ่งทรัพย์สินบางส่วนเพื่อสร้างครอบครัวใหม่ และการแบ่งสรรจะยิ่งชัดเจนมากขึ้นเมื่อหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต ผู้สูงอายุจะแบ่งทรัพย์สินออกเป็นส่วนๆ อย่างชัดเจน โดยมีส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง และที่ดินทำกิน และแบ่งส่วนที่เหลือให้บุตรหลาน แต่เป็นการแบ่งบางส่วนออกไปให้เพื่อตั้งตัว ไม่ได้มีการแบ่งทั้งหมด ความแตกต่างที่ชัดเจนในเรื่องวัฒนธรรมการจัดการทรัพย์สิน พบในกรณีครอบครัวผู้สูงอายุที่ทำธุรกิจการค้ามากกว่า โดยผู้สูงอายุที่ทำการค้าแบบดั้งเดิม ใช้การบริหารแบบกงสี หรือยกให้ลูกหลานบริหารจัดการทั้งหมด ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ทำการค้าสมัยใหม่ ใช้การบริหารกิจการในรูปแบบกิจการธุรกิจที่ชัดเจนกว่า นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่เคยประสบความสำเร็จจากการจัดการทรัพย์สินเมื่อคู่สมรสเสียชีวิต จะให้ความสำคัญกับ

การจัดสรรส่วนแบ่งให้ทายาทให้ชัดเจนในขณะที่ตนเองยังมีความสามารถในการจัดการ ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ยังไม่เคยผ่านประสบการณ์ดังกล่าว แม้จะมีการวางแผนไว้ แต่ก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการ

5) ความต้องการการจัดการทรัพย์สินและความรู้ในการจัดการทรัพย์สิน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด พบว่า ผู้สูงอายุไม่ไว้วางใจให้ “คนอื่น” นอกเหนือจากเครือญาติและครอบครัวมาช่วยจัดการทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐหรือเอกชน เหตุผลที่สำคัญคือการขาดความมั่นใจและไว้วางใจในระบบอย่างใดก็ตาม ผู้สูงอายุ แม้กระทั่งผู้สูงอายุที่มีฐานะ ต้องการการสนับสนุนความรู้เรื่องการจัดการทรัพย์สิน เช่น แนวทางในการจัดการทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพ แนวทางในการจัดการมรดก เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันขาดกลไกการให้ความรู้ดังกล่าว ผู้สูงอายุที่พอมีความรู้บ้าง มักเป็นกลุ่มข้าราชการเกษียณที่เคยได้รับความรู้จากธนาคารที่ให้ความรู้ก่อนเกษียณ แต่ผู้สูงอายุนอกภาครัฐราชการ ไม่มีช่องทางการได้รับความรู้อย่างเป็นทางการ กลไกการให้ความรู้ระดับชุมชน เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุหรือมหาวิทยาลัยผู้สูงอายุ ยังมีบทบาทในการให้ความรู้ดังกล่าวไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่พอมีฐานะ มักจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมของสถาบันทางสังคมประเภทนี้ด้วย

6) กลุ่มทางสังคม/ชมรมผู้สูงอายุในฐานะช่องทางการให้ความรู้ และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการจัดการทรัพย์สิน ข้อมูลจากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีเวลาว่าง เป็นผู้สูงอายุในภาคเกษตรและภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในท้องถิ่น เป็นสถาบันการเงินที่ไม่เป็นทางการที่ผู้สูงอายุมีส่วนเกี่ยวข้องมาก ผู้สูงอายุทั้งหมดที่ให้สัมภาษณ์ในภาคชนบท รวมถึงผู้สูงอายุในภาคเมืองบางรายเป็นสมาชิกและสมทบเงินกับกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ด้านหนึ่งมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยกัน ในขณะเดียวกันก็หวังว่าจะมีทรัพย์สินส่งต่อให้ทายาทหลังจากตนเองเสียชีวิต กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ จึงเป็นช่องทางการออมเงินหลังการเสียชีวิต และกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ก็ไม่ได้มีการจัดการทรัพย์สินที่มากไปกว่าการรวบรวมเงินส่งให้ทายาทผู้เสียชีวิตเท่านั้น ในแง่หนึ่งจึงน่าสนใจว่า หากมีการพัฒนาศักยภาพและปรับบทบาทของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในท้องถิ่น ให้สามารถจัดการทรัพย์สินได้องกองและมีศักยภาพในการสนับสนุนผู้สูงอายุที่ยังมีชีวิตอยู่ได้น่าจะเป็นช่องทางที่ดี

ในส่วนของบทบาทของชมรมผู้สูงอายุในท้องถิ่น ซึ่งน่าจะเป็นกลไกที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้สูงอายุที่มีในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะส่วนที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ก็ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการเข้าสังคม เพื่อลดเวลาว่างและลดความเครียดให้ผู้สูงอายุเป็นหลัก ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่ให้สัมภาษณ์ มีข้อเสนอแนะว่าหากการเข้าร่วมกิจกรรมสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นได้น่าจะเป็นเรื่องที่ดี และในขณะเดียวกันชมรมผู้สูงอายุ สามารถเป็นกลไกในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยได้อีกช่องทางด้วย

สำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะ มักไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ แต่สัมพันธ์กับกลุ่มสังคม เช่น กลุ่มข้าราชการบำนาญ สมาคมวิชาชีพ สมาคมธุรกิจระดับต่างๆ มากกว่า แม้จะมีผู้สูงอายุที่มีฐานะเข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ ก็จะกลายเป็นผู้นำหรือแกนนำของชมรมดังกล่าว ดังนั้น หากจะมีการพัฒนาศักยภาพในเรื่องความรู้ และการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุระดับกลางขึ้นไป จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสถาบันทางสังคมประเภทนี้ด้วย

ดังนั้น หากพิจารณากลุ่มทางสังคมที่ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วม ในฐานะช่องทาง (Outreach) ในการส่งเสริมความรู้เรื่องการจัดการทรัพย์สินอาจจำแนกได้ดังนี้

- **ผู้สูงอายุระดับล่าง – ไม่ได้ทำงาน หรือผู้สูงอายุในภาคเกษตร** เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทในการสร้างกิจกรรมเพื่อคลายเครียด บำบัดความเหงา แต่สามารถใช้เป็นช่องทางการให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุพะเยา
- **ผู้สูงอายุระดับกลางขึ้นไป** ไม่เข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุ แต่เข้าร่วมในกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ เช่น กลุ่มข้าราชการเกษียณ กลุ่มเพื่อน กลุ่มสมาคมศิษย์เก่ามากกว่า
- **ผู้สูงอายุระดับบน** มีกลุ่มกิจกรรมเฉพาะ ได้แก่ สมาคมแซ่ (กรณีคนจีน) กลุ่มโต๊ะแชร์ นักธุรกิจ สมาคมนักธุรกิจ/สภาหอการค้า

7) **ลักษณะการออมของผู้สูงอายุ** ผู้สูงอายุระดับกลาง-บน จะมีการออมทั้งในรูปแบบของเงินฝาก เงินลงทุน และการสะสมอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดินเปล่า ที่สวน คอนโดมีเนียม บ้านเช่า กรณีศึกษาทั้งหมด ให้ความเห็นว่า ไม่นิยมสะสมทรัพย์สินที่เป็นทองรูปพรรณ แต่จะมีไว้เท่าที่จำเป็น ทรัพย์สินแต่ละแบบมีความเสี่ยงแตกต่างกัน ในส่วนของผู้สูงอายุที่มีการลงทุนในหุ้นและกองทุนยอมรับว่ามีแนวโน้มจะมีปัญหาเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ โดยเฉพาะหลังวิกฤติโควิด-19 ทำให้ Passive Income ลดลงส่วนอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นที่สวน คอนโดมีเนียม และบ้านเช่า ยังถือเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุที่ถือครองอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นที่ดินเปล่า เริ่มมีความวิตกกังวลถึงอัตราภาษีโรงเรือนและที่ดินใหม่ที่เพิ่งประกาศใช้

ในขณะที่ผู้สูงอายุระดับล่าง ด้วยข้อจำกัดทางเศรษฐกิจทำให้การออมมีอยู่อย่างจำกัด การเข้าร่วมในกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นรูปแบบที่พบในผู้สูงอายุกลุ่มนี้ อย่างไรก็ดี การเข้าร่วมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ถือเป็นการออมไว้ให้ลูกหลานเมื่อตนเองเสียชีวิตไปแล้ว และเป็นเครือข่ายความช่วยเหลือในชนบทที่มีอย่างกว้างขวาง

สำหรับในพื้นที่ที่มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เข้มแข็งในจังหวัดตราด แต่ละกลุ่มมีสมาชิกและมีเงินทุนอยู่ไม่น้อย จากการสัมภาษณ์พบว่า ในกลุ่มออมทรัพย์ขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง มีผู้สูงอายุเข้าร่วมจำนวนไม่มากนัก ประมาณ 20% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ผู้เข้าร่วมส่วนมากเป็นแรงงานวัยทำงานที่ยังสามารถสร้างรายได้ ทำให้กลุ่มนี้สามารถจัดสวัสดิการรายได้ให้ผู้สูงอายุได้ แต่การจัดสวัสดิการในลักษณะดังกล่าวจะมีข้อจำกัด เมื่อสมาชิกวัยแรงงานเข้าสู่วัยสูงอายุมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่การเติบโตของกลุ่มออมทรัพย์ก็ยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะสถานภาพของกลุ่ม เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในภาคราชการที่ออมกับสหกรณ์ออมทรัพย์ของหน่วยงานที่ยังมีหลักประกันและมีความมั่นคงได้ดีกว่า

8) กรณีศึกษาที่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร และเคยทำงานในภาคเอกชนรวมถึงผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสที่เป็นเพศเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีทรัพย์สินเป็นบ้านของตนเอง มีความสนใจผลิตภัณฑ์สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage) ในฐานะหลักประกันที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในบั้นปลาย แต่ที่ผ่านมาไม่เคยรับรู้ข้อมูลเรื่องสินเชื่อดังกล่าว

9) กรณีศึกษาที่เป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมีการวางแผนเตรียมการจัดการรายได้ไว้ล่วงหน้า เช่น เตรียมการออมตั้งแต่อายุ 40-50 ปี และลงทุนเพื่อหารายได้ (passive income) ในวันที่ไม่สามารถทำงานได้ ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในสินทรัพย์ประเภทหุ้น หรืออสังหาริมทรัพย์ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นว่า การให้ความรู้เรื่องการจัดการรายได้และทรัพย์สินจำเป็นต้องเตรียมการล่วงหน้าก่อนเกษียณอายุ ในขณะเดียวกันการให้ความรู้เพื่อเตรียมการก่อนเกษียณในหน่วยงานราชการที่ผู้สูงอายุเคยเข้าร่วม ให้ความสำคัญกับการเตรียมการทางด้านจิตใจเป็นหลัก แต่เรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจและรายได้กลับไม่ได้รับความสำคัญมากนัก ในทางกลับกันผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การทำงานในองค์กรขนาดเล็กในภาคเอกชน กลับไม่ได้รับความรู้หรือการเตรียมการดังกล่าว แต่จำเป็นต้องชวนหาความรู้เอง

4.6.3 ข้อจำกัดในการศึกษา

การสัมภาษณ์เรื่องการจัดการทรัพย์สิน จัดเป็นเรื่องที่อ่อนไหวมาก ผู้สูงอายุต้องไว้วางใจผู้สัมภาษณ์ จึงจะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ดังนั้น การหากรณีศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงจึงค่อนข้างมีอุปสรรค

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.1 สรุปผลการศึกษา

ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมสูงวัย การเตรียมพร้อมสำหรับการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและท้าทายทางด้านนโยบาย เนื่องจากความเชื่อมโยงกันระหว่างปัจจัยในหลายมิติของการดำรงชีพ ผู้สูงอายุ สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมไทยที่ผ่านมา ทำให้มีความกังวลว่าผู้สูงอายุอาจถูกทอดทิ้งและถูกละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงทางด้านการจัดการทรัพยากรและด้านการเงิน อย่างไรก็ตาม ในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุไทยยังมีค่อนข้างจำกัด ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับกลไกทางเลือกในการจัดการทรัพยากร โดยคำนึงถึงบริบททางด้านสังคมและปัจจัยต่างๆ เพื่อจะได้นำไปสู่ข้อเสนอ รูปแบบในการบริหารจัดการทรัพยากร และแนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการจัดการทรัพยากร ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ที่กำหนดนโยบาย สามารถเห็นภาพรวมของปัญหาผู้สูงอายุในมิติที่ครอบคลุมมากขึ้น นอกเหนือจากปัญหาด้านสุขภาพ และการละเมิดสิทธิทางด้านร่างกายต่างๆ ซึ่งจะนำมาสู่นโยบายสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุที่ครบถ้วนและเป็นรูปธรรม

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยทำการสำรวจข้อมูลใน 6 พื้นที่ทั่วประเทศ ได้แก่ กรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยใช้การศึกษาแบบเจาะจงพื้นที่ (purposive sampling) ซึ่งมีผู้นำเครือข่ายที่สามารถช่วยประสานความร่วมมือกับกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุได้ เพื่อแก้ปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรที่เป็นเรื่องที่ยืดหยุ่น แต่เพื่อลดปัญหาการลำเอียง (bias) ของการสุ่มตัวอย่างจึงได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากรายชื่อผู้สูงอายุที่ทางเครือข่ายได้จัดเตรียมไว้อีกหนึ่งชั้น โดยรวมลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจไม่แตกต่าง จากการลักษณะผู้สูงอายุที่สำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2560 ยกเว้น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีสัดส่วนของผู้หญิงและมีระดับการศึกษาที่สูงกว่า การศึกษายังใช้การวิเคราะห์ด้วยวิธี Logistic Regression เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุ สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ปรึกษามูลนิธิหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เพื่อคัดเลือกผู้สูงอายุเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ครอบคลุมทั้งด้านปัจจัยทางประชากรเบื้องต้น (เพศ และการจัดการทรัพยากรทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

สถานภาพสมรส) เศรษฐฐานะ (รายได้หลังเกษียณ และการถือครองทรัพย์สิน) และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุโดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแนวทางการวิเคราะห์

การจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุของการศึกษา ได้แบ่งออกเป็น 3 กระบวนการหลักคือ 1) การสะสมทรัพย์สิน (accumulating) หรือการออมเพื่อใช้ในยามเกษียณ 2) การรักษาและการใช้ทรัพย์สิน (storing, maintaining, or utilizing) 3) การมอบหรือส่งต่อทรัพย์สิน (transferring, donating, or bequeathing) ถึงแม้ว่าการศึกษานี้เน้นในเรื่องการจัดการดูแลและการใช้ทรัพย์สินในกระบวนการที่ 2 ก็ตาม แบบสอบถามประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะการอยู่อาศัย ความรู้ทักษะทางการเงิน (financial literacy) และความสามารถของกระบวนการคิด (cognitive ability) เครือข่ายทางสังคม ทักษะการตัดสินใจในการดำรงชีพ ปัญหาและความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน การจัดการทรัพย์สินแต่ละประเภท บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน ความต้องการทางเลือกรูปแบบต่างๆ ในการจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายและการกำกับดูแล

ผลการสำรวจ

การสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุช่วงอายุ 55 – 70 ปี จำนวน 1,091 ตัวอย่าง จาก 6 จังหวัด คือกรุงเทพฯ และปริมณฑล ราชบุรี ตรวดี อุบลราชธานี พะเยา และนครศรีธรรมราช โดยรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุมีความต้องการการจัดการทรัพย์สินในสัดส่วนที่ไม่สูงมากคือประมาณ 36% และปัญหาที่สำคัญของกระบวนการจัดการทรัพย์สินคือเรื่องการออมที่ไม่เพียงพอ รองลงมาคือการรักษาและการใช้ทรัพย์สิน และกระบวนการที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ การให้มรดกแก่ลูกหลาน โดยความต้องการและปัญหาในการจัดการทรัพย์สินมีลักษณะที่แตกต่างขึ้นอยู่กับการศึกษา ลักษณะการประกอบอาชีพ รวมทั้งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ เช่นผู้สูงอายุมีการศึกษาที่ค่อนข้างสูงและมีอาชีพรับราชการ การรักษาการใช้และการส่งมอบทรัพย์สินจะมีความสำคัญเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอิสระหรือมีรายได้ไม่สูง ความเพียงพอของการออมเป็นปัญหาที่สำคัญ

ทางด้านการสะสมทรัพย์สิน (accumulating) หรือการออมเพื่อใช้ในยามเกษียณของผู้สูงอายุนั้น มีเพียง 29.47% ของกลุ่มตัวอย่าง ที่มั่นใจว่ามีการออมที่เพียงพอในการดำรงชีพ และ 37.47% ให้ความสำคัญกับรายได้ที่มาจากลูกหลานเพื่อการดำรงชีพ ทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุสะสมไว้และให้ความสำคัญมากที่สุดคือบ้านที่อยู่อาศัย ประมาณ 70% ของผู้สูงอายุเป็นเจ้าของบ้านที่ตนเองอยู่อาศัย รองลงมาคือสินทรัพย์สภาพคล่อง เช่น เงินสด ทองคำ พระเครื่อง และเครื่องประดับ มีผู้สูงอายุค่อนข้างน้อยที่มีการลงทุนในหลักทรัพย์ทางการเงิน เช่น หุ้นสามัญ หรือกองทุน

สำหรับปัญหาในการดูแลรักษาและการใช้ทรัพย์สินของผู้สูงอายุ (storing, maintaining, or utilizing) จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถึงเกือบ 80% คิดว่าตนเองไม่มีปัญหาในการดูแลจัดการทรัพย์สิน 11% คิดว่ามีปัญหาแต่ไม่ใช่เรื่องที่สำคัญ มีเพียง 9% เท่านั้นที่มีปัญหาและคิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยผู้สูงอายุที่คิดว่ามีปัญหานั้น ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่สำคัญคือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สิน รองลงมาคือปัญหาทางด้านสุขภาพ และการถูกเอาเปรียบหรือฉ้อโกงจากบุคคลภายนอก มีเพียงส่วนน้อยไม่ถึง 4% เท่านั้น ที่เห็นว่าปัญหาสำคัญคือการถูกฉ้อโกงจากลูกหลาน

ในการจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่แต่ละประเภท ผู้สูงอายุส่วนมากจัดการด้วยตนเองเป็นหลัก หากมีปัญหาก็ปรึกษาผู้สมรสเป็นลำดับแรก รองลงมาคือลูกหลาน ถึงแม้จะคิดว่าลูกหลานมีความรู้มากกว่าก็ตาม ปัญหาที่เคยประสบที่สำคัญเป็นเรื่องการสูญหายสำหรับทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง เช่น เงิน ทองคำ และเครื่องประดับ และสภาพคล่องสำหรับที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ ส่วนทางด้านการถูกละเมิดเอาผลประโยชน์มีผู้สูงอายุ 7.5% ที่ตอบว่าเคยถูกยักยอกเอาผลประโยชน์สำหรับทรัพย์สินที่มีสภาพคล่อง และ 5% ที่ตอบว่าเคยถูกยักยอกเอาผลประโยชน์สำหรับบ้านที่อยู่อาศัย ส่วนที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัยมีเพียง 3% เคยถูกยักยอกเอาผลประโยชน์

ส่วนรูปแบบทางเลือกการบริการในการจัดการทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุมีความต้องการใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การให้คำปรึกษาเมื่อถูกคดโกง การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน และสินเชื่อจำนองย้อนกลับ (reverse mortgage) จากนั้นในลำดับถัดมาเป็นความต้องการ Trustee นอกจากนั้น ในเรื่องแนวทางในการกำกับดูแล พบว่าผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งคิดว่าไม่มีความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลเรื่องการจัดการทรัพย์สิน

ผลการวิเคราะห์ Logistic Regression

จากตัวแบบ Logistic Regression พบว่าลักษณะการประกอบอาชีพเป็นปัจจัยที่กำหนดความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน ผู้สูงอายุที่เคยหรือเป็นพนักงานเอกชน และผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินมากกว่าผู้ที่เคยหรือประกอบอาชีพอิสระอื่นๆ ความต้องการในการจัดการทรัพย์สินยังขึ้นกับการที่มีทรัพย์สินมากในระดับหนึ่ง และความต้องการนี้ยังขึ้นกับภาระหนี้สิน หากผู้สูงอายุมีภาระหนี้สินจะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น โดยทั่วไปไม่พบว่า ปัจจัยทางด้านรายได้ ค่าใช้จ่าย และสุขภาพตัวเอง มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน แต่เมื่อพิจารณาผลรวมของปัจจัยทั้งสอง (interaction term) พบผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีและมีการศึกษาปานกลาง มีความต้องการทางด้านการจัดการทรัพย์สินที่สูงขึ้น

นอกจากนั้น ไม่พบว่าปัจจัยทักษะความรู้ทางการเงิน และความสามารถของกระบวนการคิด มีผลต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ แต่ทักษะความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์ร่วมกับอายุของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าค่าเฉลี่ยและมีทักษะความรู้ทางการเงินดี จะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่ลดลง สะท้อนว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะทางการเงินดีได้มีการเตรียมการและจัดการทรัพย์สินไว้ค่อนข้างพร้อม และมีความมั่นใจว่าการเตรียมการนั้นเพียงพอเมื่อมีอายุมากขึ้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องจัดการทรัพย์สิน

สำหรับปัจจัยทางด้านเครือข่ายทางสังคม และทัศนคติความพึงพอใจในการดำรงชีพพบว่าผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในความสุขอยู่แล้ว จะมีความต้องการด้านการจัดการต่ำกว่า ซึ่งเป็นไปตามที่คาดไว้ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่ไม่คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือเลยจากเครือข่ายทางสังคม เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือภัยพิบัติ จะมีความต้องการด้านการจัดการที่ลดลง อย่างไรก็ตาม การตีความควรจะต้องมีความระมัดระวัง เนื่องจากผลการวิเคราะห์อาจมีปัญหาทางด้าน endogeneity ซึ่งการแก้ไขอาจต้องมีการสำรวจตัวแปรที่ใช้เป็น instrumental variable เพิ่มเติม ท้ายที่สุด ในการวิเคราะห์เพิ่มเติมของความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน โดยการแบ่งตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “มาก” และ “น้อย” พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “น้อย” มีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น เช่น ผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “น้อย” หากมีภาระรายจ่ายสำหรับบุตรหลานหรือญาติ จะมีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่สูงขึ้น ในขณะที่ปัจจัยนี้ไม่มีผลสำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สิน “มาก” และกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่านโยบายที่จะมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุควรมีการศึกษาในประเด็นนี้ให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

ผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกรณีศึกษาทั้ง 26 รายในพื้นที่ศึกษาเดียวกันกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มมีความต้องการและปัญหาในการจัดการทรัพย์สินที่ต่างกัน ผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ต้องการจัดการทรัพย์สินให้งอกเงย หรือการจัดสรรให้ทายาทในอนาคต ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ยังคงต้องการความรู้และได้รับคำปรึกษาเพื่อหาช่องทางการหารายได้เพิ่มจากทรัพย์สินที่มีอยู่ หรือหารายได้เพิ่มจาก passive income ในช่วงหลังเกษียณอายุ ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีความมั่นคงทางรายได้จะเข้าใจว่าการจัดการทรัพย์สินคือการหารายได้ให้เพียงพอรายจ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน กลุ่มนี้ยังต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดและติดอยู่ในขั้นของการแสวงหาทรัพย์สินมากกว่ารักษาและใช้ทรัพย์สิน

นอกจากนั้น ความต้องการการจัดการทรัพย์สินทางเลือดยังมีความแตกต่างเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย ดังเช่น กรณีศึกษาผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรและเคยทำงานในภาคเอกชน รวมถึงผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสที่เป็นเพศเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีทรัพย์สินเป็นบ้านของตนเอง มีความสนใจผลิตภัณฑ์สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (reverse mortgage) ในฐานะหลักประกันที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในบั้นปลาย แต่ที่ผ่านมา ไม่เคยรับรู้ข้อมูลเรื่องสินเชื่อดังกล่าว

สำหรับรูปแบบการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ณ ปัจจุบัน สามารถแบ่งเป็น 4 รูปแบบหลักๆ คือ 1) ผู้สูงอายุจัดการเอง มี 2 รูปแบบย่อยคือ (1) แบ่งให้บุตรหลานเป็นส่วนๆ โดยกันส่วนที่ตนเองใช้อย่างชีพ ออกมาอย่างชัดเจน และ (2) จัดการเองทั้งหมด โดยที่ยังไม่มีแผนจะแบ่งให้ลูกหลาน 2) จัดการร่วมกับบุตรหลานหรือบริหารแบบกงสี 3) บริหารในรูปกิจการธุรกิจ โดยกำหนดข้อตกลงในการคืนผลประโยชน์ให้แก่ตัวผู้สูงอายุ และครอบครัวที่ชัดเจน และ 4) ยกให้บุตรหลานจัดการทั้งหมด ส่วนใหญ่คือ ในกรณีที่ผู้สูงอายุยกทรัพย์สินให้และยังอาศัยอยู่กับบุตรหลาน บุตรหลานคนนั้นเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งรูปแบบสุดท้ายนี้พบปัญหามาก เนื่องจากผู้สูงอายุจะตกอยู่ในสถานะพึ่งพาสูง หากบุตรหลานไม่ดูแล หรือไม่มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้ ก็จะส่งผลกลับมาสู่คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในท้ายที่สุด

ทางด้านวัฒนธรรมในการจัดการทรัพย์สิน ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าเมื่อเปรียบเทียบกับรายภูมิภาค ไม่มีวัฒนธรรมเฉพาะในการจัดการทรัพย์สิน แต่พบว่าในกรณีครอบครัวผู้สูงอายุที่ทำธุรกิจการค้าในรูปแบบที่แตกต่างกันอาจมีรูปแบบการจัดการที่ต่างกัน กล่าวคือผู้สูงอายุที่ทำการค้าแบบดั้งเดิมจะใช้การบริหารแบบกงสี หรือยกให้ลูกหลานบริหารจัดการทั้งหมด ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ทำการค้าสมัยใหม่ใช้การบริหารกิจการในรูปแบบกิจการธุรกิจที่ชัดเจนกว่า

ท้ายที่สุด ในการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุไม่ไว้วางใจให้ “คนอื่น” นอกเหนือจากเครือญาติและครอบครัวมาช่วยจัดการทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐหรือเอกชน เหตุผลที่สำคัญคือการขาดความมั่นใจและไว้วางใจในระบบ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุส่วนมีความต้องการความรู้ในการจัดการทรัพย์สิน โดยองค์ความรู้ที่ต้องการและช่องทางในการถ่ายทอดความรู้นั้นแตกต่างกันไปตามกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและภูมิหลังทางอาชีพที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงอายุระดับล่างที่ไม่ได้ทำงาน หรือผู้สูงอายุในภาคเกษตรต้องการความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อแสวงหาทรัพย์สิน รวมถึงการออมเพื่อให้มีเงินพอใช้ในช่วงที่ไม่สามารถทำงานได้แล้ว ซึ่งสามารถปรับบทบาทของชมรมผู้สูงอายุในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในด้านนี้ได้ รวมถึงการพัฒนากลไกของชุมชนเพื่อจัดสวัสดิการด้านการออมให้กับผู้สูงอายุ 2) สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุระดับกลาง เช่น กลุ่มข้าราชการเกษียณที่มีเงินบำนาญ กลุ่มอดีตพนักงานบริษัทเอกชนที่มีเงินออม เป็นต้น เป็นกลุ่มที่พอมีความรู้เรื่องการจัดการทรัพย์สินเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ แต่องค์กร

ความรู้ที่ต้องการเพิ่มคือการจัดการทรัพย์สินหลังเกษียณเพื่อให้อยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีไปตลอดอายุขัยของตน โดยช่องทางสำคัญในการให้ความรู้แบบไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มข้าราชการเกษียณ กลุ่มเพื่อน กลุ่มสมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่เข้าร่วมในชมรมผู้สูงอายุแต่เข้าร่วมในกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ตามเครือข่ายของตนมากกว่า 3) กลุ่มผู้สูงอายุระดับบน เป็นกลุ่มที่มีฐานะดี ก็ยังต้องการการสนับสนุนความรู้เรื่องการจัดการทรัพย์สิน เช่น แนวทางในการจัดการทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพ แนวทางในการจัดการมรดก เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันขาดกลไกการให้ความรู้ดังกล่าว ส่วนช่องทางในการเข้าถึงและถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มนี้จะมีกลุ่มกิจกรรมเฉพาะ เช่น สมาคมแซ่ (กรณีคนจีน) กลุ่มโต๊ะแซ่ สมาคมนักธุรกิจ/สภาหอการค้า เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยชิ้นนี้เริ่มจากแนวคิดว่าการที่ไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจากการที่โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ประเทศไทยอาจมีความจำเป็นในการมีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ เช่น ทรัสตี (trustee) ที่ใช้กันในประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุเกี่ยวกับการละเมิดทางการเงินในการจัดการทรัพย์สินจากผู้ใกล้ชิดหรือคนในครอบครัว อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจเพื่อวิเคราะห์เชิงปริมาณและการสัมภาษณ์เชิงลึกทางคุณภาพ โดยรวมพบว่า บทบาทของสมาชิกในครัวเรือนมีความสำคัญในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุไทย เนื่องจากผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับความเชื่อถือไว้วางใจ (Trust) ผู้สูงอายุที่เคยถูกละเมิดภัยกยศทรัพย์สินมีสัดส่วนที่ต่ำ อย่างไรก็ตามความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน มีความแตกต่างกันระหว่างลักษณะของผู้สูงอายุทางด้านอาชีพ และระดับของการมีทรัพย์สิน การมีภาระหนี้สิน ดังนั้นนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ มีความจำเป็นที่ต้องมีความเข้าใจ กลไกและบทบาทสมาชิกครอบครัวในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ก่อนที่จะออกกฎหมายทางด้านนี้ นอกจากนั้น จากความแตกต่างกันทางด้านปัญหาและความต้องการทางด้านการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ นโยบายทางด้านนี้จึงไม่ควรเป็นลักษณะมาตรฐานเดียวที่กำหนดโดยส่วนกลางภาครัฐ

ถึงแม้ว่า นโยบายที่มีประสิทธิภาพทางด้านการจัดการทรัพย์สินควรได้รับการบูรณาการจากชุดการศึกษาที่เกี่ยวกับการดำรงชีพของผู้สูงอายุโดยรวม ทั้งทางด้านการทำงาน ภาวะสุขภาพ การอยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของชุมชนที่แตกต่างกันของเขตเมืองและชนบท แต่การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้เข้าใจสภาพการจัดการทรัพย์สินที่เป็นอยู่ และปัญหาความต้องการทางเลือกต่างๆ ในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ไม่ได้ถูกออกแบบให้ครอบคลุมเชิงลึกถึงความเชื่อมโยงของมิติต่างๆ ในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ อีกทั้งการได้มาของกลุ่มตัวอย่างได้พึ่งพาเครือข่ายชุมชนที่คณะผู้วิจัยมีความสัมพันธ์เป็นหลักเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการศึกษาเรื่องที่ย่อนไหว อย่างไรก็ตาม ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังต่อไปนี้

1. การใช้กลไกตลาดในการช่วยจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยปรับปรุงกลไกที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นแทนการที่ภาครัฐจะเข้าไปดำเนินการเอง

ถึงแม้ว่าการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ มีความต้องการการจัดการทรัพย์สินในสัดส่วนที่ไม่สูงมากคือประมาณหนึ่งในสาม ที่มีความต้องการทางด้านการจัดการทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม การสำรวจภายใต้โครงการวิจัยนี้ได้เสร็จสิ้นลงในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ระบาดของโรค COVID-19 ที่ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรง ซึ่งจะมีผลต่อรายได้ของผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อการทำงานและการประกอบอาชีพของลูกหลาน ซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้สูงอายุมีความคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือในยามเกษียณ การศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่หวังพึ่งพารายได้จากลูกหลานในการดำรงชีพหลังวัยเกษียณเป็นลำดับแรกมีสัดส่วนถึง 37.47% ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยยังส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มที่ต่ำลง ซึ่งจะทำให้เงินออมที่ผู้สูงอายุสะสมไว้ ไม่สามารถสร้างผลตอบแทนได้เพียงพอต่อการดำรงชีพในอนาคตในระยะยาวอีกด้วย สถานการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลให้การจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ท้าทายและมีความจำเป็นมากขึ้น

นอกจากนั้น วิกฤติดังกล่าวยังได้ส่งผลกระทบต่อภาระทางด้านการคลังของรัฐบาลที่ต้องปรับโครงสร้างและฟื้นฟูเศรษฐกิจทางด้านต่างๆ ทำให้รัฐบาลมีความสามารถทางด้านการคลังที่จำกัด ดังนั้น แนวนโยบายที่เหมาะสมในการช่วยจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในระยะสั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้กลไกทางด้านตลาดการเงินที่มีอยู่ให้สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ มากกว่านโยบายที่ภาครัฐจะเข้าไปดำเนินการเองทั้งหมด ซึ่งจะเป็นภาระทางด้านงบประมาณ ตลอดจนการดำเนินการของหน่วยงานรัฐที่มักไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากการที่ผู้สูงอายุอาจประสบกับปัญหาสภาพคล่องในการดำรงชีวิตในอนาคต หลังจากที่ได้รับเงินสะสมไว้ไม่เพียงพอดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความสนใจในเรื่องสินเชื่อ Reverse Mortgage ซึ่งเป็นกลไกทางด้านตลาดการเงินสูงเป็นลำดับที่ 3 (รองจากบริการให้คำปรึกษา) ในการจัดการทรัพย์สิน หลังจากที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับสินเชื่อนี้ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักสินเชื่อนี้ อีกทั้งยังพบว่าผู้สูงอายุอยู่อาศัยในบ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของถึง 70% จึงสะท้อนความเป็นไปได้ของการใช้กลไกทางตลาดการเงิน ในการแปลงสินทรัพย์ที่ไม่มีสภาพคล่องของผู้สูงอายุให้เป็นกระแสเงินเพื่อการใช้จ่ายดำรงชีพหากมีความจำเป็นได้ (home equity extraction) โดยที่ภาครัฐไม่ต้องเป็นผู้ที่รับภาระที่ต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้สูงอายุเพียงฝ่ายเดียว

หากแต่ภาครัฐควรมีนโยบายในการส่งเสริมเรื่อง Reverse Mortgage อย่างจริงจัง โดยการให้ความรู้กับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุทราบถึงทางเลือกนี้หากมีความจำเป็นในการดำรงชีวิต

นอกจากนั้น ภาครัฐควรปรับปรุงรูปแบบสินเชื่อให้หลากหลายมากขึ้น เช่น การให้วงเงิน (line of credit) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกสินเชื่อที่มีความเหมาะสมกับตนเองได้มากขึ้น และที่สำคัญภาครัฐควรพิจารณาการประกันสินเชื่อที่อยู่อาศัย (Mortgage Insurance) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถได้รับเงินงวดที่สูงขึ้นจากธนาคารเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ยังเป็นการจูงใจให้ธนาคารพาณิชย์เข้ามาแข่งขันให้บริการสินเชื่อประเภทนี้ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสินเชื่อได้ง่ายขึ้น ไม่ต้องพึ่งการให้บริการจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจของภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว ถึงแม้ว่าภาครัฐอาจต้องมีการสนับสนุนงบประมาณในการการประกันสินเชื่อที่อยู่อาศัย (Mortgage Insurance) แต่การสนับสนุนนี้เป็นลักษณะร่วมจ่าย (copay) กับผู้สูงอายุ ไม่ใช่ภาระของภาครัฐแต่ฝ่ายเดียว

2. การใช้ประโยชน์และความร่วมมือ (leverage) จากชุมชน

การศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ พบว่าผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่มีความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา ลักษณะการประกอบอาชีพ รวมทั้งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ จึงยืนยันว่าการออกกฎหมายหรือการส่งเสริมในลักษณะที่ใช้ได้กับทุกคน (One-size-fit-all Approach) จากส่วนกลางนั้น อาจไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับปัญหาทางการเงินของผู้สูงอายุ และส่งผลถึงความต้องการในการจัดการทรัพย์สินที่แตกต่างกัน ดังนั้นการคำนึงถึงบริบทของผู้สูงอายุ และจำแนกประเภทผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม (profile) เป็นเรื่องที่สำคัญและจะช่วยให้นโยบายมาตรการสนับสนุนการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ โดยในการขับเคลื่อนนโยบายทางด้านการจัดการทรัพย์สินผู้สูงอายุ จึงควรใช้ประโยชน์และความร่วมมือ (leverage) จากภาคชุมชนซึ่งมีความเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ดีกว่า

ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อย มีรายได้ที่ไม่แน่นอนและอยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีฐานะยากจน มีปัญหาสำคัญของการออมที่ไม่เพียงพอ กลุ่มตัวอย่างนี้มีการพึ่งพารายได้จากสวัสดิการภาครัฐที่สูง ดังนั้น แนวนโยบายในการช่วยเหลือประชากรกลุ่มนี้ควรเน้นที่การสร้างงาน การสร้างรายได้ การพัฒนาระบบสวัสดิการ และการส่งเสริมกิจกรรมการออมของผู้สูงอายุให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบัน และครอบคลุมไปจนถึงในช่วงที่ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานได้แล้ว โดยในส่วนของกรออมนั้น พบว่าผู้สูงอายุในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในชนบทมีการเข้าร่วมกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์อย่างแพร่หลาย ซึ่งกองทุนดังกล่าวเป็นรูปแบบการออมไว้ให้ทายาทหลังผู้สูงอายุเสียชีวิต ดังนั้น อาจมีการแนะนำรูปแบบกองทุนการออมเพิ่มเติมแก่ผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวที่คุ้นเคยกับการออมอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถมีเงินใช้ในยามเกษียณอายุได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ ในระยะยาวภาคีรัฐอาจพิจารณาการใช้ประโยชน์จากองค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สถาบันการเงินฐานราก กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มสวัสดิการในชุมชน เป็นต้น เพื่อช่วยเสริมระบบสวัสดิการของผู้สูงอายุโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท เนื่องจากสถาบันดังกล่าวเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ทำให้สามารถเข้าถึงภาคครัวเรือนในชุมชนได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากกว่าสถาบันการเงินในระบบหรือหน่วยงานภาครัฐ นโยบายที่สนับสนุนให้เครือข่ายเหล่านี้สามารถสร้างสวัสดิการของผู้สูงอายุในภาคชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การให้สถาบันระดับฐานรากและท้องถิ่นสามารถดำเนินการอย่างคล่องตัว และการลดการกำกับดูแลที่ไม่จำเป็นจากส่วนกลาง จะช่วยลดภาระทางด้านงบประมาณของภาครัฐที่มีจำกัดในปัจจุบันลงได้อีกด้วย

สำหรับผู้สูงอายุที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงและมีอาชีพรับราชการนั้น การศึกษาพบว่ามีเพียงส่วนน้อยของกลุ่มตัวอย่างนี้ที่เห็นว่าการออมไม่เพียงพอเป็นปัญหาที่สำคัญ ผู้สูงอายุเหล่านี้มีปัญหาด้านความเพียงพอในการดำรงชีพน้อย การดูแลรักษาและการใช้ทรัพย์สินของผู้สูงอายุ (storing, maintaining, or utilizing) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังนั้นสำหรับผู้สูงอายุเหล่านี้ กลไกในการให้ความรู้เกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ในการจัดการทรัพย์สิน การให้คำปรึกษาด้านการจัดการทรัพย์สิน จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้มากกว่า โดยอาจให้มีกลไกผ่านเครือข่ายหรือชมรมในพื้นที่เสริมกับกิจกรรมที่มีอยู่

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

จากผลการศึกษาที่พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการกลไกในการให้คำปรึกษาทั้งทางด้านปัญหาการถูกคดโกง และการจัดการทรัพย์สิน และยังพบว่าในปัจจุบันหากเกิดปัญหาในการจัดการทรัพย์สิน ผู้สูงอายุจะจัดการปัญหาด้วยตนเองหรือปรึกษาบุคคลในครอบครัว คือ คู่สมรส และลูกหลาน เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว อาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาหน่วยงานหรือรูปแบบในการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ที่กระจายอยู่ตามแหล่งต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อผู้สูงอายุหรือสมาชิกในครอบครัว จะได้สามารถมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการตัดสินใจได้ โดยการพัฒนาหน่วยงานหรือรูปแบบการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ตามหลักการของการจัดการความรู้ (knowledge management) นั้น อาจมีความแตกต่างกัน (Raudeliuniene et al. (2018)) แต่สามารถสรุปขั้นตอนที่สำคัญได้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 3.1. การรวบรวมข้อมูลความรู้ (knowledge acquisition) ด้านการจัดการทรัพย์สิน โดยขั้นตอนนี้อาจจะเริ่มจากมีหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือไม่ได้ดำเนินงานเพื่อแสวงหากำไรเชิงพาณิชย์ เช่น มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยทำหน้าที่รวบรวมองค์ความรู้ด้าน

การจัดการทรัพยากรทั้งในและต่างประเทศ สำหรับทรัพยากรประเภทต่างๆ เพื่อให้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้สูงอายุในการใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง

- 3.2. การเผยแพร่และแบ่งปันข้อมูลความรู้ (knowledge dissemination, knowledge sharing) ด้านการจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ทั้งการนำขึ้นสู่เว็บไซต์ที่ได้รับการออกแบบสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะให้มีการเข้าถึงและสืบค้นได้ง่าย รวมถึงการจัดอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยให้ตัวแทนชุมชนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างการรับรู้และนำไปเผยแพร่ต่อให้แก่สมาชิกในชุมชน
- 3.3. การใช้องค์ความรู้และพัฒนาองค์ความรู้ (knowledge use, knowledge creation and development) ด้านการจัดการทรัพยากร ได้แก่ การนำองค์ความรู้ไปใช้จริงในแต่ละชุมชนจนทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนนั้นๆ ซึ่งขั้นตอนนี้อาจเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการใช้ประโยชน์และความร่วมมือ (leverage) จากชุมชนดังที่ได้กล่าวข้างต้น เพื่อให้มีการเข้าถึงองค์ความรู้ได้แตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน

4. การจัดให้มีช่องทางการให้คำปรึกษาที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

นอกเหนือจากการพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรของผู้สูงอายุแล้ว หากผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นและต้องการคำปรึกษาปัญหาเมื่อถูกคดโกง หรือการจัดการทรัพยากรเป็นการเฉพาะ จึงควรมีช่องทางในการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ แต่จากการที่พบผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีการจัดการทรัพยากรไม่ว่าประเภทใดก็ตาม ด้วยตัวเองและลูกหลานเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องความไว้วางใจ (trust) และความต้องการเป็นส่วนตัว (privacy) ของผู้สูงอายุ ดังนั้นการสร้างช่องทางในการให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติทางด้านการเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุ การเข้าถึงช่องทาง ความไว้วางใจ และความต้องการเป็นส่วนตัวของผู้สูงอายุ

ช่องทางการให้คำปรึกษาอาจผ่านองค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่ มีทางเลือกที่เป็นไปได้ในปัจจุบัน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมให้แก่ข้าราชการผ่านหน่วยงานต้นสังกัดก่อนการเกษียณ การประสานความร่วมมือกับสำนักงานประกันสังคมสำหรับภาคเอกชนโดยเฉพาะองค์กรขนาดเล็ก และการติดต่อผ่านชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ หรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน สำหรับกลุ่มประชากรในชนบทและภาคเกษตรกรรม เป็นต้น การใช้ช่องทางผ่านองค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งมีความเข้าใจบริบทผู้สูงอายุและเข้าถึงได้ แต่มีข้อเสียในเรื่อง

เป็นส่วนตัว ดังนั้นการสร้างช่องทางในการให้คำปรึกษา เป็นเรื่องที่จะเอื้อต่ออ่อนและท้าทาย จำเป็นต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นนี้ให้ลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อให้สามารถมีนโยบายที่มีประสิทธิภาพ

อนึ่ง ในขณะนี้เทคโนโลยีได้พัฒนาอย่างรวดเร็วและมีต้นทุนที่ถูกลงมาก จึงเริ่มมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการให้คำปรึกษาทางการเงิน (D’Acunto, Prabhala, and Rossi, 2019) และทางด้านกฎหมาย (Surden, 2019) มากขึ้น ดังนั้นช่องทางการให้คำปรึกษาทางด้านการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักร (machine) ซึ่งสามารถทำให้ไม่ทราบตัวตน (anonymity) ได้ ในเรื่องนี้ควรพิจารณาศึกษาในรายละเอียดต่อไป

5. ควรเน้นกระบวนการทางกฎหมายที่มีอยู่และการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ

การศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง เห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการมีกฎหมายเฉพาะ ในการกำกับดูแลผู้ให้บริการจัดการทรัพย์สิน ภาครัฐอาจยังไม่มี ความจำเป็นที่ต้องออกกฎหมายเฉพาะด้านการจัดการทรัพย์สิน เช่น ทรัสตี เนื่องจากไม่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ แต่ภาครัฐควรเน้นการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เป็นธรรมและมีกระบวนการที่รวดเร็ว เนื่องจากผู้สูงอายุอาจไม่มีเวลาที่มากพอในการรอกการตัดสินใจของกระบวนการทางกฎหมายได้ จากการศึกษาในต่างประเทศได้ชี้ให้เห็นว่า การออกกฎหมายที่ขาดความเข้าใจ อาจไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้ นอกจากนั้น ในคุ้มครองปกป้องสูงอายุนั้น จำเป็นต้องมีความเข้าใจและคำนึงถึงความต้องการอิสระ และต้องการในการควบคุมการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุประกอบด้วย

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในรายละเอียดรูปแบบผู้ให้บริการที่ผู้สูงอายุยอมรับได้ การศึกษาพบว่าผู้สูงอายุเพียงประมาณ 10% หรือต่ำกว่าเท่านั้น ที่ยอมรับรูปแบบของผู้ให้บริการในรูปบุคคลหรือองค์กร โดยไม่จำเป็นต้องมีการกำกับดูแลโดยภาครัฐ ดังนั้นในการกำกับดูแลผู้ให้บริการทางด้านการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ในเบื้องต้นอย่างน้อยควรต้องมีการลงทะเบียน และให้มีการจดบันทึกรายการที่สำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถตรวจสอบได้หากต้องการ อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่เข้มงวดและเล็งผลเลิศจนเกินไป ในที่สุดอาจไม่มีผู้ปฏิบัติตามเลย

สุดท้าย โดยรวมการศึกษานี้ชี้ว่าผู้สูงอายุไม่ได้คิดว่าตนเองถูกเอาเปรียบหรือละเมิดทางด้านทรัพย์สินจากลูกหลานมาก ดังที่เป็นข่าวหรือจากการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษา ซึ่งอาจมีสาเหตุจากปัญหาทางด้าน selection bias แต่การศึกษากลับพบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ยังพึ่งพาผู้ที่ใกล้ชิดในครอบครัว คือคู่สมรสและลูกหลานในการจัดการทรัพย์สิน ดังนั้น นโยบายภาครัฐจึงไม่ควรให้ความสำคัญในการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองหรือออกข้อบังคับต่างๆ เป็นลำดับแรก แต่ควรเน้นการสนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางด้าน

ข้อมูลและองค์ความรู้ ในการจัดการทรัพย์สิน เพื่อให้ครัวเรือนสามารถเข้าถึงได้โดยผ่านองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนั้น จากการที่สมาชิกในครัวเรือนมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจการจัดการทรัพย์สินภายในครัวเรือนระหว่างผู้สูงอายุและลูกหลาน (transgenerational wealth management) เป็นเรื่องที่ควรได้รับการศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายและการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

บรรณานุกรม

- Acierno, Ron, Melba Hernandez-Tejada, Ananda Amstadter, Heidi Resnick, Kenneth Steve, Wendy Muzzy, and Dean Kilpatrick. 2009. Prevalence and Correlates of Emotional, Physical, Sexual, and Financial Abuse and Potential Neglect in the United States: The National Elder Mistreatment Study. *American journal of public health* 100(2): 292-297.
- Ageing in Emerging Markets Report. 2015. Emerging Markets Symposium (EMS), Green Templeton College, University of Oxford.
- Beach, Scott, Richard Schulz, Howard Degenholtz, Nicholas Castle, Jules Rosen, Andrea Fox, and Richard Morycz. 2010. Using Audio Computer-Assisted Self-Interviewing and Interactive Voice Response to Measure Elder Mistreatment in Older Adults: Feasibility and Effects on Prevalence Estimates. *Journal of official statistics* 26: 507-533.
- Benedict S.K. Koh, Olivia S. Mitchell, Susann Rohwedder. 2020. Beach, Scott & Schulz, Richard & Degenholtz, Howard & Castle, Nicholas & Rosen, Jules & Fox, Andrea & Morycz, Richard. (2010). Using Audio Computer-Assisted Self-Interviewing and Interactive Voice Response to Measure Elder Mistreatment in Older Adults: Feasibility and Effects on Prevalence Estimates. *Journal of official statistics*. 26. 507-533. *The Journal of the Economics of Ageing*, Forthcoming.
- Cai, J., De Janvry, A., and Sadoulet, E. 2015. Social Networks and the Decision to Insure. *American Economic Journal: Applied Economics*, 7(2), 81-108.
- Chokkanathan, Srinivasan and Alex Lee. 2005. Elder Mistreatment in Urban India: A Community Based Study. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 17(2): 45-61.
- Cole, Shawn, Thomas Sampson, and Bilal Zia. 2011. Prices or Knowledge? What Drives Demand for Financial Services in Emerging Markets? *The Journal of Finance*, 66(6): 1933-1967.

D’Acunto, Francesco, Nagpurnanand Prabhala, Alberto G. Rossi. 2019. The Promises and Pitfalls of Robo-Advising. *Review of Financial Studies* 32: 1983-2020.

Deane, Stephen. 2018. Elder Financial Exploitation: Why it is a concern, what regulators are doing about it, and looking ahead, Office of the Investor Advocate, U.S. Securities and Exchange Commission.

Dong, Xinqi, Melissa Simon, and Martin Gorbien. 2007. Elder Abuse and Neglect in an Urban Chinese Population. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 19: 79-96.

Feinstein, J. S., & Ho, C.-C. 2000. *Elderly Asset Management and Health: An Impirical Analysis*. Cambridge: National Bureau of Economic Research.

Finke, Michael, John Howe, and Sandra Huston. 2017. Old Age and the Decline in Financial Literacy. *Management Science* 63: 213-230.

Garre-Olmo, Josep, Xènia Planas-Pujol, Secundino López-Pousa, Dolors Canal, Antoni Vilà, and Joan Vilalta-Franch. 2009. Prevalence and Risk Factors of Suspected Elder Abuse Subtypes in People Aged 75 and Older. *Journal of the American Geriatrics Society* 57(5): 815-822.

Gilhooly, Mary, Gillian Dalley, Ken Gilhooly, Mary Sullivan, Priscilla Harries, Michael Levi, Deborah Kinnear, and Miranda Davies. 2016. Financial Elder Abuse Through the Lens of the Bystander Intervention Model. *Public Policy & Aging Report* 26: 5-11.

Gine, Xavier; Karlan, Dean; Ngatia, Muthoni. 2013. *Social networks, financial literacy and index insurance (English)*. Washington, DC; World Bank Group.

Gratton, Lynda and Andrew Scott. 2016. *The 100-Year Life: Living and Working in an Age of Longevity*. Bloomsbury Publishing.

- Harries, Priscilla, Miranda Davies, Ken Gilhooly, Mary Gilhooly, and Deborah Kinnear. 2014. Detection and Prevention of Financial Abuse against Elders. *Journal of Financial Crime* 21: 84-99.
- John Y. Campbell. 2016. Restoring Rational Choice: The Challenge of Consumer Financial Regulation. *American Economic Review* Vol. 106(5): 1-30.
- Kurrle, S. E., P. M. Sadler, and I. D. Cameron. 1992. Patterns of Elder Abuse. *Medical Journal of Australia* 157(10): 673-676.
- Lane, Tom. 2017. How does happiness relate to economic behaviour? A review of the literature. *Journal of Behavioural and Experimental Economics* 68: 62-78.
- Lusardi, Annamaria. 2012. Financial Literacy and Financial Decision-Making in Older Adults. *American Society on Aging. Generations*, Number 2 (8): 25-32.
- Lusardi and Mitchell. 2011. Financial literacy around the world: an overview. *Journal of Pension Economics & Finance*: 497-508.
- Naughton, Corina, Jonathan Drennan, Imogen Lyons, Attracta Lafferty, Pearl Treacy, Amanda Phelan, Anne O'Loughlin, and Liam Delaney. 2012. Elder Abuse and Neglect in Ireland: Results from a National Prevalence Survey. *Age and Ageing* 41: 98-103.
- O'Keeffe, Madeleine, Amy Hills, Melanie Doyle, Claudine McCreadie, Shaun Scholes, Rebecca Constantine, Anthea Tinker, Jill Manthorpe, Simon Biggs, and Bob Erens. 2007. UK Study of Abuse and Neglect of Older People Prevalence Survey Report. National Centre for Social Research.
- Peterson, Janey, David Burnes, Paul Caccamise, Art Mason, Charles Henderson, Martin Wells, Jacquelin Berman, Ann Cook, Denise Shukoff, Patricia Brownell, Mebane Powell, Aurora Salamone, Karl Pillemer, and Mark Lachs. 2014. Financial Exploitation of Older Adults: A

- Population-Based Prevalence Study. *Journal of general internal medicine* 29(12): 1615-1623.
- Pillemer, Karl, M. T. Connolly, Risa Breckman, R. Nathan Spreng, and Mark Lachs. 2015. Elder Mistreatment: Priorities for Consideration by the White House Conference on Aging. *The Gerontologist* 55(2): 320-327.
- Rabiner, Donna, David Brown, and Janet O’Keeffe. (2004). Financial Exploitation of Older Persons: Policy Issues and Recommendations for Addressing Them. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 16: 65-84.
- Raudeliuniene ,Jurgita, Vida Davidavičienė, Arturas Jakubavičius. 2018. Knowledge Management Process Model, <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01773979/document>
- Shane Frederick. 2005. Cognitive Reflection and Decision Making. *Journal of Economic Perspectives* 19: 25-42.
- Surden, Harry. 2019. Artificial Intelligence and Law: An Overview. *Georgia State University Law Review*, Volume 35 (4): 1305-1337.
- Setterlund D, Tilse C, Wilson J, McCawley A, Rosenman L (2007) Understanding financial elder abuse in families: the potential of routine activities theory. *Ageing Society* 27: 599–614.
- The MetLife Mature Market Institute, the National Committee for the Prevention of Elder Abuse, and the Center for Gerontology at Virginia Polytechnic Institute and State University. 2009. *Broken Trust: Elders, Family, and Finances*.
- The MetLife Mature Market Institute, the National Committee for the Prevention of Elder Abuse, and the Center for Gerontology at Virginia Polytechnic Institute and State University. 2011. *Crimes of Occasion, Desperation, and Predation against America’s Elders*.

- Tilse, C., Wilson J, Setterlund D, Rosenman L. 2007a. The new caring: financial asset management and older people. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 355-361.
- Tilse, C., Setterlund, D., Wilson, J. and Rosenman, L. 2007b. Managing the Financial Assets of Older People: Balancing Independence and Protection, *British Journal of Social Work* 37, 565-572.
- Tilse, C., Setterlund, D., Wilson, J. and Rosenman, L. 2005a. 'Minding the money: A growing issue for informal carers', *Ageing and Society*. 25: 215-27.
- Tilse, C., Setterlund, D., Wilson, J. and Rosenman, L. 2005b. Older people's assets: a contested site. *Aust J Ageing* 24 (S): S51-S56
- Whitman, Debra. 2015. Unsolved Mysteries in Aging Policy. *Public Policy & Aging Report* 25: 67-73.
- Wilson, J., Tilse, C., Chui W. H., Setterlund, D., Chan, H., and Woo J. 2013. "Chapter 5 Elder Financial Asset Management." *Aging in Hong Kong A Comparative Perspective*. Springer New York Heidelberg Dordrecht London. 93-114.
- จิราพร เกศพิชญวัฒนา. 2560. การศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุไทย. ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ณรรณ โพธิ์พัฒนชัย. 2561. มุมมองจากต่างประเทศเกี่ยวกับกฎหมายบริหารจัดการทรัพย์สินเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ.
- เดชา สังขวรรณ, ภาวนา พัฒนศรี, ญัฐพัชร สโรบล, เอกจิตรา คำมีศรีสุข, และ ธนิกานต์ ศักดาพร. 2559. การเข้าถึงและความพึงพอใจต่อบริการตามสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553. ได้รับการสนับสนุนจากกรมกิจการผู้สูงอายุ

แนวทางแก่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวง. 2559. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th /lifestyle /news_126637. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง โดนทำร้าย โกงทรัพย์สิน เร่งออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิ. 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.hfocus .org /content/2018/09/16314>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

ทำไม???ชอบหลอกลวงชนชรา. 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/ detail/14457>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

ผุดศาลาพิเศษขู่กันผู้สูงอายุจากกลุ่มมิฉาชีพ. 2562. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก https://www.innnews.co.th/regional-news/news_409949. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563)

พอพันธ์ อูยานนท์. 2560. *เศรษฐกิจอีสาน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์, นิวัฒน์ วงศ์ใหญ่ และเบญจมาศ เจริญสุขพลอยพล. (2557). รายงาน การศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการการคุ้มครองทางสังคม: การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท Golden time Printing จำกัด.

ภัทรพร คงบุญ. 2561. แนวทางเพื่อพัฒนาระบบคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

ภัยคนชราที่คาดไม่ถึง ถูกหลอกลวงโดนทรัพย์สินหมดตัว. 2560. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.dailynews.co.th/article/553193>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

ภูมิ มูลศิลป์ และคณะ. 2561. โครงการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งผู้ปกครองทรัพย์สิน ของผู้สูงอายุ.

มณีนัย ทองอยู่. 2546. *การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชาวนาอีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

มูลนิธิบูรณชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 2559. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ แนวทางการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม (CSR) / กิจกรรมเพื่อสังคม (SE) สำหรับผู้สูงอายุ. โครงการส่งเสริมความร่วมมือส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสังคมสำหรับผู้สูงอายุ. กรมกิจการผู้สูงอายุ

ยศ สันตสมบัติ. 2546. พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม. เชียงใหม่: บริษัท วิทอินดีไซน์ จำกัด.

วรเวชม์ สุวรรณระดา. 2558. โครงการวิจัยประเด็นบ้านาญพื้นฐานเพื่อการออกแบบระบบบ้านาญแห่งชาติ. ได้รับทุนสนับสนุนโดยแผนงานสร้างและจัดการความรู้เพื่อพัฒนาระบบและกลไกการพัฒนาสังคมสูงอายุอย่างมีคุณภาพ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.).

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558. โครงการการศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนผู้สูงอายุ. ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็ก สมบัติ, ณัฐพัชร สโรบล, และธนิกันต์ ศักดาพร. 2554. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนผู้สูงอายุ. ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนผู้สูงอายุ และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. 2557. การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศภายใต้กรอบพันธกรณีองค์การสหประชาชาติ : แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA). สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. 2557. การส่งเสริมการใช้มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นที่. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ศุภชัย ศรีสุชาติ, แก้วขวัญ ตั้งติพงศ์กุล, และอนิน อรุณเรืองสวัสดิ์. 2562. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ ตามนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม (E6). กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สสส. เผยผลสำรวจ ปี60 พงะ! พบผู้สูงอายุกว่า 700 คน ถูกหลอกจากสื่อดิจิทัล. 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.springnews.co.th/thailand/246925>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

เสกสรร เกียรติสุโขทัย และนราพงศ์ ศรีวิศาล. 2558. โครงการการศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อผู้สูงอายุ(ภายใต้แผนงานโครงการวิเคราะห์ความเพียงพอเพื่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุในชุมชน ปีงบประมาณ 2558). ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สันติ ถิรพัฒน์ และคณะ. 2560. โครงการวิเคราะห์ความเพียงพอของการออมเพื่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุในชุมชน: ระยะที่ 2. ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สันติ ถิรพัฒน์ และสุภารัตน์ ต้นทองศักดิ์กุล. 2560. โครงการสินเชื่อ Reverse Mortgage สำหรับผู้สูงอายุไทย. ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

สันติ ถิรพัฒน์ และ ดลชัย ละออนวล. 2562. โครงการการเข้าถึงการประกันภัยข้าวนาปี (Access to Rice Insurance). ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

สูงวัยเสี่ยงถูกละเมิด' สูง อายุ 60-69 ปี เสี่ยงถูกฉ้อโกงที่สุด. 2562. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/lifestyle /news_1359638. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, เล็ก สมบัติ, ณัฐพัชร สโรบล และธนิกานต์ ศักดาพร. 2554. การติดตามและประเมินผล การดำเนินงานของกองทุนผู้สูงอายุ. กองทุนผู้สูงอายุ และ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์ เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. 2557. การส่งเสริมการใช้มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นที่. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

อาวุธเล่นโซเซียลฯ ป้องกันเสียง เสียงมิจฉาชีพ. 2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/551718>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 เมษายน 2563).

ภาคผนวก

ตารางภาคผนวก 1ก ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ของตัวแปรเชิงปริมาณ

ตัวแปรเชิงปริมาณ	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. อายุ	1.000							
2. จำนวนสมาชิกครัวเรือน	-0.044	1.000						
3. อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน	-0.043	-0.365	1.000					
4. ความรู้ทางการเงิน	0.087	-0.024	-0.013	1.000				
5. ความสามารถกระบวนกรคิด	0.034	0.006	0.011	0.251	1.000			
6. สถานภาพการดำรงชีพ	0.065	0.035	0.052	0.033	0.006	1.000		
7. สถานภาพทางเศรษฐกิจ	0.053	0.018	0.047	0.000	0.038	0.409	1.000	
8. ความสุขโดยรวม	0.039	-0.007	0.070	0.047	0.038	0.651	0.450	1.000

ตารางภาคผนวก 1x ค่าสหสัมพันธ์ลำดับ (Rank Correlation) ของตัวแปรเชิงคุณภาพ

ตัวแปรเชิงคุณภาพ	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. ความต้องการจัดการทรัพย์สิน	1.000													
2. ช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย	-0.002	1.000												
3. การศึกษา	0.067	-0.010	1.000											
4. จำนวนสมาชิกครัวเรือน	-0.017	-0.008	-0.032	1.000										
5. อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน	0.063	-0.073	0.109	-0.187	1.000									
6. มีทรัพย์สิน “มาก”	0.097	0.034	0.182	0.073	0.078	1.000								
7. มีทรัพย์สิน “เพียงพอ”	0.119	0.008	0.140	0.048	0.088	0.710	1.000							
8. สุขภาพโดยทั่วไป	0.104	0.010	0.218	0.030	0.118	0.119	0.130	1.000						
9. รายได้	0.119	-0.019	0.491	-0.023	0.145	0.249	0.226	0.219	1.000					
10. รายจ่าย	0.151	0.011	0.398	0.066	0.088	0.252	0.188	0.191	0.557	1.000				
11. รายได้และรายจ่าย	-0.002	-0.017	0.222	-0.106	0.096	0.054	0.084	0.089	0.555	-0.284	1.000			
12. รายจ่ายเพื่อบุตรหลาน	0.088	-0.035	0.192	0.173	-0.030	0.088	0.096	0.110	0.242	0.301	-0.005	1.000		
13. รายจ่ายค่าน้ำประปา	0.155	-0.154	0.057	0.085	0.053	0.033	0.003	0.082	0.078	0.158	-0.050	0.161	1.000	
14. การช่วยเหลือจากลูกหลานหรือญาติพี่น้อง	-0.099	0.029	0.062	-0.030	-0.007	-0.064	-0.106	-0.055	-0.010	0.028	-0.014	0.062	-0.019	1.000

ตารางภาคผนวก 2: ผลการวิเคราะห์ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีทรัพยากร “มาก”

แสดงค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient: Coeff.) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) และค่าความน่าจะเป็น (P-value: P) ของสมการ Logistic Regression: $Prob(Y_i = 1) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}$ โดยที่ Y_i คือ ตัวแปรตาม (ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพยากร = 1 และไม่ความต้องการใช้ = 0) และ X_i คือ ตัวแปรอิสระ (รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4.2.1)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=673)			ตัวแบบที่ 2 (N=661)			ตัวแบบที่ 3 (N=661)			ตัวแบบที่ 4 (N=648)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล												
ช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย	-0.230	0.175	0.189	-0.108	0.182	0.553	0.490	0.392	0.212	0.545	0.402	0.175
เพศหญิง	-0.056	0.189	0.769	-0.030	0.195	0.878	-0.018	0.196	0.929	-0.033	0.202	0.871
มัธยมศึกษา	-0.074	0.342	0.828	-0.034	0.352	0.922	-0.044	0.354	0.902	-0.317	0.379	0.403
อนุปริญญาขึ้นไป	0.622	0.401	0.121	0.740	0.427	0.083 *	0.664	0.434	0.126	0.582	0.447	0.193
โสด/อยู่กับคู่สมรส	0.037	0.242	0.880	0.062	0.250	0.803	0.060	0.253	0.812	0.114	0.258	0.658
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	0.132	0.327	0.686	0.045	0.342	0.896	0.106	0.345	0.758	0.403	0.365	0.270
พนักงานเอกชน	0.355	0.286	0.215	0.338	0.294	0.250	0.321	0.295	0.275	0.411	0.307	0.181
เกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง	0.262	0.243	0.281	0.319	0.251	0.203	0.305	0.253	0.229	0.328	0.260	0.207
อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน	-0.054	0.306	0.860	0.065	0.323	0.840	0.075	0.324	0.817	0.137	0.335	0.682
สุขภาพดี	0.272	0.227	0.231	0.266	0.234	0.257	0.269	0.236	0.254	0.275	0.245	0.262
สุขภาพแย่	-0.086	0.414	0.834	-0.023	0.418	0.956	-0.096	0.420	0.819	-0.146	0.426	0.731
สุขภาพดี*มัธยมศึกษา	0.193	0.462	0.676	0.200	0.475	0.674	0.153	0.479	0.750	0.410	0.508	0.419
สุขภาพดี*อนุปริญญาขึ้นไป	-0.246	0.433	0.570	-0.289	0.447	0.518	-0.288	0.450	0.522	-0.254	0.463	0.583
สุขภาพแย่*มัธยมศึกษา	1.508	1.353	0.265	1.672	1.398	0.232	1.553	1.412	0.271	1.897	1.407	0.178

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=673)			ตัวแบบที่ 2 (N=661)			ตัวแบบที่ 3 (N=661)			ตัวแบบที่ 4 (N=648)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
สุขภาพแย่*อนุปรัชญาขึ้นไป	0.020	1.051	0.985	-0.208	1.080	0.847	-0.072	1.088	0.947	-0.271	1.133	0.811
รายได้และภาระค่าใช้จ่าย												
รายได้ มากกว่า รายจ่าย				-0.263	0.222	0.236	-0.282	0.223	0.206	-0.247	0.228	0.280
รายได้ น้อยกว่า รายจ่าย				0.263	0.215	0.222	0.278	0.219	0.203	0.363	0.227	0.110
มีรายจ่ายบุตรหลานหรือญาติ				0.095	0.179	0.596	0.102	0.181	0.573	0.067	0.188	0.723
มีภาระหนี้สิน				0.609	0.178	0.001 ***	0.601	0.180	0.001 ***	0.544	0.186	0.003 ***
ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด												
ความรู้ทางการเงิน							0.292	0.140	0.037 **	0.311	0.142	0.029 **
ความสามารถกระบวนการคิด							-0.177	0.170	0.298	-0.152	0.176	0.388
ความรู้ทางการเงิน*ช่วงอายุ							-0.440	0.197	0.026 **	-0.465	0.201	0.021 **
ความสามารถกระบวนการคิด*ช่วงอายุ							0.248	0.231	0.283	0.233	0.237	0.326
เครือข่ายสังคมและทัศนคติการดำรงชีวิต												
ได้รับความช่วยเหลือบ้าง										-0.245	0.208	0.239
ไม่คาดหวังความช่วยเหลือ										-0.926	0.270	0.001 ***
ความสุขโดยรวม										-0.127	0.044	0.004 ***
(Intercept)	-0.701	0.349	0.044 **	-1.109	0.386	0.004 ***	-1.464	0.459	0.001 ***	-0.223	0.592	0.707
Fixed Effect จังหวัด		ใช่				ใช่				ใช่		
Likelihood Ratio (LR)		28.292				46.616				52.514		
										72.258		

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=673)			ตัวแบบที่ 2 (N=661)			ตัวแบบที่ 3 (N=661)			ตัวแบบที่ 4 (N=648)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
<i>LR p-value</i>		0.103			0.004			0.003			0.000	
<i>Hosmer-Lemeshow (H-L)</i>		7.438			3.808			2.121			5.373	
<i>H-L p-value</i>		0.490			0.874			0.977			0.717	
<i>Pseudo R² (Cox and Snell)</i>		0.041			0.068			0.076			0.106	
<i>Pseudo R² (Nagelkerke)</i>		0.056			0.093			0.104			0.143	

หมายเหตุ: *** คือ $p < 0.01$, ** คือ $p < 0.05$ และ * คือ $p < 0.1$

ตารางภาคผนวก 3: ผลการวิเคราะห์ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีทรัพยากร “น้อย”

แสดงค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient: Coeff.) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: SE) และค่าความน่าจะเป็น (P-value: P) ของสมการ Logistic Regression: $Prob(Y_i = 1) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}$ โดยที่ Y_i คือ ตัวแปรตาม (ความต้องการในเรื่องการจัดการทรัพยากร = 1 และไม่ความต้องการใช้ = 0) และ X_i คือ ตัวแปรอิสระ (รายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 4.2.1)

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=335)			ตัวแบบที่ 2 (N=329)			ตัวแบบที่ 3 (N=329)			ตัวแบบที่ 4 (N=314)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล												
ช่วงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ย	0.461	0.280	0.100	0.537	0.291	0.065 *	0.681	0.610	0.264	0.827	0.650	0.204
เพศหญิง	-0.638	0.296	0.031 **	-0.615	0.305	0.044 **	-0.651	0.310	0.036 **	-0.643	0.324	0.047 **
มัธยมศึกษาขึ้นไป	-0.052	0.470	0.912	-0.113	0.480	0.813	-0.150	0.486	0.758	-0.204	0.490	0.678
โสด/อยู่กับคู่สมรส	0.300	0.374	0.423	0.539	0.398	0.175	0.534	0.400	0.182	0.418	0.413	0.311
รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	-0.369	0.735	0.616	-0.457	0.747	0.541	-0.420	0.764	0.583	-0.427	0.769	0.579
พนักงานเอกชน	0.554	0.483	0.252	0.623	0.505	0.217	0.757	0.518	0.144	0.662	0.522	0.205
เกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง	0.760	0.371	0.040 **	0.700	0.388	0.071 *	0.715	0.398	0.073 *	0.888	0.423	0.036 **
อัตราส่วนผู้มีรายได้ในครัวเรือน	0.678	0.487	0.164	0.714	0.500	0.153	0.690	0.506	0.173	0.794	0.525	0.131
สุขภาพดี	0.377	0.329	0.252	0.396	0.336	0.238	0.407	0.346	0.240	0.322	0.360	0.372
สุขภาพแย่	-1.170	0.674	0.083 *	-1.150	0.697	0.099 *	-1.109	0.701	0.113	-1.092	0.711	0.124
สุขภาพดี*มัธยมศึกษาขึ้นไป	-0.158	0.671	0.814	-0.124	0.688	0.857	-0.150	0.707	0.832	-0.084	0.731	0.908
สุขภาพแย่*มัธยมศึกษาขึ้นไป	1.005	1.614	0.533	0.922	1.733	0.594	1.074	1.674	0.521	0.935	1.713	0.585
รายได้และภาระค่าใช้จ่าย												
รายได้ มากกว่า รายจ่าย				-0.008	0.390	0.984	-0.075	0.402	0.853	-0.061	0.417	0.883

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=335)			ตัวแบบที่ 2 (N=329)			ตัวแบบที่ 3 (N=329)			ตัวแบบที่ 4 (N=314)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
รายได้ น้อยกว่า รายจ่าย				-0.109	0.368	0.767	-0.103	0.372	0.781	0.009	0.390	0.981
มีรายจ่ายบุตรหลานหรือญาติ				0.474	0.298	0.112	0.456	0.303	0.132	0.527	0.318	0.097 *
มีการะหนี้สิน				0.322	0.297	0.278	0.347	0.303	0.251	0.276	0.313	0.378
ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด												
ความรู้ทางการเงิน							-0.291	0.247	0.239	-0.264	0.269	0.327
ความสามารถกระบวนการคิด							0.039	0.300	0.897	0.184	0.312	0.556
ความรู้ทางการเงิน*ช่วงอายุ							0.012	0.335	0.971	-0.016	0.356	0.963
ความสามารถกระบวนการคิด*ช่วงอายุ							-0.312	0.412	0.450	-0.479	0.425	0.259
เครือข่ายสังคมและทักษะการดำรงชีวิต												
ได้รับความช่วยเหลือบ้าง										-0.255	0.373	0.495
ไม่คาดหวังความช่วยเหลือ										-0.182	0.442	0.680
ความสุขโดยรวม										-0.048	0.060	0.421
(Intercept)	-2.131	0.603	0.000 ***	-2.530	0.654	0.000 ***	-2.059	0.789	0.009 ***	-1.671	0.996	0.093 *
Fixed Effect จังหวัด		ใช่			ใช่			ใช่			ใช่	
Likelihood Ratio (LR)		56.325			62.136			66.711			63.770	
LR p-value		0.000			0.000			0.000			0.000	
Hosmer-Lemeshow (H-L)		4.560			9.679			16.979			9.644	
H-L p-value		0.803			0.288			0.030			0.291	

ตัวแปรอิสระ	ตัวแบบที่ 1 (N=335)			ตัวแบบที่ 2 (N=329)			ตัวแบบที่ 3 (N=329)			ตัวแบบที่ 4 (N=314)		
	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P	Coeff.	SE	P
<i>Pseudo R² (Cox and Snell)</i>	0.155			0.172			0.184			0.184		
<i>Pseudo R² (Nagelkerke)</i>	0.221			0.245			0.262			0.263		

หมายเหตุ: *** คือ $p < 0.01$, ** คือ $p < 0.05$ และ * คือ $p < 0.1$

ตารางภาคผนวก 3: เปรียบเทียบสัดส่วนผู้สูงอายุจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติและกลุ่มตัวอย่างของโครงการวิจัย

ผู้สูงอายุ	สำนักงานสถิติ*	ตัวอย่าง
ผู้หญิง	55	69
ผู้ชาย	45	31
สมรส	63	67
การศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี	5.3	12.6
มัธยมศึกษาและอนุปริญญา	8.6	20.1
ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	86.1	67.2
แหล่งรายได้จากลูกหลาน	34.7	37.5
แหล่งรายได้จากบำนาญ	5.9	13.5
สุขภาพดี และดีมาก	41.7	41.3
สุขภาพปานกลาง	43.2	51.7
สุขภาพแย่มาก	15.1	7.0
เจ้าของผู้สูงอายุและหรือคู่สมรส	81	71
อ่านเขียนได้	84	88

*การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560

เปรียบเทียบสัดส่วนผู้สูงอายุระหว่างกลุ่มตัวอย่างและสำนักงานสถิติ จะเห็นว่าโดยรวมมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่กลุ่มตัวอย่างของการศึกษานี้มีสัดส่วนผู้หญิงมีระดับการศึกษาที่สูงกว่าการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม สำนักงานสถิติแห่งชาติสำรวจผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ 60-69 ปี เป็นสัดส่วน 57.4% มีอายุ 70-79 ปี เป็นสัดส่วน 29% และ 80 ปีขึ้นไป มีสัดส่วน 13.6% แต่ในการศึกษานี้สำรวจผู้สูงอายุในช่วง 55-70 ปี โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ 55-60 ปี เป็นสัดส่วน 26.6% อายุ 61-65 ปี เป็นสัดส่วน 39.8% และอายุ 61-70 ปี เป็นสัดส่วน 33.5%

รายนามหน่วยงาน/เครือข่าย/ชมรม/สมาคม/กลุ่ม ผู้สูงอายุ

หน่วยงาน/เครือข่าย/ชมรม/สมาคม/กลุ่ม ผู้สูงอายุ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมกลุ่มตัวแทนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูลสมาชิกเพื่อใช้ในการสรุปตัวอย่าง ในแต่ละพื้นที่มีดังต่อไปนี้

จังหวัดนนทบุรี

1. ชมรมผู้สูงอายุการเคหะ ปากเกร็ด
2. ชมรมผู้สูงอายุตำบลบ้านใหม่ 2
3. ชมรมผู้สูงอายุตำบลคลองเกลือ 4
4. ชมรมผู้สูงอายุตำบลคลองเกลือ 2
5. ชมรมผู้สูงอายุไทยสมุทรตำบลบางพูด
6. ชมรมผู้สูงอายุตำบลบางตลาด 6

จังหวัดปทุมธานี

- 1..สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต
2. ชุมชมต่างๆ ในตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา ได้แก่ ชุมชนสราสินีวิลล์ 1 ชุมชนสราสินีวิลล์ 2 ชุมชนสิทธิพยากรณ์ ชุมชนซอยเย็นน้ำ ชุมชนพระสิทธิ์ และชุมชนซอย 39

จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1. ชุมชนต่างๆ ในเขตฝั่งธนบุรี ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนวัดประดิษฐาราม ศูนย์จตุรมิตร ชุมชนแก้ววิทยา ชุมชนมัธยมบ้านสมเด็จ ชุมชนสาส์นคีรีสุพรรณ

จังหวัดราชบุรี

1. สมาคมผู้สูงอายุและคลังปัญญาราชบุรี
2. สมาชิกโรตารีพลอย
3. ศูนย์ประสานงานภาคีพัฒนาจังหวัดราชบุรี
4. เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ ได้แก่ ตำบลโคกหม้อ อ.เมือง ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม
5. สมาคมข้าราชการบำนาญ บำนาญ กระทรวงสาธารณสุข สาขาจังหวัดราชบุรี
6. สำนักงานเหล่ากาชาด จังหวัดราชบุรี

จังหวัดอุบลราชธานี

1. ชมรมผู้สูงอายุสถานีกาชาด จ.อุบลราชธานี
2. สมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย สาขาจังหวัดอุบลราชธานี
3. สมาคมพลเมืองจิตอาสา

4. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
5. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ กลุ่มสมาชิกวัดท่าวังหิน กลุ่มสมาชิกวัดโรมันคาทอลิก กลุ่มสมาชิกวินยาลัยสารพัดช่าง กลุ่มสมาชิกลุ่มโพธิ์ทอง

จังหวัดพะเยา

1. ชมรมผู้สูงอายุจังหวัดพะเยา
2. ชมรมผู้สูงอายุอำเภอเชียงม่วน
3. มรมผู้สูงอายุ อำเภอเชียงคำ
4. ชมรมผู้สูงอายุอำเภอจุน
5. ชมรมสูงอายุอำเภอดอกคำใต้
6. ชมรมผู้สูงอายุอำเภอภูพานยาว
7. ชมรมผู้สูงอายุอำเภอภูซาง
8. ชมรมผู้สูงอายุ อำเภอแม่ใจ
9. ชมรมผู้สูงอายุ อำเภอปง

จังหวัดตราด

1. ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลตะปอน
2. ชมรมผู้สูงอายุ บ้านเกวียนหัก
3. สมาพันธ์เกษตรกรรมยั่งยืนตราด
4. สภาองค์กรชุมชนต.หนองเสม็ด
5. สมาคมพลเมืองจิตอาสา
6. ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้านอำเภอเขาสมิง
7. เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดตราด
8. ชมรมผู้สูงอายุตำบลขำราก
9. เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ จังหวัดตราด
10. ศูนย์ประสานงานภาคีพัฒนาจังหวัดตราด

จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตวัดป่ายาง ประกอบด้วย กลุ่มมหาชัย
กลุ่มบ้านสวนปราง กลุ่มบ้านเขาโพธิ์ กลุ่มวัดป่ายาง
2. สมาคมพลเมืองจิตอาสา

โครงการวิจัยย่อยที่ 1: การจัดการทรัพยากรเส้นทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย:ภาพถ่าย
การจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจังหวัดนนทบุรี

วันที่ 14 กันยายน 2562 และ วันที่ 21-22 กันยายน 2562

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 11-13 ตุลาคม 2562

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจังหวัดราชบุรี

วันที่ 19-21 ตุลาคม 2562

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจังหวัดพะเยา

วันที่ 19-21 ตุลาคม 2562

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ 6-7 พฤศจิกายน 2562

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเทศบาลเมืองคูคต

จังหวัดปทุมธานี

วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2563

จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเขตธนบุรี

จังหวัดกรุงเทพฯ

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2563

เอกสารแนะนำสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัย: การสำรวจด้วยแบบสอบถาม

1. ชื่อโครงการวิจัย การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย (Alternative Asset Management for Thai Elderly) ภายใต้แผนงานวิจัย: การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย (The Study of Asset Management for Thai Elderly)

2. ชื่อผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธีรพัฒน์ ตำแหน่ง หัวหน้าโครงการ

ชื่อผู้วิจัย ดร.สุภารัตน์ ตันทองศักดิ์กุล , ดร.นราพงศ์ ศรีวิศาล, อ.ปัทมาศ ผดุงชอบ,

ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, ดร.มนทกานต์ ฉิมมามี

ตำแหน่ง ผู้ร่วมวิจัย

3. สถานที่ปฏิบัติงาน

- กรุงเทพฯ และปริมณฑล
- ภาคกลาง: จังหวัดราชบุรี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคเหนือ: จังหวัดพะเยา และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดอุบลราชธานี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคใต้: จังหวัดนครศรีธรรมราช และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคตะวันออก: จังหวัดตราด และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง

หมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร/โทรศัพท์เคลื่อนที่/ที่ติดต่อได้สะดวก

- โทรศัพท์ที่ทำงาน 022185691#17
- โทรศัพท์เคลื่อนที่ 087-5509526
- โทรสาร 02-2185676

4. เนื้อหาสาระของโครงการและความเกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมการวิจัย ได้แก่

4.1 เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาวิจัย

เนื่องจากการศึกษาก่อนหน้าพบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยจำนวนหนึ่งถูกละเมิดสิทธิในด้านการจัดการทรัพย์สิน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงกำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพย์สินในขณะนี้ เพื่อกำกับดูแลการบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคล ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวสามารถเป็นทางเลือกและมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ และความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับกลไกทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน โดยคำนึงถึงบริบททางด้านสังคมหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนการกำกับดูแลเบื้องต้นสำหรับกลไกทางเลือก

4.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

- เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- เพื่อประเมินความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการ และรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทต่างๆ
- เพื่อศึกษาแนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคม.)

4.3 วิธีการศึกษาวิจัยโดยสังเขป

การศึกษานี้ จะทำการสืบค้น/รวบรวม/สังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey) ซึ่งจะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนรวมไม่น้อยกว่า 900 คน ในช่วงอายุ 55-70 ปี โดยผ่านเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์หรือชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น และเพื่อให้ครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีผลต่อแนวคิดและความต้องการในการบริหารจัดการทรัพย์สิน โครงการวิจัยนี้จะทำการเก็บข้อมูล 6 พื้นที่ ดังต่อไปนี้คือ กรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคกลาง: จังหวัดราชบุรี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง ภาคเหนือ: จังหวัดพะเยา และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดอุบลราชธานี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง ภาคใต้: จังหวัดนครศรีธรรมราช และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง ภาคตะวันออก: จังหวัดตราด และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง

การคัดเลือกตัวอย่างเพื่อทำการสำรวจในแต่ละพื้นที่ จะทำการสุ่มจากรายชื่อผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุหรือเครือข่ายชุมชน ตามที่ผู้ประสานงานในแต่ละพื้นที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ได้ตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยกว่า 150 คน¹ ในแต่ละพื้นที่ จากนั้นจะนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สำหรับการสำรวจของแต่ละพื้นที่ โดยใช้ “แบบสำรวจความคิดเห็น โครงการวิจัยการจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย (Alternative Asset Management for Thai Elderly)” ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่

ส่วน ก : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วน ข : ความรู้เกี่ยวกับการเงินส่วนบุคคล

ส่วน ค : ประสิทธิภาพเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สิน

ส่วน ง : เครือข่ายทางสังคม

ส่วน จ : ความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน

รวมจำนวนคำถามทั้งสิ้น 73 ข้อ

4.4 ระยะเวลาที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยต้องเกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย

ผู้เข้าร่วมวิจัยจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง ในการให้ข้อมูลผ่านแบบสำรวจความคิดเห็น

4.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

โครงการวิจัยนี้อาจจะไม่มีประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตรง แต่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยรวม เนื่องจากทำให้ทราบรูปแบบทางเลือกในการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญเบื้องต้นและแนวทางสำหรับการกำหนดนโยบาย หรือหลักเกณฑ์/กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

4.6 ความเสี่ยงหรือความไม่สบายทุกประการที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมการวิจัยในการเข้าร่วมการศึกษา หรือความเสี่ยงทางร่างกาย จิตใจ และผลกระทบทางสังคม

การศึกษานี้ ไม่มีความเสี่ยงทางด้านร่างกาย แต่อาจจะมีความเสี่ยงด้านจิตใจหรือสังคม เพราะผู้เข้าร่วมวิจัยอาจไม่มีอิสระในการตัดสินใจเข้าร่วมเนื่องจากความเกรงใจผู้นำชุมชน ทั้งนี้สามารถป้องกันแก้ไขได้ โดยผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดทั้งกระบวนการ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน/ผู้ประสานงาน

¹ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์รวมไม่น้อยกว่า 900 ตัวอย่าง คณะผู้วิจัยจะทำการสำรวจผู้สูงอายุประมาณ 180 คน ในแต่ละพื้นที่ การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

4.7 ขอบเขตการดูแลรักษาความลับของข้อมูลต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมการวิจัย

คณะผู้วิจัยจะป้องกันการรั่วไหลของข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. มีการจำกัดข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคล (Identifier) โดยในแบบสำรวจความคิดเห็นที่ใช้ จะไม่มีการบันทึกชื่อ นามสกุล และที่อยู่ของผู้ให้ข้อมูล จะมีเพียงแต่รหัสของผู้ให้ข้อมูลซึ่ง มีเพียงนักวิจัยในโครงการวิจัยเท่านั้นที่สามารถเชื่อมโยงรหัสดังกล่าวกับผู้ให้ข้อมูลได้
2. บันทึกข้อมูลในกระดาษซึ่งจะถูกจัดเก็บในที่ปลอดภัย และจำกัดให้มีเพียงแค่นักวิจัยในโครงการวิจัยนี้เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้
3. เก็บข้อมูลในคอมพิวเตอร์ที่ต้องใช้รหัส (password) ในการเข้าถึงข้อมูล

4.8 การตอบแทนชดเชยแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ค่าตอบแทนในการตอบแบบสำรวจความคิดเห็น 300 บาทต่อคน และค่าชดเชยค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามความเหมาะสมแต่ไม่เกิน 200 บาทต่อคน โดยมีการตอบแบบสำรวจ 1 ครั้งต่อคน

4.9 ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถอนตัวจากโครงการวิจัยได้ทุกเมื่อ

หากผู้เข้าร่วมเกิดความไม่สะดวกใจในการตอบคำถามหรือแบบสำรวจ ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลหรือยกเลิกระหว่างการเข้าร่วมได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แต่จะได้รับเพียงค่าชดเชยค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามความเหมาะสมแต่ไม่เกิน 200 บาทต่อคน คณะผู้วิจัยจะแจ้งข้อมูลนี้ต่อผู้เข้าร่วมการวิจัย และเขียนคำชี้แจงในแบบสอบถามด้วย

4.10 ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของนักวิจัยที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถติดต่อได้สะดวก ทั้งในและนอกเวลาราชการ กรณีมีเหตุจำเป็นหรือฉุกเฉิน

ดร.นราพงศ์ ศรีวิศาล ภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330 โทร 087-550-9526

4.11 ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่ผู้วิจัยสามารถติดต่อได้ กรณีต้องการสอบถามสิทธิหรือมีข้อร้องเรียน

อาคาร 8 ชั้น 7 ห้อง 702 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์
ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0-2591-3876, 0-2591 3517 โทรสาร 0-2591-4125

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ

สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคณ.)

ใบยินยอมจากความเข้าใจองแท้: การสำรวจด้วยแบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย (Alternative Asset Management for Thai Elderly) ภายใต้แผนงานวิจัย: การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย (The Study of Asset Management for Thai Elderly)

วันที่ทำยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมให้ทำการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยโดยละเอียด และมีความเข้าใจดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยข้าพเจ้ายินยอมให้สัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่ทางโครงการวิจัยฯ จัดทำขึ้น ทั้งนี้การเก็บข้อมูลจะจัดทำ ณ สถานที่ใกล้เคียงที่ข้าพเจ้าเดินทางได้สะดวก โดยจัดเก็บข้อมูลจำนวน 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1.30 ชั่วโมง และผู้วิจัยรับรองว่า จะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้น จนข้าพเจ้าพอใจ

ข้าพเจ้า มีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้โดยสมัครใจ และการบอกเลิกการเข้าร่วมวิจัยนี้ จะไม่มีผลต่อสิทธิทางกฎหมายของข้าพเจ้า

ผู้วิจัยรับรองว่า จะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัย หรือการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้มีส่วนที่เกี่ยวกับการสนับสนุนและกำกับดูแลการวิจัย

ในกรณีต้องการสอบถามข้อสงสัยเพิ่มเติม สามารถติดต่อได้ที่ ดร. นราพงศ์ ศรีวิศาล ภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330 โทร 022185691#17 โทรสาร 02-2185676 และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ ที่อยู่ สำนักพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคม.) อาคาร 8 ชั้น 7 ห้อง 702 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0-2591-3876, 0-2591 3517 โทรสาร 0-2591-4125

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว มีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้าไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แต่ผู้วิจัยได้อ่านข้อความในใบยินยอมนี้ และได้อธิบายและตอบคำถามให้แก่ข้าพเจ้าฟังจนเข้าใจดีแล้วข้าพเจ้าจึงได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 07 ส.ค. 2562
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ. คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ. สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคม.)
การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย 142

เอกสารแนะนำสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัย: การสัมภาษณ์เชิงลึก

1. ชื่อโครงการวิจัย การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย (Alternative Asset Management for Thai Elderly) ภายใต้แผนงานวิจัย: การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย (The Study of Asset Management for Thai Elderly)

2. ชื่อผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธิรพัฒน์
ตำแหน่ง หัวหน้าโครงการ

ชื่อผู้วิจัย ดร.สุภารัตน์ ตันทนงศักดิ์กุล , ดร.นราพงศ์ ศรีวิศาล, อ.ปณิธมาศ ผดุงชอบ,
ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, ดร.มนทกานต์ ฉิมมามี
ตำแหน่ง ผู้ร่วมวิจัย

3. สถานที่ปฏิบัติงาน

- กรุงเทพฯ และปริมณฑล
- ภาคกลาง: จังหวัดราชบุรี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคเหนือ: จังหวัดพะเยา และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดอุบลราชธานี และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคใต้: จังหวัดนครศรีธรรมราช และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง
- ภาคตะวันออก: จังหวัดตราด และ/หรือจังหวัดใกล้เคียง

หมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร/โทรศัพท์เคลื่อนที่/ที่ติดต่อได้สะดวก

- โทรศัพท์ที่ทำงาน 022185691#17
- โทรศัพท์เคลื่อนที่ 087-5509526
- โทรสาร 02-2185676

07 ส.ค. 2562
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
สถาบันพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (สอผ.)

4. เนื้อหาสาระของโครงการและความเกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมการวิจัย ได้แก่

4.1 เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาวิจัย

เนื่องจากการศึกษาก่อนหน้าพบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยจำนวนหนึ่งถูกละเมิดสิทธิในด้านการจัดการทรัพย์สิน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงกำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทรัพย์สินในขณะนี้ เพื่อกำกับดูแลการบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคล ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวสามารถเป็นทางเลือกและมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างแท้จริง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ และความต้องการของผู้สูงอายุเกี่ยวกับกลไกทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน โดยคำนึงถึงบริบททางด้านสังคมหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนการกำกับดูแลเบื้องต้นสำหรับกลไกทางเลือก

4.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

- เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- เพื่อประเมินความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการ และรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทต่างๆ

การจัดการทรัพย์สินที่ศึกษาเป็นทางเลือกในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ 143

4.3 วิธีการศึกษาวิจัยโดยสังเขป

การศึกษานี้ จะทำการสืบค้น/รวบรวม/สังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ รวมถึงการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หรือจัดอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันด้านสถานะการทำงาน รายได้ การถือครองทรัพย์สินและภูมิหลังภูมิศาสตร์ ซึ่งการสัมภาษณ์จะเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญในการตอบคำถามและช่วยอธิบายเหตุผล (Why) และเงื่อนไขปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (How) กับทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุที่มีความหลากหลาย

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้สูงอายุอย่างน้อย 20 คน ซึ่ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขออนุญาตก่อนทำการบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ทุกครั้ง และหากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลในช่วงใดก็สามารถแจ้งให้ผู้วิจัยหยุดการบันทึกเสียงได้ทันที หลังจากถอดไฟล์เสียงและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้วจะทำลายไฟล์เสียงดังกล่าวทั้งหมด

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกรณีศึกษาหรือผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพมีดังนี้

อาชีพก่อนเกษียณ	รายได้หลังเกษียณ	ภูมิหลังทางภูมิศาสตร์	การถือครองทรัพย์สิน
1. รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	1. มีรายได้ที่มั่นคง (Secure Passive Income) เช่น บำนาญรายเดือน	ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก	บ้าน/ที่ดิน เงินออม ทรัพย์สินประเภท อื่นๆ
2. แรงงานในระบบ (พนักงาน บริษัทเอกชน)	2. มีรายได้จำนวนหนึ่ง (Insecure Passive Income) เช่น บำนาญ	ภาคกลาง รวมกรุงเทพฯ และปริมณฑล	
3. แรงงานนอก ระบบ/แรงงานภาค เกษตร	3. ไม่มีรายได้ที่มั่นคง		

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยจะคัดเลือกกรณีศึกษา โดยคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เพศของผู้สูงอายุ และลักษณะครอบครัวของผู้สูงอายุด้วย (เช่น ผู้สูงอายุที่มีครอบครัว/ไม่มีครอบครัว)

4.4 ระยะเวลาที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยต้องเกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย

ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง จะใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อหนึ่งกรณีศึกษา หากไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามแนวทางการสัมภาษณ์ อาจจำเป็นต้องขอสัมภาษณ์กรณีศึกษาอีกครั้งหนึ่ง

4.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

โครงการวิจัยนี้อาจจะไม่มีประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตรง แต่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมเนื่องจากทำให้ทราบรูปแบบทางเลือกในการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญเบื้องต้นและแนวทางสำหรับการกำหนดนโยบาย หรือหลักเกณฑ์/กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

4.6 ความเสี่ยงหรือความไม่สบายทุกประการที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมการวิจัยในการเข้าร่วมการศึกษา หรือความเสี่ยงทางร่างกาย จิตใจ และผลกระทบทางสังคม

การศึกษานี้ ไม่มีความเสี่ยงทางด้านร่างกาย แต่อาจจะมีความเสี่ยงด้านจิตใจหรือด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม หากผู้เข้าร่วมวิจัยรู้สึกไม่มีอิสระในการตัดสินใจเข้าร่วมเนื่องจากความเกรงใจผู้นำชุมชน ทั้งนี้สามารถป้องกันแก้ไขได้ โดยผู้เข้าร่วมวิจัยสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดทั้งกระบวนการ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน/ผู้ประสานงาน

4.7 ขอบเขตการดูแลรักษาความลับของข้อมูลต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมการวิจัย

คณะผู้วิจัยจะป้องกันการรั่วไหลของข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. มีการจำกัดข้อมูลที่สามารถระบุตัวบุคคล (Identifier) โดยจะไม่มีการบันทึกชื่อ นามสกุล และที่อยู่ของผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์
2. หลังจากถอดไฟล์เสียงจากการสัมภาษณ์และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว จะทำลายไฟล์เสียงดังกล่าวทั้งหมด

4.8 การตอบแทนชดเชยแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ค่าตอบแทนในการให้สัมภาษณ์เชิงลึก 1,000 บาทต่อคน โดยมีจำนวนครั้งที่มาพบนักวิจัยเพื่อสัมภาษณ์ 1 ครั้ง

4.9 ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถอนตัวจากโครงการวิจัยได้ทุกเมื่อ

คณะผู้วิจัยจะแจ้งต่อผู้เข้าร่วมการวิจัยก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ และระบุไว้ในเอกสารใบยินยอมการเข้าใจอย่างทอ้งแท้ หากผู้เข้าร่วมเกิดความไม่สะดวกใจในการตอบคำถามผู้เข้าร่วมสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลหรือยกเลิกกระหว่างการเข้าร่วมได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

4.10 ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของนักวิจัย หรือผู้อื่นที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยสามารถติดต่อได้สะดวก ทั้งในและนอกเวลาราชการ กรณีมีเหตุจำเป็นหรือฉุกเฉิน

ดร.นราพงศ์ ศรีวิศาล ภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330 โทร 087-550-9526

4.11 ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่ผู้วิจัยสามารถติดต่อได้ กรณีต้องการสอบถามสิทธิหรือมีข้อร้องเรียน

อาคาร 8 ชั้น 7 ห้อง 702 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0-2591-3876, 0-2591 3517 โทรสาร 0-2591-4125

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
สภาบัณฑิตวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิการวิจัยในมนุษย์ (สทว.)

ใบยินยอมจากความเข้าใจต่อแก่: การสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย (Alternative Asset Management for Thai Elderly) ภายใต้แผนงานวิจัย: การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย (The Study of Asset Management for Thai Elderly)

วันที่ให้คำยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ก่อนที่จะลงนามในใบยินยอมให้ทำการวิจัยนี้ ข้าพเจ้าได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยโดยละเอียด และมีความเข้าใจดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ โดยข้าพเจ้ายินยอมให้สัมภาษณ์เชิงลึกกับทางโครงการฯ ซึ่งจะเก็บข้อมูลที่บ้านของกลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ใกล้เคียงที่ข้าพเจ้าเดินทางได้สะดวก โดยจะเก็บข้อมูลจำนวน 1 ครั้งครั้งละประมาณ 1-2 ชั่วโมง และผู้วิจัยยินดีจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบัง ซ่อนเร้น จนข้าพเจ้าพอใจ

ข้าพเจ้า มีสิทธิที่จะบอกเลิกการเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้โดยสมัครใจ และการบอกเลิกการเข้าร่วมวิจัยนี้ จะไม่มีผลต่อสิทธิทางกฎหมายของข้าพเจ้า

ผู้วิจัยรับรองว่า จะเก็บข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าเป็นความลับ และจะเปิดเผยได้เฉพาะในรูปที่เป็นสรุปผลการวิจัย หรือการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้มีส่วนที่เกี่ยวกับการสนับสนุนและกำกับดูแลการวิจัย

ในกรณีต้องการสอบถามข้อสงสัยเพิ่มเติม สามารถติดต่อได้ที่ ดร. นราพงศ์ ศรีวิศาล ภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330 โทร 022185691#17 โทรสาร 02-2185676 และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ ที่อยู่ สำนักพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคม.) อาคาร 8 ชั้น 7 ห้อง 702 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ถนนติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทรศัพท์ 0-2591-3876, 0-2591 3517 โทรสาร 0-2591-4125

ข้าพเจ้าได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว มีความเข้าใจดีทุกประการ และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้าไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แต่ผู้วิจัยได้อ่านข้อความในใบยินยอมนี้ และได้อธิบายและตอบคำถามให้แก่ข้าพเจ้าฟังจนเข้าใจดีแล้วข้าพเจ้าจึงได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

ลงนาม.....ผู้ยินยอม วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ลงนาม.....พยาน วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ 146 (สคม.)

โครงการวิจัย
การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย
(Alternative Asset Management for Thai Elderly)
ภายใต้แผนงานวิจัย: การศึกษาการจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุไทย
(The Study of Asset Management for Thai Elderly)

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้สูงอายุ 55 – 70 ปี

วัตถุประสงค์	แนวคำถาม
1. ทำความเข้าใจภูมิหลังช่วงก่อนเกษียณอายุการทำงาน ด้านการทำงาน (อาชีพหลัก, อาชีพรอง) แหล่งที่มาของรายได้ (active และ passive income) วิถีหา สละสล และบริหารจัดการทรัพย์สิน ความคิดต่อการเตรียมความพร้อมสู่วัยเกษียณ โดยเฉพาะความพร้อมด้านการเงิน	1. การประกอบอาชีพก่อนเข้าสู่วัยเกษียณ เส้นทางการทำงานทั้งในระบบ และนอกระบบของท่านเป็นอย่างไร 2. แหล่งที่มาของรายได้หลักในช่วงก่อนเข้าสู่วัยเกษียณคือแหล่งใดบ้าง เพียงพอต่อการใช้จ่ายหรือไม่ และหากไม่เพียงพอท่านมีวิธีจัดการอย่างไร 3. ในขณะที่ยังทำงานอยู่ช่วงก่อนเกษียณอายุ ท่านมีวิธีการหา สละสล และบริหารจัดการทรัพย์สิน (ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์) อย่างไร 4. ท่านได้เตรียมพร้อมด้านการเงินก่อนเข้าสู่วัยเกษียณหรือไม่ อย่างไร หากไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมทั้งกล่าว เป็นเพราะเหตุใด
2. ทำความเข้าใจสถานะการทำงาน และสถานะด้านทรัพย์สินในช่วงเปลี่ยนผ่านหรือเกษียณอายุช่วงแรก (1-3 ปีหลังจากเกษียณอายุ)	1. ในช่วงหลังเกษียณอายุแรกๆ นั้น ท่านยังคงทำงานเดิมต่อเนื่องหรือไม่ หรือเริ่มประกอบอาชีพใหม่ 2. สถานะด้านทรัพย์สินหลังจากเกษียณอายุจากการทำงานในช่วงแรกเป็นอย่างไร - ท่านได้รับสิทธิประโยชน์อะไรบ้างหลังจากออกจากการทำงาน (ในกรณีทำงานในระบบ) - ท่านมีทรัพย์สินที่หามาได้หรือสะสมไว้ตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุอย่างไรบ้าง และท่านคิดว่าจะสามารถนำทรัพย์สินนั้นมาบริหารจัดการให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพื่อใช้จ่ายในช่วงชีวิตหลังเกษียณหรือไม่ อย่างไร - ท่านยังคงมีหนี้สินที่คงค้างไว้ตั้งแต่ช่วงก่อนเกษียณอายุหรือไม่ หรือจำเป็นต้องใช้หนี้แทนครอบครัวหรือเครือญาติอย่างต่อเนื่องมาจนถึงหลังเกษียณอายุหรือไม่ 3. ท่านคิดว่า ณ ขณะที่ท่านเกษียณอายุการทำงานแล้ว ท่านมีทรัพย์สิน (ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์) เพียงพอต่อการดำรงชีพจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตหรือไม่ เพราะเหตุใด 4. ในปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายของท่านเพียงพอกับรายได้หรือไม่ และกรณีมีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย ท่านออมเงินหรือสะสมเงินใน

วัตถุประสงค์	แนวคำถาม
	รูปแบบใด
3. ทำความเข้าใจเรื่องความรู้ในการจัดการทรัพย์สินและการจัดการทางการเงิน (Financial literacy)	1. ท่านคิดว่าการจัดการทรัพย์สิน ทำได้อย่างไรบ้าง 2. ท่านมีแนวทางในการจัดการทรัพย์สินของตนเองอย่างไร และขอให้ท่านช่วยประเมินความเสี่ยงจากรูปแบบการจัดการทรัพย์สินที่ท่านใช้อยู่ และท่านพึงพอใจหรือไม่กับการจัดการทรัพย์สินของตนเองในปัจจุบัน
4. ทำความเข้าใจความหลากหลายในการถือครองทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีประเภททรัพย์สินต่างกัน ตลอดจนความหลากหลายของภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่อาจส่งผลต่อแนวคิดและวิธีการในการจัดการทรัพย์สินที่แตกต่างกัน	1. สถานะการถือครองทรัพย์สินของท่านในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีกี่รูปแบบ และแต่ละรูปแบบ ใครเป็นคนจัดการ (จัดการเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่น) และมีวิธีการในการจัดการทรัพย์สินอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางอื่นๆ เหตุใดท่านจึงเลือกใช้รูปแบบดังกล่าว 2. ถ้าเป็นกรณีที่ท่านไม่สามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ท่านคิดว่าจะมอบหมายให้ใครเป็นผู้จัดการ เพราะอะไร 3. ในกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือทางการเงิน ท่านสามารถพึ่งพาอาศัยใครได้บ้าง 4. ท่านมีความเห็นต่อกรณีที่มีการถูกละเมิดสิทธิในด้านการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุในปัจจุบันอย่างไร เช่น มีการหลอกลวงให้ผู้สูงอายุร่วมหุ้นหรือโอนเงินให้ เป็นต้น สำหรับตัวท่านเอง มีวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการถูกละเมิดสิทธินั้นอย่างไร
5. ประเมินความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความต้องการ และรูปแบบในการบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทต่างๆ	1. ในกรณีที่ท่านเห็นว่ารูปแบบการจัดการทรัพย์สินที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบัน มีความมั่นคง และเพียงพอต่อการดำรงชีพของท่านได้อย่างสบายแล้ว ท่านคิดว่า ยังมีความต้องการทางเลือกอื่นๆ ในการจัดการทรัพย์สินของตนเองอีกหรือไม่ อย่างไร 2. ในกรณีที่ท่านยังไม่พอใจกับรูปแบบการจัดการทรัพย์สินที่ท่านทำอยู่ในปัจจุบัน ท่านต้องการทางเลือกอื่นๆ ในการจัดการทรัพย์สินของตนเองอีกหรือไม่ อย่างไร 3. ในกรณีที่ท่านยังไม่มีวิธีการจัดการทรัพย์สินของตนเอง ท่านต้องการที่จะเริ่มจัดการทรัพย์สินของตนเองหรือไม่ อย่างไร (จัดการด้วยตนเอง/จัดการด้วยลูกหลาน/จัดการด้วยหน่วยงานหรือกลไกอื่นๆ)
5. แสวงหาแนวทางเบื้องต้นในการกำกับดูแลกลไกการบริหารจัดการทรัพย์สินสำหรับผู้สูงอายุ ภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกัน	1. หากมีรูปแบบของการจัดทรัพย์สินอื่นๆ ที่อนุญาตให้บุคคล/ชุมชน/องค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม เข้ามาช่วยจัดการทรัพย์สินให้กับผู้สูงอายุ - ท่านคิดว่ารูปแบบของการให้บริการจัดการทรัพย์สินควรเป็นอย่างไร - ท่านคิดว่าใครเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุด สามารถไว้วางใจให้เข้า

07 ธ.ค. 2562

คณะกรรมการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทพ.)

วัตถุประสงค์	แนวคำถาม
	มาจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้ (รวมถึงตัวท่านเองด้วย) เพราะเหตุใด - บุคคลหรือองค์กรในชุมชนที่ตนอาศัย โดยไม่จำเป็นต้องมีการกำกับโดยภาครัฐ - บุคคล/องค์กรในชุมชนที่ตนอาศัย ภายใต้การกำกับของภาครัฐ - ญาติพี่น้อง (biological relationship) ภายใต้การกำกับของภาครัฐ - องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ภายใต้การกำกับของภาครัฐ - บุคคลหรือองค์กรภาคเอกชนภายใต้การกำกับของภาครัฐ - หน่วยงานภาครัฐ - หากต้องการให้มีผู้ร่วมดูแลจัดการทรัพย์สินมากกว่า 1 ท่าน คิดว่าการบริหารจัดการนั้น ควรอยู่ในรูปแบบใด

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการวิจัยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทนม)

แบบสำรวจความคิดเห็น
โครงการวิจัยการจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย
 (Alternative Asset Management for Thai Elderly)

โดย
 รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธีรพัฒน์
 ดร.สุภารัตน์ ตันทองศักดิ์กุล
 ดร.นราพงศ์ ศรีวิศาล
 ดร.สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล
 ดร.มนทกานต์ ฉิมมามี
 อาจารย์ ปัทมาศ ผดุงชอบ

เริ่มการสำรวจ วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา
 สิ้นสุดการสำรวจ วันที่ เดือน พ.ศ. เวลา

คำชี้แจง เนื้อหาของแบบสำรวจนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน จำนวน 73 ข้อ ดังนี้

- ส่วน ก : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วน ข : ความรู้เกี่ยวกับการเงินส่วนบุคคล
- ส่วน ค : ประสิทธิภาพเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สิน
- ส่วน ง : เครือข่ายทางสังคม
- ส่วน จ : ความต้องการทางเลือกในการจัดการทรัพย์สิน

ผู้ให้ข้อมูลตามแบบสอบถามนี้จะได้รับค่าตอบแทน 300 บาทต่อคน และค่าชดเชยค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามความเหมาะสมแต่ไม่เกิน 200 บาทต่อคน หากผู้เข้าร่วมเกิดความไม่สะดวกใจในการตอบคำถามในแบบสำรวจนี้ ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิเสธการให้ข้อมูลหรือยกเลิกการตอบแบบสอบถามระหว่างการเข้าร่วมได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ แต่จะได้รับเพียงค่าชดเชยค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามความเหมาะสมแต่ไม่เกิน 200 บาทต่อคน

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
 สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทกม.)

คำอธิบายคำศัพท์เฉพาะทาง

การจัดการทรัพย์สิน (Asset Management)

การจัดการทรัพย์สินของการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 3 กระบวนการหลัก คือ

1. การสะสมทรัพย์สิน (Accumulating Asset) โดยพิจารณาสัดส่วนของการถือครองทรัพย์สินประเภทต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุมีอยู่ในปัจจุบันต่อทรัพย์สินที่มีอยู่ทั้งหมด ตลอดจนความเพียงพอของทรัพย์สินเพื่อการดำรงชีพในบั้นปลาย
2. การรักษาและการใช้ทรัพย์สิน (Storing/Maintaining and Utilizing Asset Value) โดยพิจารณาวิธีที่ผู้สูงอายุดูแลทรัพย์สิน ใช้และหาประโยชน์จากทรัพย์สิน ตลอดจนป้องกันการเอาประโยชน์จากทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยบุคคลอื่น
3. การส่งต่อทรัพย์สิน (Transferring, Donating, or Bequeathing Asset) โดยพิจารณาจากความต้องการของผู้สูงอายุในการมอบมรดกให้ลูกหลาน ตลอดจนการมอบทรัพย์สินเพื่อการกุศลต่างๆ

ทรัสต์ (Trustee)

โดยทั่วไป ทรัสต์หรือผู้ได้รับมอบหมายให้จัดการดูแลทรัพย์สิน (Trustee) คือบุคคลหรือนิติบุคคลที่ทำหน้าที่ถือและจัดการทรัพย์สินจากผู้ก่อตั้งทรัสต์ (Settlor) เพื่อประโยชน์สำหรับบุคคลอื่นหรือผู้รับประโยชน์ (Beneficiary) ทรัสต์สามารถได้รับการแต่งตั้งเพื่อให้ดำเนินการในวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น เพื่อการกุศล เพื่อแยกกองทรัพย์สิน (Trust Fund) เพื่อการจัดการมรดก ตลอดจนเพื่อการจัดการหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินเพื่อไว้ใช้จ่ายยามเกษียณอายุ เป็นต้น ในการตัดสินใจดำเนินการของทรัสต์จะต้องทำโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของผู้ได้รับประโยชน์และมีความรับผิดชอบในการกระทำดังกล่าวตาม “หลักความไว้วางใจ” (Fiduciary Duty)

สำหรับประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้ามจัดตั้งทรัสต์ไว้ในมาตรา 1686 ดังที่ระบุไว้ว่า “อันว่าทรัสต์นั้น จะก่อตั้งขึ้นโดยตรงหรือโดยทางอ้อมด้วยพินัยกรรมหรือด้วยนิติกรรมใด ๆ ที่มีผลในระหว่างชีวิตก็ดีหรือเมื่อตายแล้วก็ดี ห้ามมิผลไม่ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อการก่อตั้งทรัสต์เท่านั้น” ต่อมาได้มีข้อยกเว้นให้ตั้งทรัสต์ได้ตามกฎหมาย โดยมีการตรา พ.ร.บ. ทรัสต์เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 ขึ้น ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยที่อนุญาตให้ก่อตั้งทรัสต์เพื่อสนับสนุนการทำธุรกรรมในตลาดทุน ตามที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ประกาศกำหนดในเรื่องต่อไปนี้

1. การออกหลักทรัพย์ตาม พ.ร.บ. หลักทรัพย์ฯ
2. การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ตาม พ.ร.ก. นิติบุคคลเฉพาะกิจฯ
3. ธุรกรรมอื่นที่ส่งเสริมหรือเอื้ออำนวยต่อตลาดทุน

07 ส.ค. 2562

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
151
กองส่งเสริมการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (กคณ.)

Version date 1/8/2019

ในขณะนี้ รัฐบาลได้มีแนวคิดในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ทรัพย์สินสามารถดำเนินการได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการจัดการทรัพย์สินส่วนบุคคล ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุในการดูแลจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่เพื่อการดำรงชีพ และช่วยป้องกันการเอาประโยชน์จากบุคคลอื่น

สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage)

เป็นนวัตกรรมทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอายุประเภทหนึ่ง เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1961 หรือกว่า 50 ปีมาแล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกา แนวคิดสำคัญของสินเชื่อ Reverse Mortgage คือการให้ผู้สูงอายุที่มีบ้านและยังอาศัยอยู่ในบ้านนั้น สามารถมีรายได้ประจำเป็นงวดๆ จากสถาบันการเงินเพื่อใช้จ่ายดำรงชีพในวัยชรา จากการกู้เงินโดยใช้บ้านเป็นหลักประกัน

สินเชื่อนี้แตกต่างจากสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย (Mortgage) ทั่วไปที่ผู้กู้ที่ต้องการซื้อบ้านจ่ายชำระเงินงวดแรกจำนวนหนึ่ง และกู้เงินส่วนที่เหลือ (ประมาณร้อยละ 70-80 ของราคาบ้าน) จากสถาบันการเงิน หลังจากนั้นผู้กู้มีภาระในการจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ยคืนเป็นงวดๆ ให้แก่สถาบันการเงินในระยะยาว เมื่อชำระเงินคืนครบถ้วนตามที่กำหนด ผู้กู้จึงมีความเป็นเจ้าของบ้านอย่างสมบูรณ์แต่ผู้กู้สินเชื่อ Reverse Mortgage กลับจะได้รับเงินกู้เป็นงวดๆ จากสถาบันการเงิน โดยการใช้บ้านที่ตนเองเป็นเจ้าของอยู่แล้วเป็นหลักประกัน สำหรับการชำระคืนเงินกู้ (Repayment) โดยทั่วไปจะเกิดขึ้นจากการขายบ้านเพื่อชำระหนี้หรือเมื่อผู้กู้ตายหรือย้ายออกจากที่อยู่อาศัยอย่างถาวร หรือเมื่อผู้กู้ต้องการใช้เงินกู้คืนก่อนกำหนด (Prepayment)

ทั้งนี้ วงเงินกู้ที่จะได้รับจากสินเชื่อ Reverse Mortgage จะถูกกำหนดจากราคาที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว ไม่ขึ้นกับความสามารถในการหารายได้ของผู้กู้เพื่อชำระหนี้เหมือนกับการกู้เงินทั่วไป สินเชื่อประเภทนี้จึงเหมาะสมกับผู้สูงอายุที่ความสามารถในการหารายได้ถดถอยลงเรื่อยๆ หรือไม่สามารถหารายได้ในขณะที่ผู้กู้เงินที่สำคัญสินเชื่อมีลักษณะ Non-recourse กล่าวคือถ้าราคาขายบ้านสูงกว่ามูลหนี้ ผู้กู้จะได้รับส่วนล้ำมูลหนี้ (หลังหักค่าใช้จ่ายต่างๆ) แต่หากราคาขายต่ำกว่ามูลหนี้ ผู้กู้ไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนต่างที่ขาด จึงเปรียบเสมือนว่าผู้กู้ได้รับการประกันราคาที่อยู่อาศัยด้วย

07 ส.ค. 2562

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคม.)

ส่วน ก : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ก1) เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
- ก2) อายุ ปี
- ก3) สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้หรือไม่ ☐ ได้ ☐ ไม่ได้
- ก4) ระดับการศึกษาสูงสุด
☐ ต่ำกว่ามัธยมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ อื่นๆ (ระบุ)
- ก5) สถานภาพสมรส
☐ สมรส ☐ โสด ☐ หย่าร้าง
☐ หม้าย ☐ อื่นๆ (ระบุ)
- ก6) ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับใคร (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)
☐ คนเดียว
☐สามีหรือภรรยา
☐ ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
☐ ญาติ
☐ อื่นๆ (ระบุ)
- ก7) สมาชิกทั้งหมดในครัวเรือนมีจำนวน คน โดยในจำนวนนี้เป็นผู้มีรายได้จำนวน คน
- ก8) บ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน
☐ เป็นเจ้าของเองทั้งบ้านและที่ดิน
☐ อาศัยกับลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
☐ อาศัยกับญาติพี่น้อง
☐ เช่า
☐ อาศัยบ้านคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ
☐ ปहुบ้านบนที่ของคนอื่น
☐ อื่นๆ (ระบุ)

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
 สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทณ.)

ก9) สุขภาพโดยทั่วไปของท่านในปัจจุบันเป็นอย่างไร

- ☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง
☐ แย่ (ไม่ต้องมีคนดูแล) ☐ แย่มาก (ต้องมีคนดูแล)

ก10) สุขภาพของท่านเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีอายุเท่ากัน

- ☐ ดีกว่า ☐ พอๆ กัน ☐ แย่กว่า (ระบุ
)

ก11) อุปกรณ์ทางการแพทย์/เครื่องช่วยเหลือที่ใช้

- ☐ มี (ระบุ 1. 2. 3.)
☐ ไม่มี

ก12) ในปีที่ผ่านมาท่านมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ☐ น้อยกว่า 5,000 บาท ☐ 5,001-10,000 บาท ☐ 10,001-20,000 บาท
☐ 20,001-30,000 บาท ☐ 30,001-40,000 บาท ☐ มากกว่า 40,001 บาท

ก13) รายได้ของท่านมาจากแหล่งใดต่อไปนี้บ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยเรียงลำดับจาก 1 คือมากที่สุด)

- ☐ เงินเดือนจากการรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ โดยท่านคาดว่าจะทำงานไปอีก ปี
☐ เงินเดือนจากองค์กรอื่นๆ โดยท่านคาดว่าจะทำงานไปอีก ปี
☐ รายได้ตนเองจากภาคการเกษตร (รวมถึงปศุสัตว์และประมง) โดยท่านคาดว่าจะทำงานไปอีก
 ปี
☐ รายได้ตนเองจากการรับจ้างทั่วไป โดยท่านคาดว่าจะทำงานไปอีก ปี
☐ รายได้ตนเองจากการเป็นเจ้าของธุรกิจหรือค้าขาย โดยท่านคาดว่าจะทำงานไปอีก ปี
☐ ดอกเบี้ย ☐ ค่าเช่าบ้าน/ที่ดิน
☐ บุตรหลานหรือญาติส่งมาให้ ☐ เงินบำนาญ ☐ เบี้ยผู้สูงอายุ
☐ สวัสดิการอื่นจากภาครัฐ (เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยผู้พิการ เป็นต้น)
☐ อื่นๆ (ระบุ)

ก14) ท่านเคยหรือกำลังรับราชการหรือไม่

- ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

ก15) ท่านเคยหรือกำลังเป็นพนักงานซึ่งมีเงินเดือนประจำใช่หรือไม่

- ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่

ก16) ท่านมีประกันสังคมหรือไม่

- ☐ มี ☐ ไม่มี

ก17) ในหนึ่งปีที่ผ่านมา ท่านมีรายจ่ายเพื่อการดำรงชีพโดยเฉลี่ยต่อเดือน (ไม่รวมการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ หรือรายจ่ายจำเป็นอื่นๆ ซึ่งระบุในข้อ ก18)

- ☐ น้อยกว่า 5,000 บาท ☐ 5,001-10,000 บาท ☐ 10,001-20,000 บาท
☐ 20,001-30,000 บาท ☐ มากกว่า 30,000 บาท

ก18) ในหนึ่งปีที่ผ่านมา ท่านมีรายจ่ายเพื่อดูแลบุตรหลาน หรือญาติอื่นๆ โดยเฉลี่ยต่อเดือนเป็นเงินเท่าไร

☐ ไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	☐ น้อยกว่า 5,000 บาท	☐ 5,001-10,000 บาท
☐ 10,001-20,000 บาท	☐ 20,001-30,000 บาท	☐ มากกว่า 30,000 บาท

ก19) ในหนึ่งปีที่ผ่านมาท่านต้องจ่ายค่าน้ำหรือผ่อนค่างวดต่างๆ โดยเฉลี่ยต่อเดือนเป็นเงินเท่าไร

☐ ไม่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้	☐ น้อยกว่า 5,000 บาท	☐ 5,001-10,000 บาท
☐ 10,001-20,000 บาท	☐ 20,001-30,000 บาท	☐ มากกว่า 30,000 บาท

ก20) โดยรวมท่านมีความต้องการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินหรือไม่ ☐ มี ☐ ไม่มี

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทม.)

ส่วน ข : ความรู้ทางการเงินและความสามารถของกระบวนการคิด

- ข1) ท่านประเมินความสามารถในการดูแลหรือบริหารจัดการการเงินของท่านอยู่ในระดับใด
☐ ดีที่สุด ☐ ดี ☐ พอใช้ ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด
- ข2) สมมติว่าท่านยืมเงินมา 100 บาท อัตราดอกเบี้ยทบต้นร้อยละ 2 ต่อเดือน หลังจาก 3 เดือน หนี้สินรวมจะเป็นเท่าใด (ถ้าท่านยังไม่เคยจ่ายดอกเบี้ยเลย)
☐ น้อยกว่า 102 บาท ☐ เท่ากับ 102 บาท ☐ มากกว่า 102 บาท
- ข3) สมมติว่าท่านต้องการยืมเงิน 500 บาท โดยจะสามารถชำระคืนได้ภายในหนึ่งเดือน ท่านจะกู้จากข้อใดต่อไปนี้อยู่
☐ เงินกู้ยืมที่ต้องชำระคืน 600 บาท (รวมดอกเบี้ยแล้ว) ในหนึ่งเดือน
☐ เงินกู้ยืมที่ต้องชำระคืน 500 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อเดือน
- ข4) หากท่านมีเงินฝากในบัญชีออมทรัพย์ 100 บาท โดยได้รับดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี แต่ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2 ต่อปี ถ้าฝากเงินไว้ครบ 1 ปี เงินที่ได้รับมาพร้อมดอกเบี้ยจะซื้อสินค้าได้ปริมาณเท่าใด
☐ จำนวนลดลง ☐ จำนวนเท่าเดิม ☐ จำนวนมากขึ้น
- ข5) ไข่ไก่และไข่เป็ด (อย่างละหนึ่งฟอง) มีราคารวมกันเท่ากับ 5 บาท ถ้าไข่เป็ดมีราคาแพงกว่าไข่ไก่ฟองละ 1 บาท ถ้าวางไข่เป็ดมีราคาฟองละเท่าใด?บาท
- ข6) ถ้ามีเครื่องจักร 5 เครื่อง ท่านจะสามารถผลิตถุงมือ 5 ชิ้น ได้ในเวลา 5 นาที ถ้าวางถ้ามีเครื่องจักร 100 เครื่อง ท่านจะผลิตถุงมือ 100 ชิ้น ได้ในเวลากี่นาที?นาที
- ข7) ในแต่ละวันดอกบัวที่อยู่ในสระจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเท่าตัว และในเวลา 48 วันดอกบัวจะเพิ่มจำนวนขึ้นจนเต็มสระพอดี ถ้าวางว่าต้องใช้เวลากี่วันดอกบัวจึงจะมีจำนวนเพียงแค่ครึ่งหนึ่งของสระ?วัน

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทมน.)

ส่วน ค : ประสพการณ์และแนวทางในการบริหารจัดการทรัพย์สินในปัจจุบัน

ค1) ท่านคิดว่าท่านจะมีรายได้หรือทรัพย์สินเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในการดำรงชีพหลังเกษียณหรือไม่

- ☐ ไม่เพียงพอ
☐ ไม่มั่นใจว่าจะมีเพียงพอหรือไม่
☐ มั่นใจว่าเพียงพอ

ค2) ท่านวางแผนว่าจะมีเงินเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีพหลังเกษียณ (รวมถึงค่ารักษาพยาบาล) จากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยเรียงลำดับจาก 1 คือมากที่สุด)

- ☐ บำนาญ
☐ ประกันสังคม
☐ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพอื่นๆ
☐ ลูกหลานหรือญาติ
☐ ดอกเบี้ย เงินปันผลต่างๆ
☐ เงินออม
☐ รายได้จากทรัพย์สินอื่นๆ (ระบุทรัพย์สิน)
☐ อื่นๆ (ระบุ)

ค3) ท่านมีทรัพย์สินใดดังต่อไปนี้บ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยเรียงลำดับจาก 1 คือมากที่สุด)

- ☐ ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน ได้แก่ เงินสด ทองคำ พระเครื่อง เครื่องประดับมีค่า เป็นต้น
☐ เงินฝากกับธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือองค์กรรับฝากเงิน อื่นๆ
☐ การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยง เช่น กองทุนรวม หุ้น อนุพันธ์ เป็นต้น
☐ ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย
☐ อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย

ค4) โดยรวมท่านคิดว่าท่านมีปัญหาในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินหรือไม่

- ☐ มี และคิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ
☐ มี แต่ไม่คิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ
☐ ไม่มีปัญหา [ข้ามไปข้อ ค6]

07 ส.ค. 2562

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ

สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทท.)

ค5) โดยรวมท่านคิดว่าปัญหาที่สำคัญในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินคืออะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยเรียงลำดับจาก 1 คือปัญหาที่สำคัญที่สุด)

- ☐ การถูกเอาประโยชน์/เปรียบหรือฉ้อโกงจากบุคคลภายนอก
- ☐ การถูกเอาประโยชน์/เปรียบ หรือฉ้อโกงจากลูกหลาน
- ☐ ไม่มีเวลาในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สิน
- ☐ ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สิน
- ☐ ปัญหาทางด้านสุขภาพ
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ทรัพย์สินประเภทที่ 1:

ทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องภายในบ้าน ได้แก่ เงินสด ทองคำ พระเครื่อง เครื่องประดับมีค่า เป็นต้น

ค6) ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้

- ☐ มูลค่ารวมไม่เกิน 10,000 บาท [ข้ามไปทรัพย์สินประเภทต่อไปในข้อ ค10]
- ☐ มูลค่ารวม 10,001 – 100,000 บาท
- ☐ มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท

ค7) ใครเป็นคนดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทนี้ให้ท่าน

- ☐ ดูแลเอง
- ☐ สามหรือภรรยา
- ☐ ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
- ☐ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค8) ท่านหรือผู้สูงอายุที่ท่านรู้จักเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ การสูญหาย
- ☐ ถูกขโมยหรือถูกเอาเปรียบจากทรัพย์สิน เช่น ถูกขโมยไปจำหน่ายหรือขายฝาก เป็นต้น
- ☐ ไม่มี
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ค9) ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ กังวลเรื่องการสูญหาย
- ☐ กังวลเรื่องการถูกขโมยหรือถูกเอาเปรียบจากทรัพย์สิน
- ☐ ไม่มีความกังวล
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

คณะกรรมการวิจัยในมนุษย์
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ทรัพย์สินประเภทที่ 2:

เงินฝากกับธนาคาร สถาบันการเงินสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือองค์กรรับฝากเงินอื่นๆ

ค10) ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้

- ☐ มูลค่ารวมไม่เกิน 10,000 บาท [ข้ามไปทรัพย์สินประเภทต่อไปในข้อ ค17]
- ☐ มูลค่ารวม 10,001 – 100,000 บาท
- ☐ มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท

ค11) ผู้มีสิทธิถอนเงินจากบัญชีได้แก่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ ตนเอง
- ☐ สามีหรือภรรยา
- ☐ ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
- ☐ ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค12) เงินฝากดังกล่าวสามารถถอนโดยใช้บัตร หรือโอนเงินออกจากบัญชีผ่านอินเทอร์เน็ตหรือโปรแกรมในโทรศัพท์มือถือ

- ☐ ได้
- ☐ ไม่ได้ [ข้ามไปที่ข้อ ค14]

ค13) นอกจากตัวท่านเองแล้ว ผู้ที่ทราบรหัสบัตร หรือรหัสอนุญาตให้ทำธุรกรรมผ่านอินเทอร์เน็ตหรือโปรแกรมในโทรศัพท์มือถือ ได้แก่

- ☐ สามีหรือภรรยา
- ☐ ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
- ☐ ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค14) มีความเป็นไปได้ที่ท่านจะนำทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ

- ☐ ไม่ใช่
- ☐ ใช่ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด
- ☐ ใช่แต่ทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ

อนุมัติ

07 ธ.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคน.)

ค15) ท่านหรือคนที่ท่านรู้จักเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ การสูญหายของเงินในบัญชี
- ☐ ไม่สามารถถอนเงินได้ในเวลาที่ต้องการ
- ☐ อื่นๆ (ระบุ
- ☐ ไม่มี
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ค16) ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ กังวลเรื่องการสูญหายของเงินในบัญชี
- ☐ กังวลเรื่องการไม่สามารถถอนเงินได้ในเวลาที่ต้องการ
- ☐ กังวลว่าจะไม่สามารถถอนเงินออกมาใช้ได้ในอนาคต โดยเฉพาะยามป่วย
- ☐ ไม่มีความกังวล
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ทรัพย์สินประเภทที่ 3:

การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยง เช่น กองทุนรวม หุ้น อนุพันธ์ เป็นต้น

ค17) ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้

- ☐ มูลค่ารวมไม่เกิน 10,000 บาท [ข้ามไปทรัพย์สินประเภทต่อไปในข้อ ค22]
- ☐ มูลค่ารวม 10,001 – 100,000 บาท
- ☐ มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท

ค18) ผู้ที่ช่วยดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทนี้ให้ท่านได้แก่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ ตนเอง
- ☐ สามีหรือภรรยา
- ☐ ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
- ☐ ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค19) มีความเป็นไปได้ที่ท่านจะขายหรือนำรายได้จากทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ

- ☐ ไม่ใช่
- ☐ ใช่และคิดว่าท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด
- ☐ ใช่แต่คิดว่าทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ

07 ส.ค. 2562

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ (สคณ.)

ค20) ท่านหรือคนที่ท่านรู้จักเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ มูลค่าลดลงอย่างมาก
- ☐ ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการ
- ☐ ถูกหลอกหรือโกง
- ☐ ไม่มี
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ค21) ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก
- ☐ กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการ
- ☐ กังวลว่าจะถูกหลอกหรือโกง
- ☐ ไม่มีความกังวล
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ทรัพย์สินประเภทที่ 4:

ที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ได้ใช้อยู่อาศัย

ค22) ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้

- ☐ มูลค่ารวมไม่เกิน 100,000 บาท [ข้ามไปทรัพย์สินประเภทต่อไปในข้อ ค28]
- ☐ มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท

ค23) ผู้ดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินประเภทนี้ได้แก่ (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ ไม่ได้ดูแลหรือบริหารจัดการ
- ☐ ดูแลด้วยตนเอง
- ☐ คู่สมรส
- ☐ ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)
- ☐ ญาติที่อาศัยในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ ญาติที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค24) มีความเป็นไปได้ที่ท่านจะขายหรือหารายได้จากทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ

- ☐ ไม่ใช่ [ข้ามไปที่ข้อ ค26]
- ☐ ใช่และคิดว่าท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด
- ☐ ใช่แต่คิดว่าทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ

ศูนย์วิจัย

07 ส.ค. 2562

ค25) แนวทางในการดูแลหรือบริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินนี้เพื่อใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ

- ☐ ให้เช่า
- ☐ จ้างผู้อื่นบริหารจัดการ
- ☐ ให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์
- ☐ ขาย
- ☐ จำนอง
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค26) ท่านหรือคนที่ท่านรู้จักเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวังในเวลาที่ต้องการ
- ☐ ถูกยักยอกทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ เช่น
- ☐ ไม่มี
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ค27) ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก
- ☐ กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการ
- ☐ กังวลว่าจะไม่สามารถหาผู้บริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินได้
- ☐ กังวลว่าจะถูกยักยอกใช้ประโยชน์
- ☐ ไม่มีความกังวล
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ทรัพย์สินประเภทที่ 5:

อสังหาริมทรัพย์ที่ใช้อยู่อาศัย

ค28) ท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้

- ☐ มูลค่ารวมไม่เกิน 100,000 บาท
- ☐ มูลค่ารวมมากกว่า 100,000 บาท

ค29) มีความเป็นไปได้ที่ท่านจะขายหรือหารายได้จากทรัพย์สินส่วนนี้มาใช้จ่ายในช่วงหลังเกษียณ

- ☐ ไม่ใช่ [ข้ามไปที่ข้อ ค32]
- ☐ ใช่และคิดว่าท่านมีทรัพย์สินประเภทนี้เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายหลังเกษียณทั้งหมด
- ☐ ใช่แต่คิดว่าทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายหลังเกษียณ

อนันต์

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการวิจัยนโยบายการเงิน

สถาบันวิจัยนโยบายการเงินการวิจัยในมนุษย์ (สคณ.)

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย

ค30) แนวทางในการบริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินนี้เพื่อใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ

- ☐ ให้เช่า
- ☐ จ้างผู้อื่นบริหารจัดการ
- ☐ ให้ผู้อื่นช่วยหารายได้จากทรัพย์สินและแบ่งผลประโยชน์
- ☐ ขาย
- ☐ จำนอง [ข้ามไปที่ข้อ ค32]
- ☐ สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse Mortgage) [ข้ามไปที่ข้อ ค32]
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

ค31) หากนำบ้านหรือที่ดินนี้ไปบริหารจัดการเพื่อหารายได้แล้ว ท่านวางแผนที่จะอาศัยที่ใด

- ☐ ใช้หารายได้แค่บางส่วนและยังอาศัยที่เดิม
- ☐ ไปอาศัยฟรีกับลูกหรือหลาน
- ☐ ไปอาศัยฟรีกับญาติ
- ☐ ไปอาศัยฟรีกับเพื่อนหรือบุคคลอื่น
- ☐ ไปอาศัยฟรีที่วัดหรือสถานสงเคราะห์คนชรา
- ☐ ไปอาศัยสถานดูแลผู้สูงอายุที่ต้องจ่ายค่าดูแล
- ☐ เช่าที่อยู่อาศัยใหม่

ค32) ท่านหรือคนที่ท่านรู้จักเคยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ ไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้เท่าที่คาดหวังในเวลาที่ต้องการ
- ☐ ถูกยักยอกใช้ประโยชน์ เช่น
- ☐ ไม่มี
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

ค33) ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนี้ที่ท่านมี ดังกรณีต่อไปนี้หรือไม่

- ☐ กังวลว่ามูลค่าทรัพย์สินจะลดลงอย่างมาก
- ☐ กังวลว่าจะไม่สามารถแปลงเป็นเงินได้ในเวลาที่ต้องการ
- ☐ กังวลว่าจะไม่สามารถหาผู้บริหารจัดการเพื่อหารายได้จากทรัพย์สินได้ตามต้องการ
- ☐ กังวลว่าจะถูกยักยอกใช้ประโยชน์
- ☐ ไม่มีความกังวล
- ☐ ไม่สะดวกที่จะตอบ

07 ส.ค. 2562

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สคณ.)

ส่วน ง : ทศนคติและเครือข่ายความช่วยเหลือ

ทัศนคติต่อสถานภาพการดำรงชีวิต

ให้ตอบตัวเลข 1-10 โดย 1 คือพอใจน้อยที่สุดและ 10 คือมากที่สุดโดยรวมท่าน

- ง1) มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของท่านมากน้อยเพียงใด (ระดับคะแนน 1-10).....
- ง2) มีความพึงพอใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด (ระดับคะแนน 1-10).....
- ง3) มีความสุขมากน้อยเพียงใด (ระดับคะแนน 1-10).....

การช่วยเหลือทางสังคม

ถ้าท่านมีความจำเป็นในการใช้เงินท่านคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มคนต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ง4) ลูกหลานหรือญาติพี่น้อง

☐ ทั้งจำนวน	☐ ไม่ทั้งหมดแต่มากกว่าครึ่งหนึ่ง
☐ ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวน	☐ น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวน
☐ ได้รับน้อยมาก	☐ ไม่คาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือเลย

ง5) เพื่อนคนรู้จัก หรือองค์กรในชุมชน

☐ ทั้งจำนวน	☐ ไม่ทั้งหมดแต่มากกว่าครึ่งหนึ่ง
☐ ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวน	☐ น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวน
☐ ได้รับน้อยมาก	☐ ไม่คาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือเลย

อนุมัติ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทม.)

ความเชื่อถือ

อ่านคำถามข้อ ง6-ง8 ต่อไปนี้ แล้วตอบในตารางด้านล่าง

ง6) หากท่านจำเป็นต้องปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินของท่าน ท่านเชื่อถือในเรื่องความ
สุจริต ไม่คดโกงของผู้ที่ให้คำปรึกษาต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

ง7) หากท่านจำเป็นต้องปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินของท่าน ท่านคิดว่าผู้ให้
คำปรึกษาต่อไปนี้ มีความรู้และความสามารถมากน้อยเพียงใด

ง8) ท่านคิดว่าท่านสามารถปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินจาก
แหล่งใดได้บ้าง (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ โดยเรียงลำดับจาก 1 คือแหล่งที่ท่านคิดว่าดีที่สุด)

ใช้รหัสต่อไปนี้ในการตอบคำถามข้อ ง6 (ความสุจริต) และ ง7 (ความรู้) ในตาราง				
1 – น้อยที่สุด	2 – น้อย	3 – ปานกลาง	4 – มาก	5 – มากที่สุด

ผู้ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือ	ง6 ความสุจริต	ง7 ความรู้	ง8 สามารถปรึกษาได้
คู่สมรส/คู่ชีวิต			
ลูกหรือหลาน (ลูกของลูก)			
ญาติพี่น้อง			
เพื่อน			
ผู้นำทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ นักบวช เป็นต้น			
ผู้นำชุมชน			
ตัวแทนจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน (ระบุสถาบัน			
ตัวแทนจากองค์กรในชุมชน (ระบอบองค์กร			
ตัวแทนจากองค์กรภาคเอกชน (ระบอบองค์กร			
ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ (ระบุหน่วยงาน			
อื่นๆ (ระบุ.....)			

07 ส.ค. 2562

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การจัดการทรัพย์สินทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุไทย สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สอว.)

ส่วน จ : ความต้องการในการจัดการทรัพย์สิน

จ1) ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดูแลหรือบริหารจัดการทรัพย์สินคือประเด็นใดดังต่อไปนี้

- ☐ การออมไม่เพียงพอ
- ☐ การป้องกันไม่ให้เกิดการยกยอก
- ☐ ป้องกันไม่ให้สูญหาย
- ☐ ปัญหาในการเบิกถอนเงินและจ่ายเงิน
- ☐ การแบ่งและให้มรดกแก่ลูกหลาน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ

จ2) ท่านคิดว่ากฎหมายเฉพาะในการกำกับดูแลผู้ที่จะมาช่วยบริหารจัดการทรัพย์สินของท่าน

- ☐ จำเป็น เพราะไม่มีกลไกทางสังคมอื่นที่ช่วยกำกับดูแลเลย
- ☐ จำเป็น ถึงแม้จะมีกลไกทางสังคมอื่นที่ช่วยกำกับดูแลอยู่แล้ว
- ☐ ไม่จำเป็น เพราะมีกลไกทางสังคมอื่นที่ช่วยกำกับดูแลอยู่แล้ว
- ☐ ไม่จำเป็น ถึงแม้จะยังไม่มีกลไกทางสังคมอื่นที่ช่วยกำกับดูแล

อ่านคำถามข้อ จ3-จ5 ต่อไปนี้ แล้วตอบในตารางด้านล่าง

จ3) ท่านสนใจหรือมีความต้องการในทางเลือกในการจัดการทรัพย์สินรูปแบบนี้หรือไม่

ใช้รหัสต่อไปนี้ในการตอบคำถามในตาราง

1 - สนใจ

0 - ไม่สนใจ [ข้ามไปรูปแบบทางเลือกถัดไป ในบรรทัดถัดไปของตาราง]

จ4) รูปแบบของผู้ให้บริการที่ท่านยอมรับได้ (ตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

ใช้รหัสต่อไปนี้ในการตอบคำถามในตาราง

1 - บุคคลหรือองค์กรในชุมชนที่ตนอาศัย โดยไม่จำเป็นต้องมีการกำกับโดยภาครัฐ

3 - บุคคลหรือองค์กรในชุมชนที่ตนอาศัย ภายใต้การกำกับของภาครัฐ

5 - ญาติพี่น้องภายใต้การกำกับของภาครัฐ

7 - องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ภายใต้การกำกับของภาครัฐ

9 - บุคคลหรือองค์กรภาคเอกชนภายใต้การกำกับของภาครัฐ

11 - หน่วยงานภาครัฐ

0 - อื่นๆ (ระบุ

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการวิจัยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 4
สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทท.)

จ5) ท่านยินดีจ่ายค่าธรรมเนียม

ใช้รหัสต่อไปนี้ในการตอบคำถามในตาราง

0 – ไม่ยินดีที่จะจ่าย

1 – ยินดีจ่าย fixed amount

จ5.1). สูงสุดเป็นเงินกี่บาท (ระบุจำนวนในตาราง)

3 – ยินดีจ่ายเป็นสัดส่วนของมูลค่าทรัพย์สิน

จ5.2). สูงสุดร้อยละเท่าไร (ระบุจำนวนในตาราง)

รูปแบบทางเลือก การบริหารจัดการทรัพย์สิน	จ3 สนใจ	จ4 ผู้ให้บริการ	จ5 ค่าธรรมเนียม	จ5.1 เงินสูงสุด	จ5.2 ร้อยละสูงสุด
ทรัสต์ (Trustee)					
รับซื้อ					
รับขายฝาก					
รับจำนอง					
สินเชื่อจำนองย้อนกลับ (Reverse mortgage)					
รับเช่าทรัพย์สิน					
รับจ้างบริหารจัดการทรัพย์สิน					
ช่วยหารายได้จากทรัพย์สิน และแบ่งผลประโยชน์					
ให้คำปรึกษาแนวทางในการดูแล บริหารจัดการทรัพย์สิน					
ให้คำปรึกษาปัญหาหากถูกคดโกง					
อื่นๆ (ระบุ.....)					

07 ส.ค. 2562

07 ส.ค. 2562

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ฯ

สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ (สทม.)